

T.C.

BURDUR MEHMET AKİF ERSOY ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İŞLETME ANABİLİM DALI

**ISPARTA İLİNDE BULUNAN SERBEST MUHASEBECİ MALİ
MÜŞAVİRLERİN FİNANSAL OKURYAZARLIK DÜZEYLERİNİN
ÖLÇÜLMESİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA**

Ahmet DİKİYAR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN

Dr. Öğr. Üyesi Murat KAYA

BURDUR – 2019

T.C.
BURDUR MEHMET AKİF ERSOY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI

**ISPARTA İLİNDE BULUNAN SERBEST MUHASEBECİ MALİ
MÜŞAVİRLERİN FİNANSAL OKURYAZARLIK DÜZEYLERİNİN
ÖLÇÜLMESİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA**

Ahmet DİKİYAR
YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN : Dr. Öğr. Üyesi Murat KAYA
JÜRİ ÜYESİ : Dr. Öğr. Üyesi Hakan TUNÇ
JÜRİ ÜYESİ : Dr. Öğr. Üyesi Turan KOCABIYIK

BURDUR – 2019

**MAKÜ SOSYAL BİLİMLER
ENSTİTÜSÜ**

YÜKSEK LİSANS JÜRİ ONAY FORMU

M.A.K.Ü Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun 31/05/2019 tarih ve 2019/14 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından 27/06/2019 tarihinde tez savunma sınavı yapılan Ahmet DİKYAR'ın "Isparta İlinde Bulunan Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlerin Finansal Okuryazarlık Düzeylerinin Ölçülmesi Üzerine Bir Araştırma" konulu tez çalışması İşletme Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.

JÜRİ

ÜYE

(TEZ DANIŞMANI) : Dr. Öğr. Üyesi Murat KAYA

ÜYE

: Dr. Öğr. Üyesi Turan KOCABIYIK

ÜYE

: Dr. Öğr. Üyesi Hakan TUNÇ

ONAY

M.A.K.Ü Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun/...../..... tarih ve/..... sayılı kararı.

İMZA/MÜHÜR

T.C.
BURDUR MEHMET AKİF ERSOY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ETİK BEYANI

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum Isparta İlinde Bulunan Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlerin Finansal Okuryazarlık Düzeylerinin Ölçülmesi Üzerine Bir Araştırma adlı çalışmamın, proje safhasından sonuçlanmasına kadar ki bütün süreçlerde bilimsel etik kurallarına uygun bir şekilde hazırlandığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu belirtir ve onurumla beyan ederim.

- Tezimin tamamını her yerde erişime açılabilir
- Tezim sadece Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi yerleşkesinde erişime açılabilir
- Tezimin üç yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadım takdirde tezimin tamamı her yerde erişime açılabilir

Ahmet DİKİYAR

ÖNSÖZ

Tez çalışmamın her aşamasında bilgi ve deneyimleri ile desteğini esirgemeyen, hem tez dönemimde hem de eğitim sürecinde bana yol gösteren danışmanım Sayın Dr. Öğr Üyesi Murat KAYA hocama , ihtiyacım olduğunda zaman ayırıp bıkmadan yardımlarını esirgemeyen ve önemli katkılarda bulunan kardeşim Sibel'e teşekkür ederim

Ahmet DİKYAR

DİKYAR, Ahmet, *Isparta İlinde Bulunan Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlerin Finansal Okuryazarlık Düzeylerinin Ölçülmesi Üzerine Bir Araştırma* Yüksek Lisans Tezi, Burdur, 2019)

ÖZET

Günümüzde teknolojik ilerleme ve ekonomik gelişmeler finansal sisteme entegre olan kullanıcı sayısını artırsa da hala birçok bireyin temel düzeyde finans bilgisinden yoksun oldukları görülmektedir. Bu durum bireylerin finans sisteminden uzaklaşmalarına veya finansal sistem içerisinde kötü bir sicil edinmelerine dolayısıyla finans piyasasının etkinliğinin kısıtlanmasına neden olmaktadır.

Tarama modelli bir araştırma olan bu çalışma finans sistemi içerisinde önemli bir konumda bulunan serbest muhasebeci mali müşavirlerin finansal okuryazarlık düzeylerini Isparta ili örneğinde ölçmeyi amaçlamaktadır. Nicel analiz yöntemleri uygulanan araştırma Mart/2019-Mayıs/2019 döneminde uygulanmış, araştırmaya Isparta ilinde faaliyet gösteren 119 serbest muhasebeci mali müşavir dahil edilmiştir.

Çalışmakta dört bölümden oluşmakta olup birinci bölümde finansal eğitim, ikinci bölümde finansal okuryazarlık, üçüncü bölümde finansal okuryazarlığın geliştirilmesi ve dördüncü bölümde uygulama kısmı olacak şekilde tamamlanmıştır.

Serbest muhasebeci mali müşavirlerin finansal okuryazarlık anketinin hem likert bölümünden hem de bilgi bölümünden yüksek puanlar aldığını göstermektedir. Bu bağlamda, araştırma kapsamındaki serbest muhasebeci ve mali müşavirlerin finansal okuryazarlık düzeylerinin yüksek olduğunu söylemek mümkündür.

Anahtar Kelimeler: Finans, Finansal Eğitim, Finansal Okuryazarlık, Serbest Muhasebeci, Mali Müşavir

(DİKİYAR, Ahmet, *A Research on Measurement of Financial Literacy Levels of SMMMs in Isparta Province*, Master Thesis. Burdur, 2019).

ABSTRACT

Today, although technological advances and economic developments increase the number of users integrated into the financial system, many people still do not have the basic financial knowledge. This situation leads individuals to move away from the financial system or to have a bad reputation in the financial system, thus limiting the efficiency of the financial market.

This study, which is a survey model, aims to measure the financial literacy levels of independent accountants financial advisors in the financial system in the case of Isparta. The study, which applied quantitative analysis methods, was applied in April / 2019-May / 2019 period and 119 independent accountants financial advisors operating in Isparta province were included in the research.

The study consists of four chapters: financial education in the first section, financial literacy in the second section, development of financial literacy in the third section and implementation in the fourth section.

The independent accountant shows that financial advisors score high in both the likert section and the information section of the financial literacy survey. In this context, it is possible to say that the financial literacy levels of the independent accountants and financial advisors within the scope of the research are high.

Keywords: Finance, Financial Education, Financial Skills, Accountant, Financial Advisor

İÇİNDEKİLER

ETİK BEYANI.....	iii
ÖNSÖZ	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
TABLolar LİSTESİ	x
ŞEKİLLER LİSTESİ	xii
KISALTMALAR	xiii
KISALTMALAR	xiii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM FİNANSAL EĞİTİM

1.1. Finansal Eğitim Kavramı.....	3
1.1.1. Finansal Eğitim Süreci	4
1.1.2. Finansal Eğitimin Gerekliliği.....	5
1.1.3. Finansal Eğitimin Amacı	6
1.1.4. Finansal Eğitimin Önemi	8
1.1.5. Finansal Eğitimin Temel Prensipleri.....	9
1.1.6. Finansal Eğitim Yöntemleri ve Araçları	9
1.2. Finansal Eğitimin Etkileri	11
1.2.1. Finansal Eğitimin Kişiler Üzerinde Etkisi	11
1.2.2. Finansal Eğitimin Kurumlar Üzerinde Etkisi.....	13
1.2.3. Finansal Eğitimin Ülke Ekonomisi Üzerine Etkisi.....	13
1.3. Finansal Tutum ve Davranışlar	14
1.4. Finansal Eğitim ve Tüketicinin Korunması.....	16

İKİNCİ BÖLÜM FİNANSAL OKURYAZARLIK

2.1. Finansal Okuryazarlık Kavramı	17
2.2. Finansal Okuryazarlık Kavramı İle İlişkili Tanımlar	19
2.2.1. Finansal Okuryazarlığın Temel Özellikleri.....	21
2.2.2. Finansal Okuryazarlık Gereksinimi	23

2.2.3. Finansal Okuryazarlığın Önemi	24
2.3. Finansal Okuryazarlığın Katkıları	26
2.3.1. Finansal Okuryazarlığın Kişisel Refaha ve Aileye Katkısı	26
2.3.2. Finansal Okuryazarlığın Ekonomiye Katkısı	27
2.4. Finansal Okuryazar Olabilme Şartları	29
2.5. Finansal Okuryazarlığın Ölçülmesi	31
2.6. Finansal Eğitim ve Finansal Okuryazarlık Arasındaki İlişki	32

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

FİNANSAL OKURYAZARLIĞIN GELİŞTİRİLMESİ

3.1. Dünya’da Finansal Okuryazarlığı Geliştirmeye Yönelik Çalışmalar.....	35
3.1.1. Uluslararası Kuruluşlar Tarafından Yapılan Çalışmalar.....	37
3.1.1.1. Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Örgütü (OECD)	37
3.1.1.2. Dünya Bankası	39
3.1.1.3. Avrupa Birliği	40
3.1.1.4. Uluslararası Yatırımcı Eğitim Forumu.....	42
3.1.1.5. Uluslararası Çocuk ve Gençlik Finansı.....	43
3.1.2. Diğer Ülkelerde Yapılan Çalışmalar	44
3.1.2.1. Amerika Birleşik Devletleri.....	44
3.1.2.2. Almanya	46
3.1.2.3. Fransa	48
3.1.2.4. İngiltere	48
3.1.2.5. Rusya.....	50
3.2. Türkiye’de Finansal Okuryazarlığı Geliştirmeye Yönelik Çalışmalar	50
3.2.1. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası.....	50
3.2.2. Sermaye Piyasası Kurulu	52
3.2.3. Borsa İstanbul	53
3.2.4. Milli Eğitim Bakanlığı	54
3.2.5. Finansal Okuryazarlık ve Erişim Derneği.....	54
3.2.6. Habitat Derneği	56
3.2.7. Diğer Kamu, Özel ve Toplum Kuruluşları.....	57

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ISPARTA İLİNDE BULUNAN SMMM'LERİN FİNANSAL OKURYAZARLIK DÜZEYLERİNİN ÖLÇÜLMESİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

4.1. Literatür Taraması	58
4.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	69
4.2.1. Araştırmanın Amacı	69
4.2.2. Araştırmanın Önemi.....	69
4.3. Araştırmanın Varsayımları	70
4.4. Araştırmanın Yöntemi.....	70
4.5. Araştırmanın Analizi ve Bulgular	71
4.6. Araştırma Bulguları.....	76
4.6.1. Araştırmaya Katılanlara Dair Demografik Bulgular.....	76
4.6.2. Katılımcıların Finansal Okuryazarlık Seviyeleri ile Cinsiyet Faktörü Arasındaki Etkileşim	77
4.6.3. Katılımcıların Finansal Okuryazarlık Seviyeleri ile Yaş Grupları Arasındaki Etkileşim.....	78
4.6.4. Katılımcıların Finansal Okuryazarlık Seviyeleri ile Öğrenim Durumları Arasındaki Etkileşim	82
SONUÇ	87
KAYNAKÇA.....	90
EKLER	100

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. Finansal Eğitim Uzman Grubu'nun Yaptığı Toplantılar	42
Tablo 2. Literatür Özet Tablosu.....	66
Tablo 3. Finansal Okuryazarlık Ölçeğindeki Likert Bölümüne Ait Betimsel İstatistikler.....	71
Tablo 4. Finansal Okuryazarlık Ölçeğindeki Bilgi Bölümüne Ait Betimsel İstatistikler	74
Tablo 5. Finansal Okuryazarlık Ölçeğinin Likert Bölümüne Ait Güvenirlilik Analizi Sonuçları.	75
Tablo 6. Finansal Okuryazarlık Ölçeğinin Likert ve Bilgi Bölümlerine Ait Güvenirlilik Analizi Sonuçları.....	75
Tablo 7. Katılımcıların Demografik Özelliklerine Ait Frekans ve Yüzde Analizleri	76
Tablo 8. Cinsiyete Göre Katılımcıların Aylık Harcamaları Kontrol Etmenin Önemli Olduğu Düşüncesine Dayalı Levene Testi Sonuçları	77
Tablo 9 . Cinsiyete Göre Katılımcıların Aylık Harcamaları Kontrol Etmenin Önemli Olduğu Düşüncesine Dayalı Bağımsız Gruplar T Testi Sonuçları	77
Tablo 10. Yaşa Göre Katılımcıların Harcamalarını Dengelemeden 1 Aydan Fazla Yol Almalarına İlişkin Betimsel İstatistikleri.....	79
Tablo 11. Yaşa Göre Katılımcıların Harcamalarını Dengelemeden 1 Aydan Fazla Yol Almalarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi (Anova) Sonuçları	79
Tablo 12. Yaşa Göre Katılımcıların Taksitli Alışveriş Yaptıklarında Uygun Taksit Seçeneklerini Kıyaslamalarına İlişkin Betimsel İstatistikleri.....	80
Tablo 13. Yaşa Göre Katılımcıların Taksitli Alışveriş Yaptıklarında Uygun Taksit Seçeneklerini Kıyaslamalarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi (Anova) Sonuçları	80
Tablo 14. Yaşa Göre Katılımcıların Olası Borç ve Hatalardan Kaçınmak için Kredi Kartlarını ve Faturalarını Kontrol Etmelerine İlişkin Betimsel İstatistikleri	81
Tablo 15. Yaşa Göre Katılımcıların Olası Borç ve Hatalardan Kaçınmak İçin Kredi Kartlarını ve Faturalarını Kontrol Etmelerine İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi (Anova) Sonuçları .	82
Tablo 16. Öğrenim Durumuna Göre Katılımcıların Harcamalarını Yönetmede Etkili Olmak İçin Uzun Vadeli Finansal Hedefler Koymalarına İlişkin Betimsel İstatistikleri	83
Tablo 17. Öğrenim Durumuna Göre Katılımcıların Harcamalarını Yönetmede Etkili Olmak İçin Uzun Vadeli Finansal Hedefler Koymalarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi (Anova) Sonuçları.....	83
Tablo 18. Öğrenim Durumuna Göre Katılımcıların Tasarruf Yaptıkları için Bazı Pahalı Şeyleri Alabilmelerine İlişkin Betimsel İstatistikleri.....	84
Tablo 19. Öğrenim Durumuna Göre Katılımcıların Tasarruf Yaptıkları için Bazı Pahalı Şeyleri Alabilmelerine İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi (Anova) Sonuçları	84

Tablo 20. Öğrenim Durumuna Göre Katılımcıların Finansal Ürünleri Paralarını Tasarruf Etmek ve Peşin Alışveriş Yapmak İçin Satın Almalarına İlişkin Betimsel İstatistikleri	85
Tablo 21. Öğrenim Durumuna Göre Katılımcıların Finansal Ürünleri Paralarını Tasarruf Etmek ve Peşin Alışveriş Yapmak için Satın Almalarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi (Anova) Sonuçları.....	85
Tablo 22. Finansal Okuryazarlık Ölçeğinin Likert ve Bilgi Bölümlerindeki Genel Ortalamaya İlişkin Sonuçlar.....	86

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Finansal Okuryazarlık İle İlişkili Kavramlar (Altıntaş, 2008:25).....	20
Şekil 2. Finansal Eğitim Diyagramı (Willis, L., E.2008: 20).....	33

KISALTMALAR

- ABD : Amerika Birleşik Devletleri
AB : Avrupa Birliği
FODER : Finansal Okuryazarlık Derneği
OECD : Avrupa Ekonomik ve İşbirliği Teşkilatı
Vb : ve benzeri

GİRİŞ

Teknoloji, iletişim ve finans piyasalarında yaşanan gelişme ve ilerlemeler bireysel sorumlulukların artmasına yol açmıştır. Bu anlamda bireylerin sahip olması gereken sorumlulardan biri de okuryazarlıktır. Bunun yanında günlük ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla çalışan bireyler birtakım finansal kararlar almak durumundadır. Bireyin finansal karar alırken vereceği olası hatalı karar bireyi hem maddi zarara uğratarak refah kaybı oluşturmakta, hem de psikolojik bir takım sorunlara sebebiyet vermektedir. Bu noktada bireylerin daha etkin finansal karar alabilmesi için finansal bilgi ve yeteneklere ihtiyacı vardır. İşte finansal okuryazarlık bireylerin finansal hayatı okuma becerisidir.

Küreselleşme ile birlikte finansal sınırların ortadan kalkması, ürünlerin daha çeşitli hale gelmesine neden olurken finansal yapının daha karmaşık bir hale bürünmesine de yol açmıştır. Bireyin yaşanan bu karmaşıklıklara karşı önlem almasının yolu ise finansal okuryazar olmasından geçmektedir. Bireylerin temel düzeyde finans bilgisine sahip olması, geleceğe yönelik kaygılarını azaltması, emeklilik planı yapması ve yatırımlarını planlaması gibi birçok konuda karar alabilmek için finansal okuryazar olabilmeleri gerekmektedir. Birey bu sayede gelecek yıllara ait finansal güvenliğini sağlayarak bireysel ve toplumsal refahını sağlayabilecektir.

Hizmet sektörünün vazgeçilmez oyuncularından olan serbest muhasebeci ve mali müşavirler de mükelleflerinin finansman problemlerini en alt düzeye indirmek için finansal okuryazar olmak durumundadır. Serbest muhasebeci ve mali müşavirler iş sözleşmeleri gereği mükelleflerinin periyodik işlemlerini yapmanın yanında kredi finans kurumları, bankalar ve bazı kamu kurum ve kuruluşlarının yapması gereken işlemleri meslek mensuplarına yönlendirmesiyle finansal işlem yükü artan mesleklerden biridir. Bu durum onların yüksek düzeyde finansal okuryazarlık bilgisine sahip olmalarını zorunlu kılmaktadır.

Bu çalışmada Isparta ilinde bulunan serbest muhasebeci mali müşavirlerin finansal okuryazarlık düzeylerinin ölçülmesi amaçlanmaktadır. Çalışma bu alanda serbest muhasebeci mali müşavirlere uygulanan araştırmaların az olması nedeniyle önemli bir yere sahiptir. Bu kapsamda hazırlanan çalışma dört bölümden oluşmaktadır.

Çalışmanın birinci bölümünde finansal eğitim başlığı altında finansal eğitim kavramı, finansal eğitimin gerekliliği, amacı, önemi, temel prensipleri, yöntemleri ve araçları ile finansal eğitim'in etkileri, finansal tutum ve davranış konuları incelenmektedir.

Çalışmanın ikinci bölümü finansal okuryazarlık başlığının incelendiği bölümdür. Bu bölümde finansal okuryazarlık kavramı, finansal okuryazarlık kavramı ile ilişkili tanımlar, finansal okuryazarlığın katkıları, finansal okuryazar olabilmesi şartları, finansal okuryazarlığın ölçülmesi başlıkları incelenmektedir.

Çalışmanın üçüncü bölümü finansal okuryazarlığın geliştirilmesi konusunda yapılan çalışmaların incelendiği bölümdür. Bu bölümde Dünya'da ve Türkiye'de finansal okuryazarlığın geliştirilmesinde kurum ve kuruluşların yaptığı çalışmalar incelenmektedir.

Çalışmanın dördüncü bölümü ise uygulama bölümüdür. Bu bölümde Isparta ilinde faaliyet yürüten serbest muhasebeci ve mali müşavirlerin finansal okuryazarlık düzeyleri, seçilen örneklem üzerinden incelenmekte, araştırma sonucunda elde edilen bulgular literatürde daha önce gerçekleştirilmiş araştırma sonuçları ile karşılaştırılarak bu çalışmadaki benzerlikleri ve farklılıkları ortaya konmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

FİNANSAL EĞİTİM

Çalışmanın bu bölümünde finansal eğitim kavramına yönelik kavramsal çerçeve çizilmekte, finansal eğitimin etkileri, finansal tutum ve davranışları ile finansal eğitim ve tüketicinin korunması başlıkları alt başlıkları ile incelenmektedir.

1.1. Finansal Eğitim Kavramı

Finansal eğitim kavramı bütün toplumu ilgilendiren ve önemi gittikçe artan bir kavramdır. Gelişen teknoloji ve ürün ağı ile birlikte bireylerin mali sorumlulukları da artmıştır. Bu artışlar bireysel sorumlulukların yerine getirilmesinde finansal eğitimin önemini yadsınamaz düzeyde arttırmıştır. Bunun yanında finansal okuryazarlığın farkındalığını arttırma ve toplumdaki finansal okuryazarlık seviyesini yükseltmede finansal eğitim önemli bir rol üstlenmektedir. Bireyler finansal eğitim ile temel düzeyde finans bilgisine sahip olarak hatalı finansal kararlarını minimum düzeye indirebilmektedir.

Finansal eğitim finansal okuryazarlık farkındalığının arttırılmasında, finansal erişimin geliştirilmesinde, bireysel anlamda finansal bilgi birikiminin sağlanmasında, bu birikimlerin bireylerin yatırım, tasarruf ve tüketim davranışlarında değişikliğe yol açmasında ve bu değişikliklerin de bireysel ve toplumsal refaha katkı sunmasında önemli bir faktördür. Bu doğrultuda tüm ülkeler kendi kültürel, ekonomik ve sosyal özellikleri doğrultusunda finansal eğitim tanımlarını yapmıştır (Işık, 2011:79).

Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü'nün (OECD) finansal eğitim tanımlamasına göre finansal eğitim; bireylerin finansal kavramları ve ürünleri anlama, finansal risklerden kaçınabilme ve finansal olanaklardan yararlanabilme yeteneğini geliştirmeye dönük bir süreçtir ([https:// read.oecd-ilibrary.org](https://read.oecd-ilibrary.org), 2019).

Başka bir tanımlamada finansal eğitim bireylere yalnızca yatırım araçları, mali kurumlar ve mali piyasalara yönelik bilgilerin verilmesinin yanında bireylerin bu bilgileri kavrama, değerlendirme ve kullanma yeteneklerinin geliştirilmesini de kapsayan bir süreçtir. Dolayısıyla finansal eğitim bilginin sunulmasından daha öte bir kavramı ifade etmektedir (Özçam, 2006:2).

Bir diğer tanımlama da ise finansal eğitimi; toplumda finansal okuryazarlığın artmasına ve bireylerde asgari düzeyde finans kültürünün oluşmasına katkı sunan bireylerdeki yerleşik davranış kalıplarını ve önyargılarını değiştirme ve geliştirmeyi hedefleyen finansal eğitim öğretim faaliyetlerinin tümü şeklinde tanımlanmıştır (Özgüler ve Temizel 2015:3).

Tüm bu tanımlamalardan hareketle finansal eğitim için bireylerin finansal kavramlar, finansal hizmetler ve finansal ürünler hakkındaki bilgi düzeylerini arttırdığı bir süreç denilebilir. Böylelikle bireyler finansal eğitim ile piyasada karşılaşılabileceği bazı tehlikelerden uzak durabilmekte ve bilinçli tercih yapabilmektedir. Bireyler mevcut refahları ve geleceğe dönük finansal refahlarını artırmak amacıyla nerelerden yardım alabileceklerini ve hangi adımları atabileceklerini finansal eğitim ile öğrenmiş olmaktadır (Das, 2016: 89). Dolayısıyla finansal eğitim bireylerin finansal davranışlarını ve finansal bilgi düzeylerini olumlu yönde etkileyebilecek bir öğrenme sürecidir (Ergün, 2018:64).

1.1.1. Finansal Eğitim Süreci

Finansal eğitim programlarındaki konular değişen piyasa koşullarını karşılayabilecek düzeyde olmalıdır. Bunun yanında finansal eğitim programlarında ilk olarak borç yönetimi, finansal dolandırıcılık, emeklilik sistemi, tasarruf ve yatırım gibi konulara değinilmelidir (Hayta, 2011:265). Finansal eğitim süresince bireylerin finansal okuryazarlık düzeylerindeki değişim evreleri şu şekilde özetlenebilir (Robson, 2013:6);

- İlk aşamada bireyler finansal uygulamaları değiştirme ihtiyacı duymamaktadır.
- İkinci aşamada finansal uygulamaları değiştirme konusunda bazı tutum değişiklikleri üzerinde düşünmektedir.
- Üçüncü aşamada bireyler bilgi değişiklikleri ile yeni davranışları öğrenme ve uygulama açısından ilk adımı atmışlardır. Ancak bu aşamada eski davranışlar hala yerinde durmaktadır.
- Bireylerin yetkinlik kazandığı dördüncü aşamada bireylerde daha çok davranış değişikliği ve güven değişimi görülmektedir.
- Son aşamada ise bireylerin eski davranışlara tekrar dönme riski daha düşüktür. Birey bu aşamadan sonra yeni sürdürülebilir davranışlar sergilemektedir.

Finansal eğitim süresince gerçekleşen bu evreler sonucunda bireyler şu fayda ve yetkinlikleri kazanabilmektedir (Hogarth, 2066:23);

- Birinci seviyede borç ödeme ve para yönetimi.
- İkinci seviyede hedef yelpazesini geliştirme, daha çok tasarruf, daha çok varlık, gelirlerde artış, iş imkânlarının artışı ve konut imkânlarında iyileştirme.
- Üçüncü seviyede bireydeki özgüven artışı, yaşam kalitesinin yükselmesi, topluma veya mahalleye daha çok uyum.

Bunun yanında finansal eğitim sürecinde aşağıdaki hususlara dikkat edilmelidir (Haydari, 2018:24);

- Finansal eğitim süresince hazırlanan programların etkin bir şekilde yürütülmesi gerekmektedir.
- Eğitim programlarında karmaşık finansal ürünler ve kavramlar basitleştirilerek aktarılmalıdır.
- Farklı gruplar açısından farklı finansal eğitim programları tasarlanmalıdır.
- Finansal eğitim sürecinde uygulanan finansal eğitim programları kültürel farklılıklar dikkate alınarak hazırlanmalıdır.
- Kadınların finansal eğitim sürecine katılımını engelleyen faktörler dikkate alınmalıdır.

1.1.2. Finansal Eğitimin Gerekliği

Son dönemlerde finansal sistemde tüketicileri ilgilendiren önemli değişimler yaşanmaktadır. Artan ekonomik krizler finansal sistemi de gittikçe karmaşık bir hale dönüştürmektedir. Bu durum finansçıların dahi finansal riskleri değerlendirmede ve fiyatlamada zorlandığı ürünleri karşılıklarına çıkarmaktadır. Bunun yanında finans sisteminde yaşanan değişikliklerin sonucunda riskin ve sorumluluğun bireye geçmesiyle birlikte birey artık kendi finansal kararlarından sorumlu duruma gelmiştir. Önceleri sigorta ve emeklilik gibi finansal kararlar devlet tarafından verilirken liberalleşme ile birlikte teknolojinin de gelişmesiyle bireyler finansal araçlara daha kısa sürede ulaşarak finansal sorumlulukları üstlenmektedir. Bu durum bireyleri kendi finansal refahları açısından daha çok sorumluluk altına itmektir (Gökmen, 2012: 39-40).

Bunun yanında finansal bilgi ve finansal çıktı arasındaki olumlu ilişkiyi göz önünde bulunduran siyasal karar vericiler emeklilik seminerleri, kredi danışmanlığı ile

ev sahibi olmak isteyenlere danışmanlık gibi bazı alanlarda bilgilendirici programları teşvik etmektedir. Bu teşvik sonucunda bazı bireyler ilerde daha yüksek gelir elde etme amacıyla finansal bilgi edinme yolunu tercih etmişlerdir. Bu durum ise ancak bireylerin bilgi edinme konusuna zaman ayırabilmeleri ile mümkün olabilmektedir (Meier ve Sprenger, 2013: 197).

Bireylerin kendi varlıklarını yönetememeleri önemli bir eksikliklerdir. Bu noktada bireylerin hisse senedi piyasasındaki riskler, emeklilik finansmanı, enflasyon, kredi ve bileşik faiz gibi finansal yatırımlarını etkin bir şekilde yönetebilecek bilgileri yetersiz düzeydedir. Finansal eğitimler ile bireylerin bilinç düzeylerinin artırılması toplumsal refah düzeyinin artırılması açısından da önemlidir. Ayrıca bireyler özellikle emeklilik dönemi finansmanlarını iyi planlamak durumundadır. Çünkü bireylerin enerjilerinin azaldığı dönem olan yaşlılık döneminde daha rahat bir yaşam sürebilmeleri adına finansal güvencelerini sağlanmaları gerekmektedir.

Son dönemlerde eğitim kurumları, çeşitli finans kurumları, hükümetler ve medya da ulusal ve uluslararası boyutta finansal eğitim konusu üzerinde yoğunlaşmaktadır. Bu noktada ülkeler kendi vatandaşlarının finansal okuryazarlıklarını arttırmak amacıyla sistematik yaklaşımlarla finansal okuryazarlık açısından stratejiler belirlemektedir. Finansal eğitim sorununa yönelik artan ilginin nedenlerinden bir diğeri de bireysel anlamda ve hane halkı açısından borçlanma düzeylerinde yaşanan artıştır. Bu durumu ortadan kaldıranın tek yolu ise eğitim ile finansal farkındalığın artırılmasıdır. Bu anlamda ilköğretimden liseye okul müfredatlarına finansal eğitim derslerinin eklenmesi finansal eğitim alanında önemli bir adım olacaktır. Finansal eğitimin gerekliliği konusunda yapılan araştırmaların merkezinde Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü'nün finansal eğitim konusuna yönelik gerçekleştirdiği araştırmalar ve stratejiler bulunmaktadır (Özgüler ve Temizel, 2015: 2).

1.1.3. Finansal Eğitimin Amacı

Bireylerin temel düzeyde finansal okuryazarlık yeteneğinden yoksun olmaları durumuna olumsuz tecrübeler, şüphe ve korku da eklenince bireylerin finansal sistemdeki aktiflik oranları da düşmektedir. Finansal eğitim yoluyla bu olumsuz etkiler azaltılabilmektedir. Çünkü finansal eğitim tüketicilere finansal bilgiler sunarak daha iyi karar verebilmelerini sağlamaktadır. Böylelikle bireyler tasarruflarını arttırmakta bu

tasarruflarını kriz, enflasyon ve işsizlik dönemlerinde kullanabilmekte ve uzun vadeli emeklilik planları yapabilmektedir (OECD, 2005: 11).

Bunun yanında finansal eğitim programları bireylerin finansal konulardaki farkındalık seviyelerini yükselterek finansal davranışlarına yön vermeyi amaçlamaktadır. Ancak bu amaçları gerçekleştirebilmede birtakım sıkıntılar bulunmaktadır. Finansal eğitim programlarının nasıl çalışacağı, hangi amaçlarla yürütüleceğinin ve eğitim sonrasında bireylere ne düzeyde katkı sunacağı konuları bu noktada tartışılan konulardandır. Finansal eğitim programlarının başarılı olmalarını etkileyen faktörler ise davranışsal finans, finans psikolojisi ve bireysel finanstır (OECD, 2005: 91-92).

Finansal eğitimin temelde iki amacı olduğu belirtilmektedir. Bu amaçlardan ilkinin finansal ürün konusunda tüketicilerin farkındalıklarını oluşturmak, ikincisinin ise tüketicileri ürünlerin risk ve getirileri ile istenmeyen bir durum halinde kullanabilecekleri yasal haklar konusunda aydınlatmak olduğunu belirtmektedir (Şarlak 2011:12).

Ayrıca finansal eğitim, yalnızca bireysel yatırımcıların finansal uygulamalara ve kavramlara yönelik farkındalıklarını arttırmak amacıyla değil, bunun yanında hedef kitleye ulaşan ve sonuçların finansal piyasa açısından değerlendirildiği uzun vadeli bir program oluşturmak olduğunu belirtmektedir. Böylece finansal piyasaların sağlıklı bir şekilde çalışabilmeleri ve yatırımcıların riskler ve getiriler konusunda bilinçli olmaları sağlanmaktadır (Şarlak, 2011:10).

Genel açıklamalardan hareketle finansal eğitimin yalnızca bilgi vermeyi amaçlamadığı bunun yanında bu bilginin bireyin kendi çıkarları doğrultusunda kullanılmasını kapsadığı da görülmektedir. Dolayısıyla finansal eğitim programlarının birey açısından temel amaçları şu şekilde sıralanabilir (Hayta, 2011:250);

- Bireyin kendi parasını yönetebilmesini sağlamak.
- Bireyin orta ve uzun vade de planlar yapabilmesini sağlamak.
- Bireyin para yönetiminde risk ve faydaları algılayabilmesini sağlamak.
- Bireyin finansal araçları tanıyabilmesini sağlamak.
- Bireyin finansal araç ve hizmetlere yönelik doğru bilgileri nereden ve ne şekilde temin edebileceğini bilmesini sağlamak.

1.1.4. Finansal Eğitimin Önemi

Finansal ihtiyaçlar ve dünyada yaşanan finansal gelişmeler finansal eğitimin öneminin artmasına yol açmıştır. Bu noktadan hareketle finansal eğitim programlarının öneminin artmasına neden olan faktörler genel olarak şu şekilde sıralanabilir (Aktaş, 2011):

- Finansal araçlarda yaşanan gelişmeler.
- Ürün çeşitliliğinin artmasıyla ürünlerin daha karmaşık hal alması.
- Çapraz ürün satışlarıyla birlikte artan bilgi ihtiyacı.
- Finansal araçların henüz yeterli düzeyde bilinmemesi.
- Finansal enstrümanlara olan ilginin artması.
- Finansal yatırım araçlarının bireyler tarafından yaygın şekilde kullanılması.

Finansal piyasaların karmaşık hal alması ile bireyler ve tüketiciler günlük hayatta farklı finansal ürün ve hizmetlerle karşı karşıya kalmaktadır. Tüketici açısından hangisinin kendisine maksimum fayda sağlayacağını tahmin etmek zordur. Bu noktada tüketiciler alacakları finansal eğitim ile karmaşık olan bu finansal ürün ve hizmetlerden kendileri açısından en doğru olanı seçebilmektedir (Satoğlu, 2014:37).

Sigorta, emeklilik ve kredi gibi ürünlerde bireysel anlamda sorumlulukları ile piyasadaki riskler de tüketicilere ve bireylere aktarılmaktadır. Bu durumda finansal piyasada işlem yapanların temel seviyede finansal bilgiye sahip ve risk analizi yapabilen bireyler olmaları gerekmektedir (Hayta, 2011:271). Böylelikle sorumlulukları artan bireyler daha doğru finansal kararlar vererek zarara uğramayacaklardır.

Yaşam süresinin uzamasıyla birlikte bireylerin geleceğe yönelik plan yapma isteği; ortalama yaşam süresinin uzaması bireysel emeklilik sistemlerinde değişiklikleri de beraberinde getirmektedir. Devlet destekli emeklilik sistemleri yerine özel emeklilik sistemlerinin yaygınlaşması sonucunda bireyler tasarruflarını arttırmıştır. 2008 yılında yaşanan küresel ekonomik kriz ile bireylerin yaşadıkları sosyal ve ekonomik problemler finansal eğitime olan önemi artırmıştır (Sönmez, 2014:114). Tüketicilerin borçluluk oranlarının artması ile bireyler farklı yollarla borçlanmaya gitmekte ve bu durum geri ödenemeyen kredi miktarları ile iflas haberlerini arttırmaktadır (Hayta, 2011:271).

1.1.5. Finansal Eğitimin Temel Prensipleri

Finansal eğitimin prensipleri konusunda ülkelere rehber oluşturacak bir kaynak hazırlayan OECD finansal eğitimin prensiplerini şu şekilde belirtmektedir (OECD, 2005:6-7);

1. Tüketicilerin artılarını ve eksilerini anlamalarına yardımcı olan finansal eğitim programlarıyla farklı ürün ve hizmetlerin riskleri öğretilmelidir. Bunun yanında davranışsal ekonomi konusu üzerinde daha çok yoğunlaşılmalıdır.
2. Halihazırda yürütülen finansal eğitim programlarını değerlendirebilmek amacıyla metodoloji geliştirilmesi teşvik edilmelidir. Finansal eğitim programı kriterlerini yerine getiren programlar resmi olarak da tanınmalıdır.
3. Nüfusun her alt grubu için ve finansal eğitim programı aşamaları için farklı çalışma rehberleri geliştirilmelidir.
4. Daha geniş bir alana hitap edebilmek için eğitim mesajları yaygınlaştırmalı ve eğitim mesajlarını yaygınlaştırma da bütün medya teşvik edilmelidir.
5. Tüketicilerin veya yatırımcıların tecrübe farklılıkları göz önüne alınarak farklı finansal eğitim programları oluşturulmalıdır. Finansal eğitim seminerleri, finansal eğitim programları ve bireyselleştirmiş finansal danışmanlık programları kişisel koşullarla ilişkili hazırlanmalıdır.
6. Sınıf kullanımı gerektiren programlarda eğiticinin eğitimi yeterliliği yükseltilmelidir. Bu açıdan eğiticinin eğitimi için programlar geliştirilmeli ve eğiticiler için özel bilgi araçları sağlanması için teşvikler geliştirilmelidir.

1.1.6. Finansal Eğitim Yöntemleri ve Araçları

Yatırımcıların ve tüketicilerin eğitilmesi konusunda ülkeden ülkeye farklı yaklaşımlar sergilense de finansal eğitim de kullanılan yöntemler aşağıdaki şekilde gruplandırılabilir. Bu yöntemlerin çoğu yalnızca düzenleyici otorite tarafından değil farklı birlikler, kuruluşlar, dernekler, aracı kuruluşlar ve borsalar gibi sermaye piyasalarında faaliyet gösteren şirketler tarafından da kullanılmaktadır (Ünal, 2018:24);

Kitap ve broşür gibi basılı materyaller: Tüketicileri ve yatırımcıları ilgilendiren farklı konular toplu halde veya ayrı ayrı şekilde basılı materyaller ile

sunulabilmektedir. Bu materyaller talep edilmesi durumunda posta ile gönderilmekte tüketicilerin ve yatırımcıların kolay bir şekilde ulaşabilecekleri farklı mekanlarda veya elektronik kopyaları ile internet ortamında bulunabilmektedir.

Bilişim ve iletişim teknolojileri: İnternetin süratle yaygınlaşması ile finansal eğitim konusu büyük oranda bu alana kaymaktadır. Düzenleyici otorite, farklı dernekler ve birlikler ile kuruluşların büyük bir bölümü kendi web sitelerinde yatırımcı eğitimi bölümü adı altında detaylı konulara yer vererek finansal eğitim uygulaması gerçekleştirmektedir. Bunun yanında kütüphaneler ile üniversitelerin internet siteleri dahi finansal eğitim konusuna yer ayırmaktadır.

Özellikle internet endüstrisinde yaşanan gelişme klasik öğrenme yöntemlerinin yanında yeni öğretim araçlarının kullanılmasını zorunlu hale getirmiştir. Bu durum finansal eğitim programlarında özellikle internetin yoğun şekilde kullanılmasına yol açmıştır. Eğitim vermeye yetkilendirilmiş kurumlar hazırladıkları Web sitelerinde finansal eğitim yönelik temel bilgilerin yanında yatırım araçları, yatırım yaparken dikkat edilmesi gerekenler ile yatırımcı hakları, tasarruf ve emeklilik gibi konularda bilgiler vererek finansal eğitim hizmeti sağlamaktadır.

Elektronik posta adresleri ve telefon numaraları: Genellikle düzenleyici otoritenin kullandığı ve tüketiciler ile yatırımcıların başvurabilecekleri elektronik posta adresleri ve telefon numaraları yatırımcıların ve tüketicilerin olası usulsüzlüklere yönelik şikayetlerini takip etmekte ve finansal eğitimin de dahil olduğu birçok konuda tüketicilere ve yatırımcılara bilgi vermektedir.

Seminerler ve toplantılar: Özellikle küçük şehirlerde ve kasabalarda tüketicileri ve yatırımcıları bilgilendirmek için çeşitli toplantılar düzenlenmekte ve ya farklı eğitim ve bilgi düzeyindeki yatırımcılar için kapsamlı seminerler düzenlenmektedir. Seminerler emekliliğe yakın yetişkinler, askeri personel ve okul çağı çocukları gibi belirli gruplara dönük hazırlanmaktadır. Seminerlere ve toplantılara katılımı yüksek kuruluşlarda işbirliğine gidilerek reklam ve tanıtım çalışmaları gerçekleştirilmektedir.

Görsel ve işitsel medya araçları: Düzenleyici otoriteler, çeşitli dernekler birlikler ile kuruluşlar tüketicileri ve yatırımcıları bilinçlendirmek ve finansal eğitim konusunda basın ve yayın kuruluşlarına reklamlar vermektedir. Bunun yanında

radyalarda ve televizyon programlarında doğrudan yatırımcı eğitimine dönük programlar yapılmaktadır. Medya araçlarının geniş kitleye kolay şekilde ulaşabilmesi ve kullanım kolaylığı bu programların etkili bir finansal eğitim aracı olmasına neden olmuştur.

Uyarılar: Düzenleyici otorite medya araçları ile veya diğer yollarla tüketicileri ve yatırımcıları usulsüzlükler ve sahtekârlıklar ile diğer konularda doğrudan uyarabilmektedir. Bunun yanında bazı düzenleyici otoriteler internet ortamında gerçekleşen dolandırıcılıkları engelleyebilmek adına sahte dolandırıcılık siteleri kurmuşlardır. Bu siteler gerçek siteleri benzer şekilde tüketicilere çeşitli vaatlerde bulunup onların para yatırmalarını sağlamaktadır. Bu vaatlere inanan tüketiciler veya yatırımcılar para yatırmaya karar verdikleri anda düzenleyici otorite tarafından eğitici uyarı mesajı ile uyarılmaktadır.

1.2. Finansal Eğitimin Etkileri

Gelişen ve değişen dünyayı yakalayabilmek, finansal konuları takip edebilmek ve finansal konularda anlamlı kararlar verebilmek için finansal eğitim son derece önemlidir. Finansal eğitimlerle finansal okuryazarlık becerisine sahip olanlar hem finansal problemleri öngörerek daha kolay ve hızlı şekilde çözebilmekte hem de refah içerisinde bir yaşam sürmelerine katkı sağlamaktadır. Finansal eğitimin etkilerini kişiler üzerinde, kurumlar üzerinde ve ülke ekonomis üzerinde etkisi olmak üzere üç başlıkta incelemek mümkündür.

1.2.1. Finansal Eğitimin Kişiler Üzerinde Etkisi

Finansal eğitimin bireyler üzerindeki etkileri şu şekilde sıralanabilir (Özgüler, 2013:11-12);

- Finansal eğitim bireyin küçük yaşlardan başladığı ve hayatı boyunca devam ettiği bir süreçtir. Birey bu şekilde finansal okuryazarlık düzeyini artırırken finansal ürün ve hizmetleri de daha etkin şekilde kullanmaktadır. Ayrıca günlük finansal problemlerle ve işlemlerle uğraşırken yeterli bilgi seviyesine sahip olarak hareket etmektedir.
- Hayatının bir bölümünde dahi olsa bireylerin az veya çok bir miktar birikimi ve geliri olacaktır. Bütçe yönetimi konusunda bilgi sahibi olan kişiler finansal

planları doğrultusunda birikimlerini ve gelirlerini yönetirken karşılaştıkları ekonomik fırsatları da değerlendireceklerdir.

- Finansal eğitimler ile gelirin yetmediği durumlarda kredi kullanmak zorunda kalanlar, borç yönetimi konusundaki etkin bilgileriyle borçluluk oranlarını dengede tutup ödemeler dengesi sağlayarak zaman içerisinde kullandıkları krediyi yatırıma dönüştürebileceklerdir.
- Yaptığı finansal faaliyetler karşısında çeşitli finansal dolandırıcılık ve risk tehdidiyle karşı karşıya kalan eğitilmiş tüketici veya yatırımcı bu tehditler karşısında kendisini koruyacak tüketici hakları ve diğer hukuki haklarını savunabilecektir.
- Zaman içerisinde değişen ve gelişen hayat koşulları sigortacılık, bireysel emeklilik ve özel emeklilik gibi alanlarda da bir takım değişiklikleri beraberinde getirmektedir. Bunun sonucunda bireyler geleceğe dönük planlarında değişiklik yapmak zorunda kalmaktadır. Değişen koşullara hızlı şekilde uyum sağlayabilenler gelecek planlarını hazırlarken de zorlanmamaktadır.

Bunların dışında finansal eğitim konusunda gerçekleştirilen araştırma sonuçlarında finansal anlamda eğitilmiş kişilerin eğitimsiz kişilere göre şu davranış biçimlerini gösterme eğilimleri daha fazla olmaktadır (Capuano ve Ramsey, 2012:35-36);

- Daha çok gelire sahip olmak.
- Daha çok tasarruf etmek.
- Emeklilik için daha çok birikim yapmak.
- İyi borç yönetimi.
- Akıllı borçlanma.
- Daha gerçekçi finansal hedefler belirleme.
- Finansal piyasada daha aktif olma.
- Finansal konularda kendine güven duyma.
- Doğru ürün seçme, tüketici haklarını bilme ve finansal plan ve bütçe yapma.

1.2.2. Finansal Eğitimin Kurumlar Üzerinde Etkisi

Tasarruflarını yatırıma dönüştürmeyi düşünen eğitilmiş girişimciler yabancı para hesapları, değerli maden ve mevduat hesapları gibi araçlarla birikimlerini para piyasasına yönlendirip değerlendirebilecekleri gibi borsa ile sermaye piyasasında yatırım yaparak tasarrufunu ekonomiye kazandırabilirler. Bu şekilde bireysel tasarruflar finansal piyasada toplanarak daha büyük bir değere dönüşmekte ve büyük yatırımlar için nakit arayışı içerisinde olan şirketlere fon kaynakları yaratılmaktadır. Fon kaynaklarını kullanarak yatırım yapan şirketlerin yatırımlarıyla değer kazanan kaynaklar ülke ekonomisini de desteklemektedir. Bunun yanında yatırımlar ile istihdam talebi ve işsizlik gibi sosyo-ekonomik problemler de çözümlenmektedir (Özgüler, 2013:12-13).

Bir ülkenin gelişmesi, istikrarlı büyüme yakalaması ülkenin sermaye yapısının güçlü olması ile orantılıdır. Bir ülkenin sermaye yapısının gücü ise tasarruf ve yatırım büyüklüğü ile sağlanmaktadır. Görüldüğü gibi kişisel tasarruflar finans piyasalarında buluşarak büyümekte ve ülke ekonomisinin gelişmesine katkı sunmaktadır.

Finansal piyasa hakkında yeterli düzeyde bilgisi bulunmayan kişiler risk almaktan korktukları için piyasadaki kaçmaktadırlar. Ancak finansal eğitilmiş kişiler ellerindeki parayı yastık altında tutmaktansa piyasada değerlendirmeyi tercih ederler. Çünkü finansal eğitilmiş kişi finansal bilgisi ile ürünleri değerlendirebilir, gereken risk ve getiri hesaplamalarını kolay şekilde yapabilir. Bunun sonucunda da bireysel refahını artırmakla birlikte piyasaya etkin katılım sağlayarak piyasa hacmini artırır (Ünal, 2018:14).

Araştırmacı ve eğitimci birey yenilikleri araştırarak eksiklikleri tespit eder ve bu doğrultuda yeni ürün talebinde bulunur. Bu durum ise piyasadaki yeni ürün ve hizmetleri artırır. Bu durum bu tarz nitelikli yatırımcılara hizmet etmek isteyen kurumların hem kalitelerini artırır hem de diğer kurumlarla piyasadaki rekabeti artırır (Ünal, 2018:14).

1.2.3. Finansal Eğitimin Ülke Ekonomisi Üzerine Etkisi

Bir ülkedeki finansal eğitim programlarının gelişmesi ülkede uygulanan ekonomi politikalarını, ekonomik istikrarı, sermaye yapısını ve tasarruf düzeyini olumlu yönde etkilemektedir (Özgüler, 2013:12-13).

Finansal eğitim sayesinde bireylerin tasarruf eğilimleri artmakta, küçük birikimler yatırıma dönüşerek finans piyasalarına katılmakta ve ülkenin sermaye yapısı güçlenmektedir. Güçlü ve süreklilik gösteren bir sermaye yapısı ise ekonomik istikrar açısından hayati önem taşımaktadır (Özgüler, 2013:12-13).

Kalkınmanın en önemli unsuru olan tasarruf büyüklüğü ülkenin sermaye yapısını güçlendirirken fon maliyetlerini de düşürmektedir. Fon maliyetlerinin düşmesi ise tüketim ve yatırımın daha ucuza finanse edilmesini sağlamaktadır (Özgüler, 2013:12-13).

Görüldüğü gibi finansal eğitim sadece bireylerin ve hane halkının mali refahı değil bunun yanında finansal sistemin uzun vadeli istikrarına da katkı sağlamaktadır. Bu endişelere cevap vererek tüketicilerin mali yapılarını güçlendirmelerini desteklemek ve korumak için devletler ve birçok paydaş, düzenleyici reformlarla birlikte tamamlayıcı nitelikte finansal eğitim girişimleri kurmaktadır (OECD, 2013:11).

Birçok ülkede bugün ekonomik istikrarı sağlamak için birtakım kararlar verilmektedir. Özellikle merkez bankaları finansal istikrar ve fiyat istikrarını sağlamak için para politikası araçlarını kullanarak ekonomik dengeyi sağlamaya çalışmaktadır. Görüldüğü gibi bir ülkenin ekonomisinin güçlü ve istikrarlı yapıda sürdürülebilir olması birbirine bağlı dışlilerin işlemesine benzerdir. Fon kaynaklarının oluşturulmasındaki en büyük kaynak olan tasarruf da ekonomik çarkın bir dişlisi olarak finansal eğitimin önemini bir kere daha ortaya koymaktadır (Gökmen, 2012:48).

Günümüzde artık hükümetler finansal eğitimin önemini kabul etmiş ve bu alanda çalışma grupları kurarak araştırmalar yapıp ulusal stratejiler belirlemektedir. Özel kuruluşlar birçok finansal eğitim programı düzenlemekte ve hükümetler de bu eğitimleri destekleyerek teşvik etmektedir. Bunun yanında hükümetler finansal eğitimlerin ilkeleri ve standartları ile uygulanmasına yönelik çalışmalar yürütmektedir (Ünal, 2018:15).

1.3. Finansal Tutum ve Davranışlar

Finansal davranışlar günlük hayatta kredi kullanımı, alışveriş ve tasarruf gibi finansal araçların yanında finansal bilgilerin de nasıl işledikleriyle ilgilidir. Finansal davranışlarla ilgili pratikler ise her ne kadar farklılık gösterse de 2001 yılında Michigan

Üniversitesi tarafından yapılan araştırmada bu davranışlar dört grupta toplanmıştır. Bunlar (Hilgert ve Hograth, 2003:310-311);

- **Nakit akımı yönetimi:** Bireysel çek hasarı, zamanında fatura ödeme, finansal kayıt tutma, bütçe oluşturma ve harcama planı gibi etkinlikleri kapsamaktadır.
- **Kredi yönetimi:** Kredi kartı kullanma, kredi borçlarını zamanı gelince ödeme, kredi kartı kullanırken kartın sunduğu avantajları göz önünde bulundurma gibi etkinlikleri kapsamaktadır.
- **Birikim:** Birikim hesabı açma, acil durumlarda kullanmak üzere kaynak ayırma, ev veya araç için tasarruf yapma gibi etkinlikleri kapsamaktadır.
- **Yatırım:** Yatırım hesabı açma, fonlara yatırım yapma, bono ve hisse senedi alma ile emeklilik planına dâhil olma gibi etkinlikleri kapsamaktadır.

Bunun yanında yapılan araştırmalar üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık konusunda yetersiz olduklarını fakat kredi kartı kullanımında daha çok bilgi sahibi olduklarını göstermektedir (Robb, 2007:18). Kredi kartı ve kredi kullanımının diğer finansal araçların aksine günlük hayatta daha çok kullanılması bu durumun bir nedeni olarak görülmektedir. Bu durumda diğer finansal araçların da yaygınlaştırılarak daha çok kullanıma sunulmasının gerektiği sonucuna ulaşılabilir.

Ayrıca araştırmalar cinsiyet ile finansal okuryazarlık arasında da anlamlı bir ilişki bulunmadığını göstermekle birlikte erkeklerin kadınlara göre finansal okuryazarlık düzeylerinin daha yüksek olduğunu belirtmektedir. Erkeklerin kadınlara kıyasla daha çok finansal ilgiye ve güvene sahip olmaları finansal kararlar vermede erkeklerin daha çok risk almayı tercih etmelerine neden olmaktadır (Haydari, 2018:21).

Temel düzeyde dahi olsa finansal konularda bilgisi olan kişiler ve aileler finansal kararların getirileri, riskleri ve maliyetlerini daha doğru şekilde değerlendirip bu konuda bilgi sahibi olmayanlara kıyasla daha doğru kararlar vereceklerdir. Bunun yanında insanların finans konusunda halen eğitimleri devam etmektedir. Araştırmalar finansal okuryazarlık oranının henüz yeterli seviyede olmadığını ve finansal eğitim programlarının devam etmesi gerektiğini göstermektedir (Bayram, 2010: 26).

1.4. Finansal Eğitim ve Tüketicinin Korunması

Finansal eğitim, hane halkının yatırım, tasarruf, kredi ve borç kararları ile beraber hanehalkını finansal dolandırıcılık gibi tehditlerden korunmaya yönelik sistematik eğitim faaliyetlerini kapsamaktadır (Altıntaş, 2009:157-158).

Finansal eğitimin hedefleri ile tüketicinin korunması bir noktada kesişmektedir. Buna karşın her iki kavram farklı yaklaşımlara sahiptir. Tüketicinin korunması ve finansal eğitimin ortak amacı, bireyin refahını artırarak onu zararlara karşı korumaktır. Diğer bir ortak nokta ise finans konularındaki bilgilerin tedarik edilmesidir. Finansal eğitim ile bireylere danışmanlık ve finansal eğitim sağlayarak bu bilgileri tamamlamasına karşın tüketicinin korunması kanununa dayanmaktadır. Bireyler açısından zararlı bir durum oluştuğunda kanuni koruma sağlanabilmesi için bilgilerin doğru şekilde ilgili kurumlara iletilmesi gerekmektedir (OECD, 2005:26).

Bireyin finansal hizmetlerde aldığı yanlış kararlar ve yaptığı hatalar onu olumsuz etkilemektedir. Bu olumsuzluğun yaşanmaması adına tüketicilerin korunması gerekmektedir. Tüketicilerin korunması ise iki şekilde gerçekleşmektedir (Gökmen, 2012:105);

- **Devletin tüketiciyi koruması:** Tüketicinin devlet tarafından korunması devletin finansal eğitim konusunda yasalar düzenleyerek yatırımcıyı kanuni olarak koruma altına almasıdır.
- **Tüketicinin kendisini koruması:** Bu durum tüketicinin temel düzeyde finans bilgisi edinmesi ile sağlanmaktadır. Tüketici kendisine sağlanan temel düzeyde finans bilgilerindeki hak ve sorumluluklarının bilincinde olması durumunda ancak kanuni kontrol tam anlamıyla gerçekleşebilmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

FİNANSAL OKURYAZARLIK

Çalışmanın bu bölümünde finansal okuryazarlık kavramı, bu kavramla ilişkili tanımlar, finansal okuryazarlığın katkıları, ölçülmesi ve geliştirilmesi başlıkları incelenmektedir. Bu kapsamda incelenecek ilk başlık finansal okuryazarlık kavramıdır.

2.1. Finansal Okuryazarlık Kavramı

Günümüzde teknoloji hızla gelişmekte, bu gelişmelere paralel ekonomik büyüme ve alternatif finans araçları da hızla artmaktadır. Artan finansal araçlar ile yaşanan hızlı gelişim sonucunda bireylerin sahip olmak isteyecekleri en temel yeteneklerden biri de parayı yönetme yeteneğidir. Parayı yönetme yeteneğine sahip olmak isteyenlerin iyi düzeyde finansal okuryazar olmaları gerekmektedir. Bu noktada muhtemel finansal problemleri çözebilmek ve problemleri öngörerek buna yönelik önlemler alabilmek, finansal okuryazarlık yeteneğine sahip olmaktan geçmektedir (Öztürk ve Demir, 2015:114).

Son dönemlerde finans kurumları, araştırmacılar ve politikacılar tarafından üzerinde önemle durulan bir konu olan finansal okuryazarlık kavramına yönelik çok sayıda araştırmacı farklı tanımlamalar yapmıştır. Literatürde finansal yeterlilik, finansal farkındalık ve finansal bilgi gibi kavramların finansal okuryazarlık kavramının yerine kullanıldığı görülmektedir (Barmaki, 2015:9).

En genel tanımıyla finansal okuryazarlık; temel finans bilgisi, finansal bilgi kullanabilme yeteneği ve yerinde finansal kararlar alabilme yeterliliğine sahip olmaktır. Temel finansal bilginin düzeyi ve finansal okuryazarlığa ilişkin becerilerin kapsamı ve sınırlarının ne olacağı tabii ki tartışılabilir. Bu kapsam ve sınır farklı akademik çalışmalarda farklı düzeylerde kabul edilerek farklı metotlar ile finansal okuryazarlık kavramları tanımlanmaya ve ölçülmeye çalışılmıştır. Bu nedenle finansal okuryazarlık kavramının oldukça geniş ve esnek bir kavram olduğunu söylemek mümkündür (Barmaki, 2015:9).

Finansal okuryazarlık kavramına yönelik yapılan tanımlamalardan bazıları şu şekildedir;

Finansal okuryazarlık, finans, tasarruf, bütçeleme, sigorta, yatırım, borç alma ve borç verme ile bölüştürme ve çeşitlendirme konularını kapsayan bir ekonomi dalıdır (Bodie, 2006).

Finansal okuryazarlık olası finansal sonuçları öngörerek karar vermek adına gerekli bilgiyi elde etme, değerlendirme ve anlama kabiliyeti şeklinde tanımlanmaktadır (Mason ve Wilson, 2000: 31).

Bir başka tanımlamada da Jumpstart Koalisyonu finansal okuryazarlığı hayat boyu finansal güvenceye sahip olmak için bireyin finansal kaynaklarını etkin şekilde yönetebilmesinde gerekli bilgi ve beceriyi kullanma yeteneği olarak tanımlanmaktadır (Mandell, 2008).

Vitt ve arkadaşları (2000), Finansal okuryazarlığı, ekonomik refahı etkileyen, ekonomik konu ve olaylarla ilgili bilgi edinme ve bu bilgiyi analiz etme kabiliyeti şeklinde tanımlanmaktadır. Bu tanımlamada finansal ürünleri anlayabilme ve seçme, finans ve para ile ilgili konularda rahatça tartışabilme, ileriye dönük planlar yapabilme ve ekonomik olaylarla ilgili yaşamsal olaylara doğru şekilde karşılık verebilmeyi kapsamaktadır.

Lusardi ve Mitchell (2008) ise finansal okuryazarlık kavramını iki açıdan değerlendirmektedir. Bunlar;

Temel düzeyde finansal okuryazarlık: Faiz oranları ile ilgili yorum yapabilme, enflasyona etki eden unsurları algılayabilmek, risk kavramını ve risk çeşitlerini algılayabilme ile yorumlayabilme düzeyidir.

Gelişmiş düzeyde finansal okuryazarlık: Bono fiyatları, fonlar, faiz oranları ve hisse senedi gibi işlemleri ve hesaplamaları yapabilme becerisidir.

Bir başka tanımlamada Remnud (2010) finansal okuryazarlığı, değişen ekonomik koşullar ve hayatta meydana gelebilecek olayları da göz önüne alarak kişinin temel finansal kavramları doğru şekilde anlayabilme ve yorumlayabilme, etkin, kısa süreli kararlar alabilme ve uzun süreli finansal planlamalar yapabilme yoluyla kendi finans durumunu en akılcı şekilde idare edebilme yeteneği olarak tanımlamaktadır.

Temizel ve Bayram (2011:73)'a göre ise finansal okuryazarlık, günlük hayatta kullanılan finansal araçların seçiminde bilgi temelinde kararlar vermeyi sağlayan yeterlilik düzeyi şeklinde ifade edilmektedir.

Başka bir tanımlamada Sarıgül (2015:201) finansal okuryazarlık, kavramını birey açısından başarılı finansal yönetim ve ekonomik açıdan ise geleceği güvence altına alabilme, istekleri ve ihtiyaçları belirleyebilme, kaynakları tahsis edebilme ve tasarrufları yatırıma dönüştürebilmeyi içermektedir. Dolayısıyla finansal okuryazarlık bireyin finansal bilgisi ve bu konudaki tutum, davranış ve becerilerinin birleşimidir.

Sonuçta finansal okuryazarlık kavramına yönelik farklı tanımlamalar incelendiğinde bu tanımlamalarda finansal okuryazarlığın (Barmaki, 2015:9-10);

- Finans kavramları ile ilgili bilgi sahibi olmayı
- Finans kavramları arasında ilişki kurabilmeyi.
- Kişisel finansı yönetme yeteneğini.
- Doğru finans kararları verme yeteneğine sahip olmayı
- Geleceğe dönük finansal ihtiyaçları etkin şekilde planlayabilmeyi içermektedir.

2.2. Finansal Okuryazarlık Kavramı İle İlişkili Tanımlar

Finansal okuryazarlık kavramı ile ilişkili çeşitli kavramlar bulunsa da bu kavramlar birbirlerine yakın kavramlardır. Literatürde finansal okuryazarlık kavramı

yerine yaygın şekilde kullanılan bu kavramlardan bazıları Şekil 1’de gösterilmektedir

Şekil 1. Finansal Okuryazarlık İle İlişkili Kavramlar (Altıntaş, 2008:25).

Bireylerin finansal okuryazar olabilmeleri için Şekil 1’de gösterilen kavramların tanımlamalarında yer alan bilgi ve davranış biçimlerine sahip olmaları gerekmektedir. Bunun yanında finansal okuryazarlar gelir ve gider arasında denge kurabilmeli yani bütçe okuryazarı olmalı, fiyat kıyaslaması yapabilmeli diğer bir ifadeyle fiyat okuryazarı olabilmelidir. Finansal okuryazarlık kavramının ilişkili olduğu diğer kavramların tanımlamaları ise şu şekildedir.

Ekonomi okuryazarlığı: Ekonomi okuryazarlığı, ekonomik problemlerin yorumlanması ve çözümünde alternatif seçenekleri gözden geçirme, kârlar ve maliyetleri tanımlama, kamu politikaları ve ekonomik koşullardaki değişimleri ve bunların sonuçlarını inceleme, veri düzenleme ve toplama, maliyet ve kar ölçümlemesi yapabilme yeteneği şeklinde tanımlanmaktadır. Bu kavram ekonomideki gelişmeleri ve bu gelişmelerin kişisel harcamalar, işsizlik ve finansal etkileri gibi alanlardaki etkisini yorumlayabilme becerisidir (Gerek ve Kurt, 2010:89).

Finansal bilgi: Tüketicilerin fırsatlar, seçenekler, mevcut durum ve veriler ile sonuçların farkına varmalarına yardımcı olan özel bilgilerdir (Temizel, 2010:7).

Finansal farkındalık: Hem tüketiciler hem de yatırımcıların tüm finansal işlemlerini bilinçli şekilde yapmaları ve finans güçlerini arttırmaları şeklinde tanımlanmaktadır (Gökmen, 2012:19).

Finansal yeterlilik: Bireyin finansal kaynaklarını bilgi, beceri ve erişime dayanarak etkin şekilde yönetme kapasitesidir. Bu tanımdaki erişim ifadesi finansal erişimdir (Gökmen, 2012:19).

Literatürde finansal okuryazarlık kavramı fiyat okuryazarlığı, bütçe okuryazarlığı ve parasal okuryazarlık kavramlarını da içerisine alan bir kavram olarak kullanılmaktadır. Parasal okuryazarlık, para ve nakit yönetimi için gereken yetkinlikler; fiyat okuryazarlığı, fiyat mekanizması ve enflasyonu anlamak için gereken yetkinlikler; bütçe okuryazarlığı da aile bütçesini ve kişisel bütçeyi yönetmek için gereken yetkinlikler olarak tanımlanmaktadır. Bunun yanında bütçe okuryazarlığı, finansal varlıkların ve finansal borçların yönetimini içermektedir. Bütçe okuryazarlığı farklı mal ve hizmetlere karşılaştırabilme ve bunlar içerisinde en uygun olanını seçebilme yetkinliğine de kapsamaktadır (Klinsky, 2009:366).

2.2.1. Finansal Okuryazarlığın Temel Özellikleri

Hayatın farklı alanlarıyla ilişkisi olan finansal okuryazarlık bireyin karşılaştığı finansal sorunlara çözüm üretmekte ve piyasaları olumlu şekilde etkilemektedir. Finans bilgisi, ürün ve uygulamaları kapsayan finansal okuryazarlık bu konularla ilgili temel düzeyde bilgi sahibi olmayı ve finansal kararlar alırken bu bilgileri kullanmayı ifade etmektedir (Temizel, 2010:1). Bireyin finansal okuryazar sayılabilmesi için aşağıdaki yetkinliklere sahip olması gerekir(Er ve ark., 2014:116);

- Finansal sistem ve finansal kurumlar hakkında farkındalık sahibi olma.
- Nakit akışı yönetimini sağlama.
- Kaynaklar ve önceliklere göre bütçe oluşturma.
- Acil durumlarda rezerv bulundurma.
- Kredi kullanırken uygun seçenekleri göz önünde bulundurma.
- Finansal riskleri bilme ve kaçınabilme.
- Emeklilik ile ilgili dönemi planlama.
- Yaşama ilişkin doğabilecek risklere karşı ekonomik önlemler alma.

Bunun yanında finansal okuryazarlık şu süreçleri kapsamaktadır (Er ve ark., 2014:116);

- Bilgi: Tüketicilere özel olan bu durum tüketicinin finansal fırsatların farkına varmasını sağlamaktadır.
- Yönlendirme: Tüketicilere rehberlik ve eğitim yolu ile finansal terim ve kavramları anlamaları için gereken güç sağlanmaktadır.
- Tavsiye: Danışmanlık ile tüketicilere elinde bulunan finansal bilgileri ve yönlendirmeleri en iyi şekilde değerlendirmesi sağlamaktadır.

Finansal okuryazarlık bireyin finansla ilgili genel kültür bilgisine sahip olması demek değildir. Finansal okuryazarlık bireyin finans bilgilerini uygulamaya dökebilmesidir. Kişinin bütçe yapabilmesi, finansal bilgisinin yetersiz kaldığı durumlarda bilgi alacağı yerleri bilmesidir. Finansal okuryazarlık bireyin finans hizmeti sunanlarla pazarlık ve müzakere yeteneğine sahip olmasıdır (Gökmen, 2012:23). Bunların dışında finansal okuryazar olan bireyin sahip olması gereken özellikler şunlardır (Gerek ve Kurt, 2011:61);

- Yatırımcı, tüketici ve üretici olan bireyler maliyet, kar ve sınırlı kaynaklarla ilgili doğru kararlar almalı.
- Kıtılık, ticari engel ve rekabet gibi durumların piyasaya nasıl yansıtacağını tahmin edebilmeli.
- Ekonomideki kamu kurumları ve özel kurumların rollerini iyi bilmeli.
- Gelirin dağılımı, faiz oranları, enflasyon, işsizlik, yatırım ve risk gibi kavramlara hakim olmalı.
- Kamu politikasının kar ve zararını hesaplayabilmeli.
- Büyük ve küçük ölçekli ekonomilerin rollerini iyi bilmeli.
- Yönetimin sağladığı faydayı ve zararını tespit edip kazanç ve hizmetleri ayrı şekilde değerlendirmeli.

Bunun yanında finansal okuryazar olan bireylerde bulunması gereken bilgi, tutum, beceri ve davranışlar şu şekilde özetlenebilir (Gökmen, 2012:24);

- İyi iletişim kurmalı.
- Finansal plan yapabilmeli.
- Parayı yönetebilmeli.
- Finansal sistemin nasıl işlediğini anlayabilmeli.

2.2.2. Finansal Okuryazarlık Gereksinimi

Finansal alanda yaşanan gelişmelerle birlikte finansal mal ve hizmetlerin artması bireylere yeni fırsatlar sunduğu gibi karmaşıklığı da artırarak bireylerin mal ve hizmetlerin karmaşıklığını anlamalarını güçleştirerek onlara daha fazla riskler yüklemektedir. Bu durumda bireyin ekonomideki bu değişimleri anlayabilmesi, kendisini sürekli geliştirmesine bağlıdır. Diğer bir ifadeyle bireyin değişen ve gelişen dünyayı yakalayabilmesi, finansal gelişmeleri takip ederek söz konusu gelişmeleri anlayabilmesi, finansal mal ve hizmetlerin karmaşıklığından sıyrılabilmesi, bireyin finansal okuryazarlık seviyesini geliştirilmesi ile mümkün olmaktadır (Temizel ve Bayram, 2011:77). Bu kapsamda yapılan araştırma sonuçları da bu tespiti destekler nitelikte sonuçlara ulaşmıştır. Bunlar (Kaderli vd, 2016:91);

- Genel olarak tüketicilerin finansal okuryazarlık düzeyleri düşüktür.
- Tüketiciler finansal ürünleri iyi anlayamamaktadırlar.
- Tüketicilerin finansal beceri düzeylerine yönelik algı olduğundan yüksektir.
- Genellikle konut kredilerinde kötü veya bilgisiz kredi kararları verilmesi sonucunda yıkıcı sonuçlar oluşmaktadır.

Finansal piyasalar son dönemlerde her zamankinden daha karmaşık bir yapıya sahip olmuş ve sürekli olarak piyasaya yeni ürünler çıkmıştır. Bunun yanında yatırım, borçlanma, harcama ve tasarruf içinde daha karmaşık seçenekler bulunmaktadır. Tüketiciler gelişen piyasa koşullarıyla birlikte artık online işlemler ile aracı kurumlardan veya kamu kurumlarından tasarruf ve kredi araçlarına ulaşmaya kendisi sahip olmaktadır. Bu gelişmeler sonucunda birçok finansal tüketici finans piyasalarına aktif şekilde katılmaktadır. Bu tüketicilerin bir bölümü bu tarz istikrarlı piyasalara ilk defa katılmaktadır. Finansal mal ve hizmetlerin çokluğu ile karmaşıklığı temel düzeyde finans bilgisine sahip olanlar için anlaşılması zor bir hale gelmiş durumdadır. Finansal

bilgisi az olanlar veya hiç olmayanlar için ise bu durum onları daha zor bir hale sokmaktadır. Çünkü bu tarz tüketiciler karşılaşacakları finansal durumlara tam olarak hazırlıklı değildirler (Temizel, 2010: 16-17).

Öyle ki yapılan araştırmaların genelinde tüketicilerin birçok hatalı finansal davranışlar sergiledikleri tespit edilmiştir. Bu davranışlardan birkaçını şu şekilde sıralamak mümkündür (Gökmen, 2012: 39);

- Özellikle uzun vadede tasarruf yapmamak.
- Bütçe yapamamak.
- Planlama yapamamak.
- Kredi kartının ödemesini geç yapmak gibi gereksiz masraflar yapmak.
- Kendine güvenmemek.
- Sigorta yaptırmamak.
- Hatalı finansal ürünler tercih etmek.
- Masrafları ve ücretleri dikkate almamak.
- Profesyonel olmayanlardan bilgi edinmek.
- Uzmanlardan finansal tavsiyeler talep etmemek.

Sonuç olarak finansal sistem içerisinde tüketicileri yakından ilgilendiren konulardan biri de riskin ve sorumluluğun bireye geçmiş olmasıdır. Bu yüzden bireylerin finansal okuryazarlık seviyelerinin geliştirilmesi onların hayatlarını kolaylaştırırken daha güvenli kararlar alması açısından da son derece önemlidir. Bu ise finansal okuryazarlık gereksinimini daha da arttırmaktadır.

2.2.3. Finansal Okuryazarlığın Önemi

Serbest piyasa ekonomisinin yaygınlaşmasıyla beraber finansal sistem içerisindeki ekonomik, teknolojik, politik faktörler de yaşanan değişiklikler bireylerin üstlendikleri sorumluluk ve riskleri artmış bu durum finansal okuryazarlık kavramının önemini daha da artırmıştır.

Sistemde yaşanan gelişmeler her ne kadar finansal ürün ve hizmetleri arttırsa da daha karmaşık yapıya bürünen sistem bireylerin daha çok sorumluluk üstlenmelerine ve

dolayısıyla daha çok risk almalarına yol açmıştır. Finans piyasalarındaki bu serbestleşme hareketi birtakım finansal araçların oluşmasını sağlamıştır. Bunun sonucunda hane halkı başta olmak üzere ekonomik sistem içerisindeki karar alanların kısa ve uzun vadeli planlarına yönelik algılarını, tutumlarını ve davranışlarını etkilemiştir (Ergün, vd., 2014:21).

OECD'nin çalışmasında finansal okuryazarlığın önemini ve gerekliliğini ortaya koyan faktörler şöyle sıralanmaktadır (Cihangir ve Ergin, 2015:496-497);

- Karmaşıklaşan finansal ürün yapısı.
- Finansal ürünlerin artması.
- Doğum oranlarının artması ve yaşam süresinin uzaması.
- Emeklilik sisteminde yaşanan değişiklikler.
- Finansal okuryazarlık düzeyinin düşüklüğü.
- Gelirdeki değişim.
- Sermaye piyasasında yaşanan değişiklikler.

OECD'nin finansal okuryazarlığın gereksinimini ve önemini ortaya koymak amacıyla yayınladığı çalışmaya paralel şekilde Orton (2007:3-4) finansal okuryazarlığın önemini şu şekilde sıralamaktadır;

- Demografik yapıda yaşanan değişiklikler.
- Finansal piyasaların değişmesi.
- Emeklilik ve istihdam sistemlerinin değişmesi.
- Tüketicilerin piyasada daha aktif rol oynamaları.
- Yanlış, hatalı ve zarif finansal kararların sonuçlarının daha ciddi hale gelmesi.
- Finansal okuryazarlık seviyesinin düşük olması.
- Finansal okuryazarlığın yayılması ile sosyal birlikteliğin artacak olması.

2.3. Finansal Okuryazarlığın Katkıları

Finansal okuryazarlık kişilere finansal işlemlerinde ihtiyaçları olan bilgileri sunarak, onların bu bilgiler ile sağlıklı ve doğru kararlar vermelerine katkıda bulunmaktadır. Bunun yanında finansal işlemlerinde bilinçli davranan kişilerin sistemde yer almaları ekonomik sisteme de katkı sağlamaktadır.

2.3.1. Finansal Okuryazarlığın Kişisel Refaha ve Aileye Katkısı

Günümüzde hemen hemen herkes istek ve ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla finansal mal ve hizmetlerden faydalanmaktadır. Finansal mal ve hizmetlerin bireyin hayatına değer katarak onun hayatını kolaylaştırması yalnızca finansal mal ve hizmetlerin akılcı şekilde tercih edilmesi ve kullanılmasıyla başka bir ifadeyle finansal okuryazarlık ile mümkün olmaktadır (Küçükaslan, 2017:11).

Tüketicilerin finansal mal ve hizmetleri tam olarak kavramaları kolay değildir. Somut ürünlerle kıyaslandığında finansal mal ve hizmetlerin karmaşık ve görünmeyen yanları daha fazladır. Bunun yanında finansal hizmetlerin doğasında var olan getiri ve risk arasındaki ilişki, hizmeti sunan birim tarafından net şekilde açıklanamayabilir. Dolayısıyla tüketiciler almak istedikleri getiri karşılığındaki riski tam olarak fark edemeyebilirler (Gökmen,2012:45).

Finansal yatırımcıların ve finansal tüketicilerin bu tarz mağduriyetlerin önüne geçebilmeleri bireylerin hem yasa ile korunmaları hem de finansal eğitim ile finansal anlamda güvenlikleri ve rahatlıkları için sorumluluk bilinci kazanmaları ile mümkün olabilmektedir. Bu nedenle tüketicinin korunması sistemi ile finansal okuryazarlık eğitimini birbirlerinden ayrı kavramlar şeklinde değil birbirlerini tamamlayan kavramlar şeklinde ele almak daha uygun olacaktır (Küçükaslan, 2017:12).

Fakat finansal okuryazarlık ile tüketicilerin korunması sistemi bir çok ortak amacı paylaşıyor olsa da farklı yaklaşımları bulunmaktadır. Hem tüketicilerin korunması sistemi hem de finansal okuryazarlık sistemi bireylerin risklerden korunmalarını ve refahını amaçlamaktadır. Bunun yanında her ikisinin de bir diğer ortak amacı bireylere finansal konularla ilgili bilgi sağlanmasıdır. Buna karşın tüketicilerin korunması sistemi asgari düzeydeki standartları sağlamak amacıyla belirlenmiş düzenleme ve kanunlara vurgu yaparken finansal kurumların müşterilerine uygun olan bilgileri vermelerini, yanlış giden bir şeylerde tüketicilerin kanunen korunmalarının

güçlendirmelerini ve zarar karşılama sistemi oluşturulmasını sağlarken, finansal okuryazarlık bunları yönlendirme ve tavsiye ile tamamlamaktadır (OECD, 2005).

Finansal tüketicileri korumak yalnızca yasalarla mümkün değildir. Bunun yanında tüketicilere finansal konularda eğitimler vermekte gerekmektedir. Finansal eğitim bireylerde finansal güvence ile birlikte kişisel sorumluluklarda farkındalık yaratmaktadır (Gökmen, 2012:46). Aldığı finansal eğitim ile finansal okuryazarlık seviyesi yükselen birey finansal mal ve hizmetlerde doğru kararlar vermektedir. Finansal ürünlerde karşılaştırma yapan birey kendisine fayda sağlayan ürünleri tercih etmektedir.

Bunun yanında finansal okuryazarlık, çalışanların motivasyonlarını ve dolayısıyla firmaların verimliliklerini etkilemektedir. Bu konuda yapılan araştırma bulgularına göre çalışanların finansal okuryazarlık seviyeleri yükseldikçe derinlikleri ve iş aktiviteleri artmakta ve bu durum firmalara kazanç sağlamaktadır. Bireysel anlamda finansal problemlerle mücadele eden iş görenlerin ise artan oranda devamsızlık yaptıkları, sık sık telefon görüşmeleri yaptıkları, konsantrasyon eksikliği hissettikleri, hileli işlemler yaptıkları ve hatta hırsızlık yaptıkları görülmektedir (Davis ve Carnes, 2005:11-19).

Finansal okuryazarlık eğitimi bireyleri ve aileleri zor dönemlere hazırlamaktadır. Finansal okuryazarlık seviyesi yüksek olan tüketiciler daha çok tasarruf etmekte ve yatırımlarını çeşitlendirmektedirler. Bunun yanında finansal okuryazar olan kişiler sigortalı ürünleri tercih etmekle birlikte aşırı borçlanmadan da kaçınılmaktadırlar. Buradan hareketle finansal okuryazarlık eğitiminin tasarrufları çeşitlendirdiği, bireyleri uygun sigorta ürünlerine yönlendirdiği ve onların sıkıntılı süreçleri daha rahat geçirmelerini sağladığı söylenebilir (Küçükaslan, 2017:13).

2.3.2. Finansal Okuryazarlığın Ekonomiye Katkısı

Finansal okuryazarlık yalnızca bireyler açısından katkı sağlamamaktadır. Bunun yanında finansal okuryazarlığın toplum açısından da önemli kazanımları vardır. Finansal ürünlerdeki karmaşıklık bireylerin finansal güvenliklerini etkilemektedir. Finansal anlamda gelecekleri tehlikeye düşen kişiler de rasyonel olmayan davranışları ile finansal piyasalarda piyasa dengesi açısından tehdit oluşturmaktadır (Mandell, 2006: 1).

Finansal okuryazarlık ile finansal kurumlar rekabetçi, açık ve etkili uygulamalardan etkilenmektedir. Eğitimli bireyler kararları ile piyasanın denetlenmesine dolaylı yönden katkı sunmaktadır. Bunun yanında finansal eğitim almış yatırımcılar ve tüketiciler dış çevrede meydana gelen değişikliklere önceden tepki vermekte ve piyasa şartlarını daha iyi kavramaktadırlar. Bu durum piyasada yaşanan sarsıntıları hafifletmektedir (OECD, 2005: 35).

Finansal okuryazarlık piyasa verimliliği açısından da önemlidir. Finansal konularla ilgili yeterli düzeyde beceri, eğitim ve farkındalık sahibi bireylerin temel düzeyde finansal işlemlere ulaşmaları daha kolaydır. Bu durum finans sektörünün hacmini de genişletmektedir (Gerek ve Kurt,; 2010:81).

Bireylerin finansal okuryazarlık seviyesinin artması finansal piyasalardaki şeffaflığı ve finansal kuruluşlardan talep edilen bilgiyi de arttırmaktadır. Bu durum hukuki sorunlar ve şikayetlerin azalmasına katkıda bulunmaktadır. (Hayta, 2011:263).

Finansal okuryazarlık düzeyi düşük olan ya da finansal okur yazar olmayan tüketicilerin ve yatırımcıların hatalı finansal kararlar verme olasılıkları daha yüksektir. Bunun yanında bu tarz kişilerin finansal konularla ilgili doğru tutum ve davranışlar sergilemedikleri görülmektedir. Dolayısıyla bazı tüketici ve yatırımcılar finansal hataları sonucunda zarar gördüklerinden ötürü finans sisteminden uzak durmayı tercih etmektedirler. Bu durum finans sektöründeki hacmi daraltırken diğer taraftan reel sektörü de olumsuz şekilde etkilemektedir (Gökmen, 2012:48).

Finansal eğitimler ile bilinçlenen tüketicilerin finansal araçlar ve piyasalar konusundaki bilgileri de artmaktadır. Böylelikle kendileri açısından en uygun yatırım aracını tercih eden bireyler finans piyasasında rekabeti ve etkinliği arttırmaktadır (Hayta, 2011:264).

Finansal eğitimle müşteriler finansal kurumların sunduğu farklı ürünleri risk ve getiri özellikleriyle değişken maliyetleri açısından kıyaslamam becerileri ile rekabetin artmasına katkı sağlamaktadır. Bunun yanında kendi ihtiyaçları açısından uygun olan mal ve hizmeti talep ederek finans kurumlarının yeni mal ve hizmetler geliştirme süreçlerine de katkı sunmaktadır (OECD, 2005: 35).

Finansal okuryazarlık seviyesinin yükseltilmesi ile bir taraftan davranışsal eğitimlerin neden olduğu hatalar azaltılırken bireylerin kendi durumuna uygun finansal

kararlar almalarına yardım etmektedir. Ayrıca iletişim ile iletişimin getirdiği kaldıraç etkisi düzenleyici otoritenin daha güçlü bir pozisyona gelmesini sağlamaktadır (Özçam, 2006:19).

Finansal okuryazarlığın sağladığı bir diğer olumlu etki de kayıtdışı finansmanı azaltmasıdır. Finansal okuryazarlık düzeyi yüksek olan yatırımcılar ve tüketiciler kayıtdışı finans sistemine girmenin yıkıcı ve zararlı etkilerini öngörerek bu sistemden uzak durmaktadırlar. Çünkü kayıtdışı finans yöntemlerinin kullanımı hem finans kurumlarına hem de bireye zarar vermektedir. Yasal olarak çalışıp vergisini veren ve diğer sorumluluklarını yerine getiren kurumlar kayıtdışı faaliyet gösteren kurumlara karşı dezavantajlı konuma gelmektedir. Bunun yanında kayıtdışı finans sistemi içerisinde mağdur olan tüketicilerin haklarını arayabilecekleri merci bulmak son derece zordur. Bu durumun yaygın hale gelmesi toplumsal birliğin ve barışın bozulmasına da neden olmaktadır (Gökmen, 2012: 49).

2.4. Finansal Okuryazar Olabilme Şartları

Bireyler günlük hayatlarını idame ettirirken bazı finansal kararlar alma ihtiyacı duymaktadır. Bu durum karmaşık finansal araçların kullanılması mecburiyetini de ortaya çıkarmaktadır. Örneğin nasıl tasarruf yapılacağı, tasarrufların yatırıma nasıl dönüştürüleceği, en uygun kredilerin nasıl temin edilebileceği, kredi geri ödemelerinde en iyi ödeme yönteminin nasıl seçileceği gibi birçok finansal karar finansal araç kullanmayı gerektirmekte ve bunun için de finansal okuryazar olabilmek önem kazanmaktadır (Lusardi ve Mitchell, 2008: 14).

Bireyin finansal okuryazar olabilmesi için temel düzeyde para bilgisine, gelir konusundaki kavramlara yönelik bilgiye, tasarruf, yatırım, para idaresi, borçlanma ve harcama gibi konularda bilgiye ve anahtar becerilere sahip olması gerekmektedir. Bu anahtar beceriler; bireysel hak ve sorumluluklar, kredi geçmişi, kredi maliyeti, finansal enstrümanlar, borçlanma, likitide, risk getirisi, yatırım ve tasarruf stratejileri, bütçe, tasarruf, sigorta, finansal planlama, vergi kesintileri, gelir kaynakları, faiz hesaplaması, enflasyon ve diğer tutum ve davranışları kapsamaktadır. Bunlar kısaca şu şekilde açıklanabilir (Tomaskova vd.2011:365);

Temel düzeyde para bilgisi: Paranın etkin şekilde yönetilebilmesi için önce para ile ilgili yeterli düzeyde bilgi sahibi olunması gerekmektedir. Paraya yönelik bilgi,

temel düzeyde matematiksel hesaplamaların yapılabilmesi, ihtiyacı en uygun mal ve hizmetin seçilmesi ve bu mal ve hizmetin satın alınması, para ve zaman değerinin kavranması, faturaların ödenmesi, finansal ürünler arasında kıyaslama yapılabilmesi ve seçilmesi, enflasyonun etkilerinin kavranması ile indirim ve faiz oranlarının hesaplanması gibi konulardaki bilgileri içermektedir (Haydari, 2018:14).

Gelir konusundaki kavramlara yönelik bilgi: Bireyler sahip oldukları gelir türleri hakkında yeterli düzeyde bilgi sahibi olmalıdır. Birey açısından gelir, onun üretime yaptığı katkı sonucunda belirli bir dönem içerisinde elde ettiği değerler toplamı olarak ifade edilmektedir. Diğer taraftan gelir bireyin emeği karşısında aldığı maaş olarak da ifade edilebileceği gibi toprak kirası ya da farklı bir ifadeyle sermaye geliri, rant, teşebbüs geliri, faiz ve kar şeklinde de olabilmektedir (TÜİK,2015).

Paranın idare edilmesine yönelik bilgi: Paranın yönetilmesi becerisi finansal kontrolü de içerir. Finansal kontrol ise bütçe yapımı, kayıt tutma, gelir ve gider dengesi oluşturabilme, günlük maliyetleri hesaplabılme ve tahmin edebilmeye yönelik bilgileri kapsamaktadır. Birey hangi gelir düzeyinde olursa olsun finansal konularla ilgili planlı yaşamalı ve para idaresi konusunda bilgi sahibi olmalıdır. Çünkü bu durum onun kişisel refahı ve aile refahına önemli oranda katkı sağlamaktadır. Diğer taraftan finansal başarı açısından bireyin ihtiyaç ve hedefleri ile ailenin ihtiyaç ve hedeflerinin uyumlu bir finansal planlama ile yapılması, bu doğrultuda finansal amaçların belirlenmesi ve uygulanmaya yönelik gereken adımların atılması gerekmektedir (Şarlak,2012:53). Sonuç olarak etkili para idaresi finansal okuryazarlık ile birlikte elde edilecek bir beceridir.

Paranın idare edilmesine yönelik temel konulardan biri de finansal planlamadır. Finansal planlama bireyin ve ailesinin elde ettikleri gelir doğrultusunda yaşamını devam etmesine ve finansal açıdan önceliklerin belirlenmesine yardımcı olmaktadır (Hayta, 2011: 59). Etkili finansal planlama ise şu süreçleri kapsamaktadır (Gökmen, 2012: 27);

- Finansal amaçları belirleme.
- Net geliri hesaplama.
- Amaca ulaşılabilecek seçenekleri değerlendirme.
- En optimal seçeneği tercih etme.

- Planı uygulama.
- Planı düzenli kontrol etme ve ihtiyaç duyması halinde gerekli değişiklikleri yapma.

Tasarruf ve yatırıma yönelik bilgi: Aileler ve bireyler elde ettikleri gelirlerin hepsini tüketmeyerek bu gelirlerin bir bölümünü tasarruf ve yatırıma yönlendirirler. Böylelikle gelecekte daha iyi standartlarda yaşam kurmak adına mevcut tüketimlerini azaltarak bazı fedakarlıklara katlanırlar (Haydari, 2018:17).

Para idaresinde tasarruf başarının temel anahtarıdır. Tasarruf sahipleri tasarruflarını yatırım araçlarına aktararak yatırıma yönelik getiri, likidite, risk ve enflasyon gibi konularda bilgi sahibi olmalıdır. Dolayısıyla yatırım yapılırken bu faktör mutlaka göz önünde bulundurulmalıdır (Haydari, 2018:17).

Borçlanma ve harcamaya yönelik bilgi: Finansal okuryazarlığın önemli bileşenlerinden biri de borç okuryazarlığıdır. Kredi veya borç bireyin ilerde ödeme düşüncesine dayanan ve ihtiyaç durumunda kullanıma hazır satın alma gücü şeklinde tanımlanmaktadır (Zarakoğlu,1989:47).

Bireyin ödeme gücü ölçüsünde borçlanması birikimi açısından doğru borçlanmadır. Finansal okuryazar olan bireylerin akılcı borçlanma becerisine sahip olması, borç miktarını mümkün oldukça en alt düzeye indirmesi, rasyonel gerekçelerle borçlanması, iyi kredi geçmişine sahip olması ve borcunu zamanında ödemesi beklenmektedir (Haydari, 2018:18).

2.5. Finansal Okuryazarlığın Ölçülmesi

Literatürde finansal okuryazarlığın ölçülmesine yönelik birçok araştırma mevcuttur. Finansal okuryazarlığın ölçülmesine yönelik yapılan araştırmalar ve bu araştırma sonucunda elde edilen bulgulardan bazılarının şu şekildedir.

Hung ve arkadaşları (2009) finansal okuryazarlığın tanımlanması ve ölçülmesine yönelik literatürdeki bazı çalışmalarını incelemişlerdir. Araştırmacılar 2006 ve 2009 yılları arasında Amerika Birleşik Devletleri'nde yapılan ve her biri finansal okuryazarlığın ölçümünü içeren biri deneysel üçü anket olan dört araştırmayı incelemiştir. Araştırma sonucunda dört araştırmanın üçünün ölçeklerinin kabul edilebilir seviyede iç tutarlılık gösterdiği bulgulanmıştır. Ayrıca deneysel ölçeğe kıyasla diğer

ölçeklerin kendi arasında daha yüksek oranda korelasyona sahip olduğu ölçeklerin ise ölçüm ve zaman stratejisi açısından tutarlı olduğu tespit edilmiştir.

Schmeiser ve Seligman (2013) araştırmalarında 2002 ile 2008 yılları arasında yürütülen araştırmayı regresyon analizi ve betimsel analiz yoluyla incelemiştir. Yapılan betimsel analiz sonucunda katılımcıların sorulara genellikle yıllar arasında tutarlı yanıt vermedikleri, soruların içeriklerinin katılımcıların doğru yanıt verme olasılıklarını etkilediği tespit edilmiştir. Aynı zamanda katılımcıların sorulara doğru yanıt vermeleri ile zaman içerisinde mal varlıklarında meydana gelen değişiklikler arasında anlamlı bir ilişki olmadığı görülmüştür.

Knoll ve Houts (2012) ise finansal okuryazarlık kavramı ve finansal okuryazarlık eğitimlerine ilginin her geçen gün artmasına karşın araştırmalarda yaygın şekilde kullanılan bir finansal okuryazarlık ölçüm modeli olmadığını öne sürmüşlerdir. Araştırmacılar bu boşluğu doldurabilmek için finansal bilgi ögesine odaklanmış ve araştırmalarda yaygın şekilde kullanılacak güvenli ve tutarlı bir finansal bilgi ölçeği geliştirmeyi hedeflemiştir. Bu kapsamda Amerika Birleşik Devletleri'nde yapılan büyük ölçekli üç araştırmanın sonuçları analiz edilmiştir. Bu analizler sonucunda 20 soruluk bir ölçek geliştirilmiştir. Bu soruların 9 tanesi çoktan seçmeli ve 11 tanesi ise doğru yanlış formatındadır. Zorluk düzeyleri birbirlerinden farklı olan bu sorular geniş bir konu yelpazesini içermektedir. Araştırmacılar geliştirdikleri bu ölçek ile farklı zamanlar, farklı toplumlar ve farklı çalışmalar arasında kıyaslama imkanı oluşacağını belirtmektedirler.

2.6. Finansal Eğitim ve Finansal Okuryazarlık Arasındaki İlişki

Sermaye piyasası açısından eğitim ve bilgi son derece önemli iki etkidir. Bu iki etken bütün tehlikeleri ortadan kaldırmamakla birlikte riskleri önemli oranda azaltarak yönetilebilir duruma getirmektedir. Aksi taktirde yalnızca yatırımcılar para kaybetmekle kalmayıp ulusal düzeyde tasarruflarının erimesi, istihdamın ve büyümenin daralması, işsizliğin artması, yatırımcıların sermaye piyasasından uzaklaşması gibi problemlerle karşılaşma ihtimali son derece yüksektir (Küçükaslan, 2017:16).

Finansal okuryazarlık, bireyin finansal konulara yönelik doğru finansal bilgi kazanması ve doğru kararlar vermesi noktasında son derece önemlidir. Bireyin doğru finansal kararlar verebilmesi finansal konular ve kavramlarla ilgili bilgi, tutum ve

davranışlarını geliştirme ve olumlu yönde değiştirmeyi amaçlayan finansal eğitim programlarıyla mümkündür (Holden vd, 2009:195).

Willis (2008) doğru finansal kararlar vermek için finansal okuryazarlığın gerekli olduğunu finansal okuryazarlığın ise finansal eğitimden geçtiğini vurgulamış ve finansal eğitimin karar vericiler ve politika yapıcıları tarafından benimsenmesi gerekliliğini ifade etmiştir. Willis, bu durumu etkili diyagram modeliyle açıklamaktadır. (Şekil 2).

Şekil 2. Finansal Eğitim Diyagramı (Willis, L., E.2008: 20)

Finansal okuryazarlık eğitimi bireyin finansal araçlarını doğru şekilde kullanabilmesi ve ekonomik kaynakları etkin şekilde yönetebilmesi için ihtiyaç duyduğu bilgi, beceri ve kabiliyeti sağlamayı amaçlamaktadır (Mason ve Willson, 2000).

Bilgili olma, bireyin temel düzeyde bilgi sahibi olmasını ve finansal kararlar verirken kendi kendisine yetebilmesini ifade etmektedir. Finansal eğitim ise bireyin bu kapasitesini oluşturmada bir araçtır. Çocuklar ve yetişkinler için yürütülen geniş çapta finansal eğitim programlarının büyük çoğunluğu katılanların bankacılık, kredi, tasarruf, finans ve para yönetimi gibi konularda bilgi seviyesini yükseltmeyi ve onların bireysel ve aile ilişkilerinde doğru hedefler koyabilmeleri ve bu hedeflere ulaşabilme yöntemleri konusunda yol göstermeyi amaçlar (McCormick, 2009:70-83).

Diğer eğitim türlerinde olduğu gibi finansal eğitim de farklı seçenekleri analiz edebilme ve hedeflere ulaşabilmek amacıyla gereken adımların atılması noktasında da bireylerin güçlendirilmesini amaçlamaktadır. Bu eğitimler finans danışmanlarından bankalara kadar geniş bir platformda gerçekleştirilmekte ve farklı yöntemler uygulanmaktadır (Haydari, 2018:24).

Finansal eğitim finansal okuryazarlığın artırılmasının temel yollarından biridir. Dolayısıyla finansal eğitim sayesinde kişi finansal okuryazar olabilmektedir. Finansal

eğitim yalnızca riskleri azaltmakla kalmayıp bunun yanında bireylerin daha kaliteli ve daha az maliyetli finansal mal ve hizmet talep etmelerine, finans piyasalarının daha çok ŐeffaŐlaşmasına, kararların isabet oranının yükselmesine, piyasadaki derinliğin ve likiti denin artmasına da imkan sağlamaktadır (Lusardi ve Olivia, 2009:62).

Finansal okuryazarlık ve finansal eğitim kavramları iĥ iĥe geĥmiŐ kavramlardır. Dolayısıyla finansal okuryazar olabilmek finansal eğitim almakla mümkündür. Finansal eğitim bir sürecdir ve bu sürecin sonucunda birey finansal okuryazar olmaktadır. Finansal eğitim yalnızca bilgi değil bunun yanında beceri, güven, davranış ve tutum gibi unsurları da iĥermektedir. Daha önce sahip olmadığı finansal davranış stratejileri finansal eğitim yoluyla kazandırılmaktadır (Küĥukaslan, 2017:17).

Sonuĥ olarak finansal okuryazarlık, finansal eğitimler yoluyla bireylerin doğru ve etkili kararlar verebilmesini ve bunun sonucunda bireysel refah düzeyinin yükselmesi ne hedeflemektedir. Bu hedefe ulaşabilmek iĥin genel olarak üç farklı finansal eğitim programı uygulanmaktadır. Bunlar (Kozup ve Hogort, 2008:127-136);

- **Finansal bilgi aĥısından:** Enflasyon, kredi maliyeti, faiz, tasarruf, risk getirisi ve yatırım gibi kararlardaki eğitimlerdir.
- **Finansal davranış aĥısından:** Satın alma, ödeme, emeklilik planları, tasarruf, bütĥe hazırlama, finansal ürün seĥme ve borĥlanma gibi konulardaki eğitimlerdir.
- **Finansal tutum aĥısından:** Bireylerde olumlu finansal tutum geliştirmeye dönük eğitimlerdir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

FİNANSAL OKURYAZARLIĞIN GELİŞTİRİLMESİ

Bu bölümde Dünya’da ve Türkiye’de finansal okuryazarlığı geliştirmeye yönelik yapılan çalışmalar ele alınmaktadır.

3.1. Dünya’da Finansal Okuryazarlığı Geliştirmeye Yönelik Çalışmalar

Yapılan araştırmalarda dünya genelinde finansal okuryazarlık düzeyinin düşük olduğu yönünde bulgulara ulaşılmıştır. Bireysel anlamda finansal yetkinliklerin artırılmasına yönelik farklı ülkelerde söz konusu ülkenin profiline uygun yöntemlerle çalışmalar yapılmakla birlikte farklı uluslararası kurumlar tarafından da çalışmalar yürütülmektedir (Akbaş, 2015:27).

Dünya genelinde finansal eğitimle ilgili bir buna benzer uygulamalar bulunmakla birlikte üzerinde ilkesel anlamda uzlaşmış bir program yoktur. Bunun nedenleri ise toplumlararası kültürel farklılıklar, ekonomik sistem farklılıkları ve eğitim düzeyi farklılıkları olarak sayılmaktadır. Bu nedenden ötürü finansal eğitim sağlayıcı kurumların asgari düzeyde şu şartları sağlamaları gerektiği belirtilmektedir (Jazayeri, 2006:1-2);

- Finansal kavramların farklı hedef kitleler tarafından anlaşılabilir şekilde basite indirgenmesi.
- Farklı kitleleri de dikkate alarak onlara uygun içerikler hazırlanması.
- Grubun kültürel farklılığının dikkate alınması.
- Grup içerisinde varsa cinsiyet eşitsizliklerinin dikkate alınması.
- Kitlenin finansal eğitim alma noktasında ikna edilmesi.
- Eğitimi verecek yeterli nitelikte ve sayıda eğitmen kadrosunun oluşturulması.

Finansal eğitim konusunda tüketicilerin finansal farkındalıklarını arttırmak amacıyla yürütülen çalışmalarda şu başlıklar ön plana çıkmaktadır (Temizel, 2010:6);

- Finansal sistemlerin yapısı, işleyişi ve sistemdeki finansal kurumların fonksiyonları.
- Nakit akışının gelirin yönetilmesi.

- Olağanüstü durumlar için birikim yapılması.
- Kredi kullanırken farklı seçeneklerin değerlendirilmesi.
- Yüksek tutarda ihtiyaçların finansmanının sağlanması.
- Karşılaşılabilecek muhtemel finansal risklerin tanınıp yönetilmesi.
- Temel tasarruf ve yatırım araçlarının risk ve getiri çerçevesinde değerlendirilmesi.
- Uzun vadeli ihtiyaçların karşılanması için birikim yapılabilmesi.
- Beklenmedik durumlara yönelik finansal güvenlik önlemlerinin kullanılabilmesi.

Uluslararası kuruluşlarla işbirliği içerisinde çalışan ve finansal okuryazarlığın geliştirilmesine yönelik üye ülkelerle birlikte eğitim ve toplantılar düzenleyen kuruluşlardan biri de Uluslararası Menkul Kıymet Komisyonları Örgütüdür.

1983 yılında kurulan Uluslararası Menkul Kıymet Komisyonları Örgütü üye ülkelerin menkul kıymet piyasalarında faaliyet gösteren denetleyici ve düzenleyici kurumları bir araya getirerek menkul kıymet piyasalarının uluslararası standartlara ulaşması amacına dönük faaliyetler yürütmektedir. Bu örgüt ülkemizde Sermaye Piyasası Kurulu tarafından temsil edilmektedir. Örgütün şu konularda işbirliği oluşturulmasına yönelik faaliyetleri bulunmaktadır (www.iosco.org, 2019);

- Uluslararası standartlara sahip etkin ve güvenli menkul kıymet piyasası oluşturmak.
- Yatırımcıları korumak.
- Finansal dolandırıcılığa karşı önlemler almak.

Örgüt finans alanındaki eğitim çalışmalarını 1999 yılında oluşturduğu bir çalışma grubuyla yürütmektedir. Bu grubun 2001 yılında hazırladığı raporda finansal eğitim ve yatırım araçlarının etkin kullanımı ve denetimi ile ilgili genel prensipler belirlenmiş ve bu prensipler üye olan ülkelerle paylaşılmıştır. Buna göre (Altaş, 2008:9);

- Finansal eğitim programları denetleyici ve düzenleyici kurumların yatırımcıları korumaya yönelik faaliyetlerde önemli rol oynamaktadır.

- Finansal okuryazarlığı geliştirmeye yönelik eğitimler yatırım aracı türünü, yatırımcının tecrübesi ve bilgisine uygun yöntem ve araçlar ile verilmelidir.
- Yatırımcıların farklı eğitim ve bilgi düzeyine sahip olması nedeniyle toplumdaki herkesin benzer eğitimi verilmesi uygun bir yöntem değildir.
- Eğitim programları içeriğinde yatırımcılara yatırım tavsiyeleri yer almamalı yatırımcılar yönlendirmemelidir. Eğitim kurumları eğitim ile danışmanlık arasındaki farka dikkat etmelidir.
- Düzenleyici kurumlar eğitim esnasında bağımsız davranmalı, herhangi bir ürün ya da hizmet ile ilgili onaylayıcı açıklamalar vermekten kaçınılmalıdır.
- Finansal eğitimler yoluyla bireylerin finansal okuryazarlık düzeyini geliştirmeye yönelik dünyada yapılan çalışmalar uluslararası kuruluşlar tarafından yapılan çalışmalar ve ülke bazlı çalışmalar olmak üzere iki kategoride incelenmektedir.

3.1.1. Uluslararası Kuruluşlar Tarafından Yapılan Çalışmalar

Farklı ülkelerde faaliyet yürüten birçok profesyonel eğitim danışmanlık şirketi finansal zorluk ile ilgili bir çok kurs ve uygulama programı düzenlemektedir. Bu noktada ticari kuruluşlar, dernekler, özel teşebbüsler veya birlikler sanal ortamlarda içerik açısından kullanışlı ve zengin finansal eğitim sistemleri oluşturmuşlardır. Bu kapsamda Avrupa Birliği, Dünya Bankası ve Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü gibi kuruluşlarca finansal eğitim konusunda birçok faaliyet yürütülmektedir (Küçükaslan, 2017:40).

3.1.1.1. Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Örgütü (OECD)

Finansal okuryazarlık ve finansal eğitim konusunda çok sayıda faaliyet yapan ve bu alanda kapsamlı çalışmalar yürüten uluslararası kuruluşlardan biri Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Örgütü'dür. 1961 yılında kurulan bu kuruluşun temel hedefi ülkelerin sosyo-ekonomik durumlarını geliştirecek politikaları uygulamak ve desteklemektir (OECD, 2009).

OECD ulusal şartları dikkate alan, paydaşlararası koordinasyonu ve işbirliğini pekiştiren, gereksiz kaynak kullanımını engelleyen, sonuç odaklı, finansal okuryazarlığı bir yaşam biçimi şeklinde geliştiren ve finansal okuryazarlık konusunda genel farkındalık düzeyini arttıran uluslararası stratejilerin belirlenmesi yönünde temel ilkeler oluşturmuştur. Finansal eğitim düzeyinin düşük olmasının neden olacağı olumsuz

etkilere yönelik üye ülkelerin dile getirdiği endişeler sonucunda OECD 2003 yılında finansal eğitim çalışmalarını başlatmış ve zaman içerisinde çalışmalarını genişleterek finansal eğitim başlığı altında analitik araştırmalar, analiz yayınları, ilkeler ve standartlar oluşturmaya ve bu alanda işbirliğini geliştirmeye dönük çalışmalar yürütmüştür (OECD, 2009).

OECD uluslararası işbirliğini geliştirmek amacı ile iki önemli uygulama yürütmüştür. Bunlardan ilki 2008 yılında kurulan “International Gateway on Financial Education” başlıklı internet sitesi diğeri ise finansal eğitim uzmanları tarafından oluşturulan International Network on Financial Education adlı uluslararası gruptur. Yılda iki kere toplanan bu grubun 68 ülkeden 135’i aşkın üyesi bulunmaktadır (Küçükaslan, 2017:42).

OECD finansal eğitim ile ilgili özellikle de özel emeklilik ve sigortacılık sektöründe araştırmalara öncülük etmektedir. Bu noktada finansal okuryazarlığı geliştirmek amacıyla 2005 yılında özel emeklilik ve sigorta konularındaki farkındalığı arttırmak için ise 2008 yılında kitaplar yayınlamıştır. Bunun yanında web sitesi aracılığıyla akademik düzeydeki birçok veri ve bilgi kaynağını paylaşmaktadır. Bu verilerde (Hayta, 2011: 280);

- Üye ülke hükümetlerine finansal eğitim konusunda tavsiyeler verilmektedir.
- Üye ülkelerin uyguladığı finansal eğitim projelerinin ayrıntılarına yer verilmektedir.
- Finansal okuryazarlık konusuyla ilgili makaleler bulunmaktadır.
- Finansal eğitim ilkeleri ile benzer konu başlıklarına yönelik kaynaklar bulunmaktadır.

OECD 2003 yılında başlattığı finansal eğitim projesi ile üye ülkelerde ve üye olmayan bazı ülkelerde uygulanan finansal eğitim programlarını incelemeye almıştır. Söz konusu projedeki ilk aşama mevcut eğitim programlarının etkinliklerini değerlendirmek ve finansal okuryazarlığın geliştirilmesi adına strateji önerilerini oluşturmaktır. İkinci aşama ise finansal eğitim programlarını düzenleyenlere ve katılanlara yardımcı olacak kılavuzların yayınlanması ve farklı ülkelerdeki tüketicilerin finansal okuryazarlık seviyelerini belirlemektir (Küçükaslan, 2017:41).

Ayrıca OECD düzenlediği konferanslar, toplantılar ve seminerler ile farklı ülkelerdeki tüketicilere finansal okuryazarlık kavramını yaymaya çalışmakta, yayınladığı çalışma ve makaleler ile de finansal okuryazarlık konusu ile ilgili akademik adımlar atmayı hedeflemektedir. Uluslararası Finansal Eğitim Ağı birimi ile farklı ülkelerde geliştirilen anketlerde toplumların finansal kavramlara olan yakınlıkları, mali kararları ve davranışlarının uygunluğu gibi konulardaki performanslarını ölçmeyi hedeflemektedir (Ercan, 2012). Böylelikle tarafların finansal okuryazarlık ile ilgili ortak fikir alışverişinde bulunabilecekleri ve tecrübelerini paylaşabilecekleri sanal bir platform oluşturulmuştur.

Bunun yanında uluslararası Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı ile gençlerin finansal okuryazarlık seviyeleri ölçülmek istenmiştir. Bu kuruluş gençlerin finansal okuryazarlık düzeylerinin ölçmeye dönük ilk uluslararası girişimdir. Bu projenin üç temel faktörü vardır. Bunlar (Gökmen, 2012: 83);

- Finansal eğitim gelişmeleri ile ilgili dünya genelinde temel düzeyde uluslararası araştırma ve çalışmaları yayınlamak.
- Finansal eğitim ve finansal farkındalıkla ilgili standart koruyucu faaliyetler geliştirmek.
- Uluslararası işbirliği ve farkındalığı artırmak.

3.1.1.2. Dünya Bankası

Finansal okuryazarlıkla ilgili önemli faaliyetlerde bulunan uluslararası kuruluşlardan bir diğeri olan Dünya Bankası 2005 yılından bu yana dünya genelinde tüketicilerin korunmasına ve finansal okuryazarlık seviyelerinin yükseltilmesine yönelik yasal altyapıların hazırlanması konusunda çalışmalar yürütmektedir. Bu araştırmalar sonucunda ülke bazında finansal tüketicilerin korunmasına yönelik altyapının yeterli seviyede olmadığı, finansal ürünlere yönelik bilgi ve açıklamaların yetersiz olduğu, tüketicilerin şikayetlerinin çözümünde eksiklerin bulunduğu ve tüketicilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin düşük olduğu görülmüştür (Gökmen, 2012: 85).

Dünya Bankası'nın organize ettiği finansal eğitim programlarında emeklilik, sermaye piyasaları, finansal kavramlar, tasarruf ve bütçe gibi konularda önemli bilgiler aktarılmaktadır (Altıntaş, 2008: 103-104).

Bunun yanında Dünya Bankası dünyanın farklı yoksul bölgelerinden finansal erişim konularında çalışmalar yürüten bir araştırma merkezi olan Yoksullara Yardım Amaçlı Dayanışma Grubu ile birlikte finansal erişime yönelik çalışmalar yürütmektedir. Bu kapsamda “Finansal Erişim 2010” başlıklı yayınlanan rapor finansal erişime yönelik istatistiklerin sunulduğu önemli bir rapordur (Küçükaslan, 2017:43).

Ayrıca Dünya Bankası'nın yılda iki defa ikişer gün şekilde düzenledi Workshop eğitim programlarında şu konu başlıkları yer almaktadır (Hayta, 2011: 280);

- Aile bütçesinin denkleştirilmesi konusunda öneriler.
- Bireyin kendisi ve ailesi açısından en uygun portföyün ne olduğu.
- Tasarruf programının nasıl geliştirilebileceği.
- Finansal yatırıma yönelik bilgiler.
- Finansal kavramların doğru şekilde algılanmasını geliştirmeye yönelik bilgiler.
- Sermaye piyasası çalışma ilkeleri.
- Finansal yayınların nasıl incelenmesi gerektiği.
- İnternet ortamında finansal araştırmaların nasıl yapılması gerektiği.

3.1.1.3. Avrupa Birliği

1957 yılında kurulan Avrupa Birliği siyasi ve ekonomik bir örgütlenmedir. Avrupa kıtasının büyük çoğunluğunu kaplayan 28 ülkeden oluşmaktadır. Avrupa Birliği'nin finansal okuryazarlık alanında yürüttüğü çalışmalar ise Avrupa Komisyonu tarafından yürütülmektedir. Komisyon birliğin siyasi açıdan bağımsız bir koludur. Komisyon finansal eğitim kapsamında çalışmalarını iki birim tarafından yürütmektedir. Bunlar (Ünal, 2018:30);

- İç piyasa ve hizmetler servisi.
- Sağlık ve tüketici koruma servisi.

Komisyon, 2003 yılında yetişkin tüketiciler için çevrimiçi tüketici eğitim materyallerini paylaşmak amacıyla bir internet sitesi kurmuştur. 2010 yılında ise bu sitede öğretmenler için finansal okuryazarlık bölümü açmıştır. Bu bölümde şu dört tema yer almıştır (Gökmen, 2012: 88);

- Harcama
- Tasarruf
- Borçlanma
- Sigorta

Komisyon yatırımcıların karşılaştıkları sorunları üç başlıkta toplamaktadır (Gökmen, 2012: 45);

- Tüketiciler finansal konuları anlamakta zorlanmaktadır: Günümüzde birçok tüketici finansal konularla ilgili temel düzeyde bilgilerden yoksun olduğunu farketmeye başlamıştır. Bu durum tüketicilerin finansal hizmet sağlayıcılar ile iletişime geçerek en iyi şartlarda hizmet alma kapasitelerininide etkilemektedir.
- Tüketiciler finans konusundaki bilgi düzeylerini abartmaktadır. Tüketiciler finansa eğitimi konusunda yeterli bilgi düzeyine sahip olduklarını düşündükleri için onların bu durumun farkına varmalarını sağlamak gerekmektedir. Bu noktada yürütülen araştırma sonuçlarında tüketicilerin finans konusunda yeterli bilgi düzeyine sahip olmamalarına rağmen kendilerine çok güvendikleri görülmüştür.
- Birçok tüketici ihtiyacına uyan ürünü seçebilme ve geleceğini planlayabilme bilincinde değildir. Tüketiciler yaşamları boyunca bireysel konularını etkileyen birtakım olaylarla karşılaşmakta ve bunun sonucunda bazı finansal kararlar vermek durumunda kalmaktadır. Tüketicilerin verdiği bu kararlar onların yaşam standartlarını ve sosyo ekonomik durumlarını etkilediği için eğitim seviyelerine ve yaşlarına uygun finansal bilgiye ihtiyaç duyarlar.

Komisyon 2005 yılında finansal okuryazarlık politikalarını teşvik etmek ve bu konuda projeler yürütme taahhüdünü finansal hizmetler politikası kitabına eklemiştir. Aktif olarak çalışmalarına ise 2007 yılında başlamıştır. Komisyon 2007 yılı Mart ayında finansal kapasitenin artırılması konusunda bir konferans düzenlemiştir. Bu konferansta finansal eğitimin önemine vurgu yapılmış ve finansal eğitim uygulamaları paylaşılmıştır. 2007 yılı Mayıs ayında ise tüketicilerin korunmasına yönelik çalışmalar yapmaya başlamış ve perakende finansal hizmetler kitabına tüketicilerin güçlendirilmesi maddesini eklemiştir. Yine 2007 yılı Kasım ayı içerisinde yayınladığı finansal eğitim

bildirisi ile piyasadaki tüketiciler ve ülkelerin ekonomisi için finansal eğitimin önemine vurgu yapılmıştır. Komisyon bu bildiri ile Avrupa Birliği vatandaşları arasında finansal eğitimin sağlanması yönünde desteğinin altını çizerek bu noktada bazı pratik girişimlerin başladığını bildirmiştir (ec.europa.eu, 2019).

Komisyon, 2008 yılı haziran ayı içerisinde finansal eğitim uzman grubunu oluşturmuştur. Bu grup 2007 yılında yayınlanan bildiriye dayanmaktadır. Grup için, tüketici dernekleri, finans endüstrisi, akademik çevre ve ulusal kurumlardan 25 üye seçilmiştir. Bu grup üç yıllık süre için seçilmiştir. Grup yılda iki defa Brüksel’de toplanmayı planlamıştır. Grubun temel amacı finansal eğitim alanında fikir alışverişi yapabilmek ve bu konuda oluşturulacak politikalarda komisyona tavsiyelerde bulunmaktır. Komisyon üç yıllık süre sonunda grubun görev süresini uzatmamıştır. Finansal Eğitim Uzman Grubu’nun yaptığı toplantılar ve bu toplantıların konu başlıkları Tablo 1’de gösterilmektedir

Tablo 1. Finansal Eğitim Uzman Grubu’nun Yaptığı Toplantılar

Sıra	Yıl/Ay	Konu Başlığı
1.Toplantı	2008/Ekim	Finansal Eğitim İçin Ulusal Stratejiler
2.Toplantı	2009/Nisan	Finansal Kriz ve Finansal Eğitim
3.Toplantı	2009/Kasım	Okullarda Finansal Eğitim
4.Toplantı	2010/Haziran	Finansal Eğitim ve Emeklilik
5.Toplantı	2010/Aralık	Yeni Medya ve Finansal Eğitim

Kaynak: (Ünal, 2018:31).

Ayrıca komisyon öğretmenler, tüketiciler, yetişkinler ve üniversite öğrencilerini hedef alan programlarda emeklilik, kredi, yatırım, tasarruf, bütçe ve banka hesabı gibi konuları ele almaktadır. İnternet üzerinden yürüttüğü programları ise broşür ve el kitabı gibi yazılı kaynaklarla desteklemektedir (Ekşit ve Ertan, 2011: 105).

3.1.1.4. Uluslararası Yatırımcı Eğitim Forumu

Uluslararası Yatırımcı Eğitim Formu 2005 yılında Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere, Doğu Kore, Japonya, Kanada ve Avustralya’nın kurucu üyeliği ile Dünya geneli finansal eğitim programları etkinliğini artırmak, yatırımcıların eğitimini teşvik etmek ve yürütülen mevcut programları geliştirmek amacıyla kurulmuştur. Bu forum çalışmalarını dört komite ile yürütmektedir. Bunlar (Özgüler, 2013:39-40);

Program Komitesi: Finansal eğitim konusunda yeni programlar geliştirme ve mevcut programları iyileştirme çalışmaları yapmaktadır.

Konferans Komitesi:Yıl içerisinde düzenlenmesi planlanan etkinlikler, toplantılar ve konferanslara yönelik program ve bu programların içeriklerinin hazırlanması çalışmalarını yapmaktadır.

Küresel Bölge Komitesi:Ülkelerin eğitim stratejileri ve bölgesel eğitim programlarına yönelik çalışmaları geliştirme çalışmalarını yapmaktadır.

Üye Geliştirme Komitesi:Üyelerin eğitim programlarını güçlendirme ve geliştirmeye yönelik çalışmaları yapmaktadır.

Kar amacı gütmeyen uluslararası yatırımcı eğitim formu üyelerin eğitimi, farklı ülkelerdeki eğitim programları, finansal eğitim konusuyula ilgili akademik çalışmalar ve makaleler ile üyeler arasında uygulanan anketleri kapsayan çok geniş bilgi akışını web sitesinde yayınlamaktadır. Bu fonksiyonu ile Uluslararası Yatırımcı Eğitim Formu üye ülkeler ve finansal eğitim düzenleyicileri arasında bilgi alışverişini sağlayan merkez konumundadır.

3.1.1.5. Uluslararası Çocuk ve Gençlik Finansı

2011 yılında kurulan Uluslararası Çocuk ve Gençlik Finansı 132 ülkenin bankaları, akademisyenleri ve hükümetlerinden oluşan geniş bir katılımıla oluşturulmuştur. Bu organizasyon iş ortakları Meclisi, iki katmanlı yönetim kurulu yapısı ve kar amacı gütmeyen bir vakıf olarak oluşturulmuştur (childfinanceinternational.org, 2019).

Uluslararası Çocuk ve Gençlik Finansı küçük bir ekiple ve dar bir bütçeyle beş yıldan daha kısa bir sürede 132 ülkenin kuruluşlarıyla ortak şekilde çalışarak gençlerin ve çocukların ekonomik anlamda güçlenmelerinin önemini savunmaktadır (Ünal, 2018:33).

Uluslararası Çocuk ve Gençlik Finansı'nın Dünyada'ki gençlere ve çocuklara yönelik temel amaçlarını şu şekilde sıralamak mümkündür (Ünal, 2018:33);

- Finansal hizmetlere erişimini kolaylaştırmak.
- Sahip oldukları ekonomik haklar konusundaki bilinçlenme düzeylerini arttırmak.

- Yatırım yapma davranışı geliştirmek.
- Yoksullaşma döngüsünü kırmak.

Uluslararası Çocuk ve Gençlik Finansı geliştirdiği ağ yanıtı programı ile dünyadaki kurum ve kuruluşlara yerel ve ulusal düzeyde finansal eğitim programları geliştirip uygulama konusunda yardımcı olmaktadır. Bu program paydaşlara finansal eğitim, ekonomik yurttaşlık eğitimi ile birlikte girişimcilik politikaları tasarlama veya uygulamaya yardımcı olacak atölye çalışmaları sağlamakta ve bu eğitimler için gereken örgütsel desteği oluşturmaktadır (Ünal, 2018:33).

Uluslararası Çocuk ve Gençlik Finansı 2016-2020 stratejisinde bölgesel ve küresel boyutta çalışmalarını sürdürmeyi ve seçilen sayıdaki ülkelere avukatlık, kapasite geliştirme, teknik yardım, program uygulama, bilgi alışverişi, bağlantı kurma, iyi uygulama belgeleri paylaşma gibi konularda daha çok özel destek sağlamayı planlamaktadır (Ünal, 2018:33-34).

3.1.2. Diğer Ülkelerde Yapılan Çalışmalar

Finansal okuryazarlığın geliştirilmesine yönelik ülke bazında yapılan çalışmalardan bazıları şu şekildedir.

3.1.2.1. Amerika Birleşik Devletleri

Finansal okuryazarlık konusu ile ilgili en çok araştırma yapılan ülkelerin başında Amerika Birleşik Devletleri gelmektedir. Bu noktada yapılan araştırmaların sonucu Amerika Birleşik Devletleri'nde finansal okuryazarlık düzeyinin genel olarak düşük olduğu yönündedir (Küçükaslan, 2017: 33).

Amerika Birleşik Devletleri'nde hükümete bağlı olarak faaliyet yürüten "Finansal Okuryazarlık ve Eğitim Komisyonu" borçlanma, yatırım, tasarruf, harcama ve gelir gibi konularda halkın bilgilendirilmesini amaç edilmektedir. Bunun yanında Gençlik Başarısı Finans Parkı öğrencileri doğru finansal kararlar verebilen bireyler olarak hazırlamakta ve bunu eğlenceli bir yöntemle yapmaktadır. Ayrıca ülkede üniversiteler, araştırma kuruluşları ve düşünce kuruluşları ya da bunların işbirlikleri ile birçok finansal eğitim programı yürütülmektedir (Ercan, 2012). Bu organizasyonlardan bazıları şunlardır (Özgüler, 2013: 50-54);

Finansal Eğitim Ofisi: Bu ofis Amerika Birleşik Devletleri hazinesi bünyesinde 2002 yılında tasarrufu geliştirme, gayrimenkul alımı, finansal bilgi ve hizmetlere güvenli şekilde erişim ve yatırımcıların korunması gibi konularda halkı bilgilendirmek ve bilinçlendirmek amacıyla kurulmuştur. Ofis hazinenin uygulamayı planladığı finansal eğitim programlarını belirleyerek diğer kurumların düzenleyeceği programlara öncülük etmekte ve bu programların koordinasyonunu sağlamaktadır.

Finansal Okuryazarlık ve Eğitim Komisyonu: Amerika Birleşik Devletleri'nde 2003 yılında çıkarılan bir kanun ile birlikte finansal eğitim konusunda yetkili Finansal Okuryazarlık ve Eğitim Komisyonu kurulmuştur. Komisyon Amerika Birleşik Devletleri Hazine Müsteşarlığı'nın desteğinde ve Müsteşarın başkanlığında aralarında Borsa Komisyonu, Menkul Kıymetler, Merkez Bankası, Çalışma Bakanlığı ve Eğitim Bakanlığı gibi 22 federal kurumun bulunduğu bir organizasyondur. Komisyonun temel amacı finansal eğitimle ilgili çalışmalarını koordine etmek, finansal eğitim çalışmalarını ülke genelinde yaymak, finansal eğitimle ilgili mevcut stratejileri geliştirmek, kamu ile özel sektör arasında işbirliği geliştirmek ve özel sektör eğitim programlarını desteklemektir.

Komisyon ilk olarak 2006 yılında geliştirdiği ulusal finans eğitim stratejisini 2009 yılında yeniden gözden geçirmiş ve 2011 yılında günümüz şartlarını ve gelişmelerini de göz önüne alarak yenilemiştir. Bu strateji de finansal eğitimin önemi ayrıntılı şekilde değerlendirilmiş ve son dönemlerde yaşanan ulusal ve küresel krizlerin öncelikle nedenlerinin finansal eğitim konusundaki bilgi yetersizliği olduğu vurgulanmıştır. Güncellenen stratejik planda dört temel hedef belirlenmiştir. Bunlar;

- Finansal eğitimin etkin uygulanması, önemi ve finansal erişim.
- Finansal yeterlilik konusundaki temel yeterlilik sınırlarının belirlenmesi ve bütün yurttaşlara bu yeterliliğin kazandırılması.
- Finansal eğitim konusunda altyapının geliştirilmesi.
- Finansal eğitim konusunda faaliyet gösteren kurumların koordine edilmesi ve programlarını geliştirilerek paylaşılması.

Merkez Bankası: Merkez bankalarının günümüzdeki temel sorumlulukları bankacılık sektörünün ve finansal sistemin istikrarlı bir şekilde işlemesine dönük denetleme ve düzenlemeleri yapmaktır. Dolayısıyla finans alanındaki eğitim

çalışmalarını merkez bankalarının yakından takip etmesi ve eğitim programlarına katkı sunması gerekmektedir. Amerika Birleşik Devletleri'nin Merkez Bankası da bu sorumluluklar dahilinde ülkede uygulanan ulusal finans eğitim stratejisine destek olmak amacıyla hazırladığı eğitim sitesinde içerik ve kullanım kolaylığı sunmaktadır. Amerika Birleşik Devletleri Merkez Bankası'nın hazırladığı bu web sitesinde finansal bilgiler konusunda birçok yazılı kaynakla birlikte eğitim videoları, simülasyonlar, sınavıcı sınavlar, hesaplama araçları ve oyunlar yer almaktadır.

Menkul Kıymet ve Borsa Komisyonu: Bu komisyon 1929 Dünya ekonomik buhranı sonunda Amerika Birleşik Devletleri'nde finans piyasasına yönelik yeni düzenlemeler ile 1933 yılında yasalaşan menkul kıymetler yasası ile birlikte sermaye piyasasında yatırımcıların korunması, düzenli, etkin ve adil piyasanın oluşturulması, tasarrufların özendirilmesi ve sermaye yapısının güçlendirilmesi amaçları doğrultusunda 1934 yılında oluşturulmuştur.

Komisyon, sermaye piyasasında işlem gören şirketlere yönelik bilgilerin, alım satım işlem miktarı ve sayısının, yatırımcılara yönelik risk bilgilerinin kamuoyu tarafından paylaşılabilirliği ve aracı kurumların faaliyetlerinin güvenilirliği gibi konularda denetlemeler ve düzenlemeler yapmaya öncülük etmektedir. Komisyon, yatırımcıların eğitimi ile birlikte yatırımcıların korunmasına yönelik önemli eğitim çalışmaları yürütmektedir.

3.1.2.2. Almanya

Finansal eğitim faaliyetleri konusunda Avrupa Birliği içerisinde İngiltere'den sonra en aktif ülke Almanya'dır. Almanya bu noktada tüketicilerin genel finans bilgisini sınamasına dönük bir web sitesi kurmuştur. Ülkede gençlerin finansal konulara ilgisini çekmek ve finansal konuları daha anlaşılır hale getirmek amacıyla birçok eğitim programı sunulmuş ve öğrencilerin finans konusundaki tecrübelerini arttırmak amacıyla ulusal yarışmalar düzenlenmiştir (Ekşit ve Ertan, 2011: 106).

Almanya'da finansal okuryazarlık düzeyinin ölçülmesi amacıyla yapılan bir araştırma sonucunda ülkede finansal okuryazarlık düzeyinin orta seviyelerde olduğu, kadınların finansal okuryazarlık düzeyinin erkeklere oranla daha düşük olduğu, Almanya'nın doğusundaki halkın daha az eğitilmiş ve düşük gelirli kişiler olduğu ve

bunların da finansal okuryazarlık düzeylerinin batıda yaşayanlara göre daha düşük seviyede olduğu görülmüştür (Küçükaslan, 2017: 38).

Almanya’da finansal okuryazarlığın geliştirilmesine yönelik faaliyet yürüten kurumlardan bazıları şekildedir (Ünal, 2018: 76-77);

Deutsche Bank Vakfı: Bu vakıf gençlerin ve çocukların finansal eğitim konusundaki eğitimlerini ve kişisel sınırlamalarını aşmalarına yardımcı olmaktadır. Bu noktada gençler için yeni tecrübeler oluşturacak projeler geliştirerek ya da mevcut projeleri destekleyerek gençlerin ve çocukların kişisel yeteneklerini geliştirmelerine katkı sunmaktadır.

Uluslararası Finans Enstitüsü: Kar amacı gütmeyen uluslararası odaklı ve bağımsız bir kuruluş olan Uluslararası Finans Enstitüsü, sürdürülebilir finansal hizmetler ve tavsiyeler konusunda araştırmalar yürütmektedir. Enstitü tüketicilerin finansal danışmanlığını yapmakla amacıyla bilgisayar programları ve basılı yayınlar ile birlikte daha ileri düzeyde eğitime katkı sunmak amacıyla sosyal sorumlu krediler, ödeme araçları, sigorta modelleri ve tesisler geliştirmektedir. Enstitünün yürüttüğü faaliyetlerin temel amacı yatırımcıların, tüketicilerin, kar amacı gütmeyen kuruluşların ve küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin çıkarlarına ve müşterileriyle finansal hizmet sağlayıcıları arasındaki ilişkilerine ekonomik olarak optimal katkı sunmaktır.

Enstitünün özel ve bilimsel değerlendirmelerden ampirik araştırmalara, fizibilite çalışmalarından kitap ve kılavuzların basılmasına kadar geniş bir hizmet alanı bulunmaktadır. Enstitü bunun yanında ürün analizleri, danışmanlık testleri, uluslararası konferanslar ve seminerler organize etmektedir. Orta ölçekli bir şirket olan enstitünün çalışanları genel olarak bilim adamlarıdır.

Enstitünün yürüttüğü “save” projesinde araştırmacılar tarafından tasarruf, gelir, varlık gibi hane halkının mali yapısına yönelik ayrıntılı nicel veriler elde edilmiştir. Bu veriler tüm bilimsel kullanıcılara ücretsiz şekilde sunulmaktadır. Veriler Almanya’da ve diğer ülkelerde yürütülen akademik araştırmalarda düzenli şekilde kullanılmakta ve elde edilen sonuçlar politika önerileri açısından yol gösterici olmaktadır. “Knowledge pays off” Projesi ise Deutsche Bank Vakfı ve tüketici odaklı Finansal Hizmetler Enstitüsü’nün ortaklaşa yürüttüğü eğitim projesidir. Bu projenin temel amacı yedi ve onuncu sınıflar arasındaki öğrencilerin finans eğitimlerini erken aşamada güçlendirmek

ve para yönetimi konusunda bu öğrencileri teşvik etmektir. Proje kapsamında sunulan eğitimler online ve yerinde eğitimlerdir.

3.1.2.3. Fransa

Fransa Merkez Bankası Fransa'daki finansal eğitim stratejilerinin yönlendirilmesinden sorumlu olan kurumdur. Banka, 1995 yılında milli eğitim bakanlığı ile beraber ortaöğretim düzeyinde teknik bölümler, sosyal bilimler ve ekonomi bölümlerinde okuyan öğrencilere dönük bir eğitim programı başlatmıştır. Bu programda para birimleri ve para politikalarını içeren yazılı ve görüntülü dokümanlar hazırlanmıştır (Küçükaslan, 2017: 39).

Fransa Merkez Bankası, Fransa'daki ulusal mali eğitim stratejilerini yönlendirme görevini ekonomi daha anlaşılır ve erişilebilir hale getirmek amacıyla yürütmektedir. Bu kapsamda mali eğitim için ulusal yönetim organı olarak kurulan Banque de France kurumu, profesyonellerin ve derneklerin bütçeleme, finansal ve ekonomik becerilerini geliştirmeye dönük çabaları koordine etmektedir (Ünal, 2018: 75).

3.1.2.4. İngiltere

Finansal eğitim konusunda Avrupa'nın en faal ülkelerinden biri olmasına karşın İngiltere'de finansal kapasite konusunda yürütülen araştırmalar sonucunda birçok tüketicinin birikimleri hakkında etkili karar verebilme yeterliliğine ve güvenine sahip olmadıkları görülmüştür. Bir başka araştırmaya göre ise İngiltere'de finansal okuryazarlık ve kredi aşırı borçlulukları arasında doğru orantı olduğu görülmüştür (Ekşit ve Ertan, 2011: 106).

İngiltere'de finansal okuryazarlık konusunda faaliyet gösteren kurumlar ve bu kurumların çalışmaları şu şekilde belirtilebilir (Ünal, 2018: 54-58)

Finansal Hizmetler Otoritesi: Bu kurum mali hizmetler yasası kapsamında 2000 yılında kurulan bağımsız bir kuruluştur. Hükümetten bağımsız olarak faaliyet yürüten bu kuruluşun düzenlediği organizasyonlar firmalar tarafından finanse edilmektedir. Bu kurum İngiltere'deki finans hizmetlerinin düzenlenmesinden sorumludur. Finansal hizmet piyasaları, borsalar ve firmaları düzenlemekte ve bunlara yönelik standartları belirlemektedir.

Kurum 2013 yılı Nisan ayında adını Finansal Yönetim Kurulu olarak değiştirmiştir. Bu kurumun amaçları ve çalışmaları 2000 finansal hizmetler ve piyasalar yasası tarafından tanımlanmış, meslek örgütleri, regülatörleri, ticaret dernekleri ve meclis üyeleri ile bir çok menfaat sahibi ile beraber çalışmaktadır.

Mybank: Gençlere sahip oldukları yatırımları nasıl yönetebilecekleri, kendi girişimlerini nasıl kurabileceklerini öğreten ödüllü bir hayır kurumudur. Girişimcilik, sosyal gelişim, kamu finansmanı, bütçeleme ve tasarruf gibi konularda yüksek enerjili, yüksek etkiye sahip yenilikçi atelyeler kurmaktadır.

Kişisel Finans Eğitim Grubu: Bu organizasyon okullarda gençlere ve çocuklara bugün ve gelecekte paralarını ne şekilde yönetebileceklerini planlamak, öğretmek amacıyla 15 yıldır faaliyet yürüten bir organizasyondur. Organizasyon para yönetimini kolaylaştırabilmek amacıyla okullara, eğitimcilere ve kolejlere bir dizi ücretsiz kaynaklar ve danışmanlık hizmeti sunmaktadır. Bunun yanında yüksek kaliteli, tutarlı ve bireysel finans eğitim programlarını ve uygulamalarını iyileştirmeye destek olmaktadır.

İngiltere’de finansal eğitim vermekte olan web siteleri ise şunlardır;

<http://www.themix.org.uk>: 16 ve 25 yaş arası online bir rehberdir. Para ve sağlık gibi konularda tavsiye, bilgi ve gerçek gerçek hayat hikayeleri yer almaktadır

<https://www.plotr.co.uk>: İş fırsatlarına, bireysel ilgi alanlarına ve becerileri eşleştiren kariyer sitesidir.

<http://www.taxguideforstudents.org.uk>: Öğrenci ve danışmanlar için vergi bilgilendirmeleri yer almaktadır.

<http://www.enterprisevillage.org.uk/>: Kurumsal eğitim ile ilgilenen herkesin işletme eğitimi ne yönelik bilgi ve mesleki gelişim amacıyla faydalanabileceği bir kaynak sitesidir.

<https://www.tes.com>: Vergi konularının anlatıldığı, rehberlik paketleriyle desteklenen ve öğretmenlerin ders planlarının yer aldığı bir kaynak sitedir.

<https://www.brightknowledge.org>: Gençlerin ve öğrencilerin para yönetimi konusunda bilgi edinebilecekleri online bir kaynaktır.

3.1.2.5. Rusya

Finansal Okuryazarlık ve Eğitim Rusya Güven Fonu gelir seviyesi orta ve düşük olan ülkelerde finansal okuryazarlık yetenek programlarının geliştirilmesine desteklemek amacıyla kurulmuştur. Rusya federasyonu Maliye Bakanlığının 2008 yılında sağladığı fonlar ile kurulan bu organizasyon mali okuryazarlık eğitimleri ve yetenekleri konusunda politik, analitik ve metodolojik çalışmalar yürütmektedir (Ünal, 2018: 80).

2002 yılında başlatılmış olan finansal eğitim projesi ve uluslararası finans ile birikmiş olan deneyimler üzerinden kurulan vakıf fonu üç temel faaliyet alanının dünya genelinde yaygınlaşmasına öncülük etmektedir (Ünal, 2018: 81);

- Etkili mali eğitim programları ve politikalarının ayrıntılı ve kapsamlı incelenmesi ve envanterlerinin çıkarılması.
- Finansal okuryazarlık, ekonomik eğitimle ilgili uygulamalar ve incelemelerini vurgulayan karşılaştırmalı raporlar, analitik ve politik araştırmalar.
- Stratejik finansal eğitim çabalarını geliştirecek ve kolaylaştıracak kriterler, ilkeler, kılavuzlar, standartlar ve pratik araçlar.

3.2. Türkiye’de Finansal Okuryazarlığı Geliştirmeye Yönelik Çalışmalar

Ülkemizde finansal okuryazarlığın geliştirilmesine yönelik faaliyet yürüten kurumlardan bazıları ve bu kurumların çalışmalarına aşağıda yer verilmiştir.

3.2.1. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası finansal istikrar ve finansal okuryazarlık arasındaki yakın ilişkiden dolayı finansal okuryazarlığı son derece önemli görmektedir. Merkez Bankası, 2011 yılında finans eğitimi ile ilgili çalışmalarına Sermaye Piyasası Kurumu ile birlikte düzenlediği “Finansal Eğitim ve Finansal Farkındalık, Zorluklar, Fırsatlar ve Stratejiler” konulu bir konferans ile başlamıştır. Bu konferansta şu konular görüşülmüştür (TCMB ve SPK, 2011);

- Finansal istikrar ve finansal eğitim arasındaki ilişki, finansal eğitim konusu kapsamında küresel finansal krizin neden olduğu ivmelenme ile finansal eğitimin ve finansal farkındalığın finans piyasalarının sağlıklı işleyişine olan katkıları.

- Finansal eğitim kapsamında uluslararası platformlarda yürütülen çalışmalar, farklı ülkelerin tecrübeleri, karşılaştıkları zorluklar, bu zorluklara yönelik geliştirilen çözüm önerileri ile elde edilen sonuçlar.
- Finansal eğitimle ilgili ulusal bir strateji oluşturmanın önemi ve paydaşların sorumlulukları, rolü ile etkili bir kurumsal yapılanmanın gerekliliği.
- Finansal okuryazarlık düzeyinin ölçülmesi ve değerlendirilmesinin önemi, bu kapsamda karşılaşılan problemler ve fırsatlar ile elde edilen verilerin ve değerlendirmelerin finansal eğitimde ne şekilde kullanılacağı
- Finansal eğitim konusunda Türkiye’de yürütülen çalışmalar ile finans eğitiminde kurumlar arasındaki koordinasyonun önemi, buna yönelik hükümetin, denetim ve gözetim otoritelerinin, merkez bankalarının, sivil toplum örgütlerinin ve diğer paydaşların rolleri ve sorumlulukları.
- Toplumun farklı kesimlerine yönelik finansal eğitim programları ve bu programların tasarlanması ve uygulama yöntemleri

Bunun yanında Merkez Bankası 2013 yılı Mayıs ayında düzenlenen “Finansal Okuryazarlık ve Erişim Zirvesi” ile 2013 yılı ekim ve kasım aylarında düzenlenen “5. İzmir İktisat Kongresi’ne” tanıtım standı kurarak katılım göstermiştir. Kampanya süresince TRT de yayınlanan TRT Çocuk Dergisi ile işbirliği başlatılmıştır. Bu iş birliği ile aylık yayınlanan derginin her sayısında tasarruf bilinci, kuruş kullanımı, hesaplı harcama ve para biriktirme gibi temel kavramlar 8-12 yaş arası çocukların anlayabilecekleri şekilde işleme çizgi öyküsü ile anlatılmıştır.

Ayrıca ilköğretim okullarında yapılan ziyaretlerde öğrencilere dağıtılan eğitim materyalleri ile sınıflarda tasarruf bilinci, kumbara kullanımı gibi kavramlara vurgu yapılarak eğitimler gerçekleştirilmiş ve tasarruf konusunda çizgi filmler izletilmiştir. Medya çalışanlarını bilgilendirmek amacıyla da 2014 yılı Kasım ayında ve 2014 yılı Aralık ayında İstanbul’da ve Ankara’da eğitimler düzenlenmiştir. Bu eğitimlere Türkiye’deki haber ajanslarından yaklaşık 70 muhabir katılım göstermiştir. Eğitimde temel düzeyde makro ekonomik kavramlar ile birlikte ülkenin ekonomik yapısı, politik uygulamalar, finans piyasalarına yönelik temel bilgiler ve makroekonomik veri analizleri anlatılmıştır. Eğitim sırasında sağlanan uygulama ile muhabirlerin temel kavramları verilere ulaşma yöntemleri anlatılmıştır (TCMB, 2015: 4).

Merkez Bankası uluslararası alanda da çeşitli çalışmalar yürütmektedir. Bu kapsamda Merkez Bankası OECD'nin bünyesinde oluşturulan Uluslararası Finansal Eğitim Ağının bir üyesidir. Dünya Bankası'yla ortaklaşa yürütülen düşük gelir gruplarına yardım amacıyla kurulan danışma kuruluna ve küresel işbirliği çalışmalarına da destek olmakta ve projeler için veri toplama anket çalışmaları yürütülmektedir (Ünal, 2018: 68).

3.2.2. Sermaye Piyasası Kurulu

Sermaye Piyasası Kurulu'nun finansal eğitim kapsamında bir çok görevi bulunmaktadır. Bu kapsamda Sermaye Piyasası Kurulu şu görevleri yerine getirmektedir (Ünal, 2018: 69);

- Ulusal finansal eğitim stratejilerini belirlemek.
- Anket çalışmaları yapmak.
- Yapılan çalışmaları değerlendirmek.
- Finansal eğitime ilişkin materyal ve doküman hazırlığı yapmak.
- Finansal eğitim konusunda konferanslar, seminerler ve tanıtım faaliyetleri yapmak.

Kurul yatırımcıları bilgilendirmek amacıyla birçok çalışma yürütmüştür. İlk olarak yatırımcıların talep ve şikayetlerini değerlendirmek amacıyla bilgi edinme birimi oluşturulmuştur. Ayrıca web sitesinde yatırımcıların eğitimine yönelik bir bölüm ayrılmıştır. Bu bölümde yatırımcıları bilgilendirici kitapçıklar yer almakta, sermaye piyasası işlemleri, halka arz ve manipülasyon gibi konularda bilgiler yer almaktadır. Kurul 2012 yılında yatırım kurumlarının mali durumlarının bozulması sonucunda küçük yatırımcıların zarar görmemesi ve piyasadaki güvenin azalmaması amacıyla oluşan zararları tazmin etmeye dönük bir merkez kurmuştur (Özgüler, 2013: 69).

Kurum 2012 yılı Mart ayında başka paydaşların da bulunduğu sermaye piyasası kuruluşları yatırımcı seferberliği protokolünü imzalamış ve bu protokol ile şu başlıklara karar verilmiştir (www.spk.gov.tr,2019);

- Yatırımcıların eğitim ve tanıtım faaliyetlerine Sermaye Piyasası Kurulu'nun koordinasyonunda devam edilmesine o faaliyetlerin ortak organizasyonlarla gerçekleştirilmesine.
- İlgili tarafların finansal eğitim ve tanıtım çalışmaları kapsamında her türlü bilgi ve belgeye kolay şekilde ulaşabilmelerini sağlamak amacıyla kendi faaliyet alanlarında ortaklaşa belirlenecek bir şablon çerçevesinde dokümanların hazırlanmasına.
- Düzenlenen eğitim ve seminerlerin yanında çeşitli dernek, birlik, oda ve diğer kurum ve kuruluşlara bilgilendirme amacıyla birebir görüşmelerin yapılmasına.
- Protokole taraf olan üyelerin, çalışanlarının kendi finansal eğitimleri ile ilgili çalışmaları takip etmelerine bunun yanında ulusal ve uluslararası boyuttaki düzenlemeler hakkında bilgi sahibi olmak amacıyla yazılı ve görsel dokümanların temin edilmesi ile eğitim ve çalıştayların düzenlenmesine.
- Kurumun yatırımcıların bilgilerine kolay şekilde ulaşabilmeleri amacıyla hazırladığı web sitesinin tüm çalışmalarda ortak iletişim platformu olarak kullanılmasına.

3.2.3. Borsa İstanbul

Borsa İstanbul'un temel amacı ve faaliyet konusu; yasa hükümleri ve ilgili mevzuatlar çerçevesinde sermaye piyasası araçlarının, kıymetli madenlerin, kıymetli taşların, sermaye piyasası kurulunun uygun gördüğü diğer sözleşmelerin, belgelerin ve kıymetlerin serbest rekabet koşulları altında güvenli ve kolay bir şekilde etkin, şeffaf, rekabetçi, istikrarlı ve dürüst bir ortamda alınıp satılabilmesini sağlamak, bunlara yönelik alış ve satış emirlerini sonuçlandıracak şekilde bir araya getirmek ya da bir araya gelmelerini kolaylaştırmak ve oluşan fiyatları tespit ve ilan etmek üzere piyasalar, pazarlar, sistemler ve teşkilâtlanmış diğer pazar yerleri oluşturmak, geliştirmek, bunlar ve başka borsaları ya da borsaların piyasalarını yönetmek ya da işletmektir (www.borsaistanbul.com, 2019).

Özellikle finans alanında insan kaynağı yaratmaya ve bu alandaki insan kaynaklarının verimliliğini arttırmaya dönük çalışmalara ağırlık veren Borsa İstanbul, Borsada işlem gören şirket çalışanlarına eğitim programları ile Borsa İstanbul üniversite öğrencilerine yıl boyu süren ikişer haftalık eğitim programları düzenlemektedir. Gençlerin iş hayatı öncesinde vizyon kazanmalarını amaçlayan tüm sermaye piyasası ve

Borsa İstanbul piyasasına yönelik ayrıntılı bilgiler verilmekte, bilgi birikimini bütün piyasa ve kurumlarla paylaşmak için kamu kurumları ve üniversitelerin çeşitli programlarına eğitmenler gönderilmektedir (Özgüler, 2013: 74).

3.2.4. Milli Eğitim Bakanlığı

Türkiye’de lise döneminden başlayan bir eğitim süreci ile birlikte en azından genç hane halkını daha bilinçli hale getirebilmek mümkündür. Bu uzun vadeli süreç mevcut yatırımcılar açısından da bir bilgilendirme ve eğitim programı düzenlenmesini gerekli kılmaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı bu amaç doğrultusunda farklı finansal eğitim programları düzenlemektedir (Küçükaslan, 2017:45-46).

Finansal okuryazarlık seviyesini artırmak ve mevcut finansal durumlarını güçlendirme kapasitesine sahip olan bireyler yetiştirmek amacıyla finans eğitiminin okullarda seçmeli ders olması yerine zorunlu bir ders olarak verilmesi gerektiği düşünülmektedir. Bu kapsamda ilköğretim okulundan itibaren öncelikli olarak yatırım ve tasarruf bilincini gerçekleştirmeye yönelik konuların işlenmesi öğrencilerin etkili bir şekilde konuları kavramalarını sağlamak amacıyla eğitim yöntemlerini materyalleri geliştirilmesi amaçlanmaktadır. Bu durum finans piyasasındaki düzenleyici otoritelerin, özel sektör kuruluşlarının ve kurumların milli eğitim bakanlığıyla ortaklaşa koordineli şekilde çalışmalarını gerekli kılmaktadır (Taşçı, 2011: 98).

Dünyadaki benzer örneklere bakıldığında öğrencilerin işledikleri konularla ilgili ulaşabilecekleri bir web sitesinin olduğu, konunun daha iyi şekilde kavranması için sektör çalışanlarının konuk edildiği veya ilgili kurumlara tanıtım gezilerinin düzenlendiği finansal konuların öğrenciler açısından daha ilginç hale getirildiği görülmektedir. Bunun yanında finans piyasasındaki kurumların düzenleyecekleri projeler, kompozisyon yarışmaları ve sanal portföy gibi yarışmalar da öğrencilerin motivasyonlarını ve ilgilerini artırıcı nitelikte çalışmalardır (Wagland ve Taylor, 2009: 15).

3.2.5. Finansal Okuryazarlık ve Erişim Derneği

2012 yılında kurulan Finansal Okuryazarlık ve Erişim Derneği devlet, sivil toplum kuruluşları ve özel sektör temsilcileriyle işbirliği yaparak ülke genelinde bireylerin finansal erişim farkındalıklarını ve olanaklarını oluşturmak ve finansal

okuryazarlık için eğitim, bilinçlendirme, araştırma, uygulama ve destek politikaları üretilmesi çalışmalarını yapmaktadır (www.fo-der.org, 2019).

Temel amacı Türkiye’de finansal okuryazar ekosistemi oluşturmak olan Finansal Okuryazarlık ve Erişim Derneği inin hedefleri ise şu şekilde sıralanabilir (www.fo-der.org, 2019);

- Bankacılık dışı nüfusa yüzde onluk bir artış ile katkıda bulunmak.
- Hem bankacılık sistemlerinin yaygın şekilde kullanılmasına hem de tasarruf oranlarının artırılmasına katkı sunmak.
- Eğitim müfredatlarına finansal okuryazarlığı dahil ettirmek.
- Finansal sisteme dahil olmak.
- Finansal yatırımcılar ile tasarruf konusunda öncelikle çocukları ve kadınları başta bilinçlendirmeye yardımcı olmak amacıyla hedefler belirleyerek bunları uygulamak.

Derneğin yürüttüğü projelerden bazıları şunlardır (www.fo-der.org, 2019);

Küresel Para Haftası: 2012 yılından beri düzenlenen bu etkinlikte 169 ülkeden 32 milyon genç ve çocuğa finansal okuryazarlık eğitimleri verilmektedir.

1000 Çiftçi 1000 Bereket: Bu program çiftçilerin refahlarını ve verimliliklerini arttırmayı hedeflemekle birlikte çiftçilerin finansal okuryazarlık eğitimlerini de kapsamaktadır.

TEB-FODER Finansal Okuryazarlık Konferansı: Türkiye Ekonomi Bankası ve Finansal Okuryazarlık ve Erişim Derneği işbirliğiyle finansal okuryazarlık konusunda gündem ve ortak bilinç yaratmayı amaçlayan kamu, sivil toplum temsilcileri, özel sektör, ulusal ve uluslararası düzeyde akademisyenler ve düşünce insanlarının katılımlarıyla Türkiye’de düzenlenen bu konferanslarda finansal okuryazarlık konusundaki stratejiler tartışılmaktadır.

Evin Hesap Uzmanı Kadın: Kadınların finansal okuryazarlık düzeylerinin yükseltmek ve kadının politansiyelini geliştirmek amacıyla gereken bilgiye ulaşmasını ve gelişmesini sağlamak için 2015 yılında hayata geçirilen proje hala devam etmektedir.

3.2.6. Habitat Derneği

Sürdürülebilir kalkınma alanında çalışmalar yürüten bir sivil toplum kuruluşu olan Habitat Derneği, gençlerin sürdürülebilir kalkınmada etkin rol oynamalarını hedeflemek amacıyla 1997 yılında kurulmuştur (habitatderneği.org, 2019).

Derneğin kuruluş vizyonu Türk gençliği ile dünya gençliği arasındaki iletişim köprüsünü oluşturmak, gençlerin kapasitelerini geliştirmek ve uluslararası ortaklık kurmak adına çeşitli proje ve programlar geliştirmektedir. Derneğin yürüttüğü projelerden bazıları şunlardır (habitatderneği.org, 2019);

Bilişimde Genç Hareket: Derneğin 2006 yılından bu yana yürüttüğü proje gençlerin bilişim teknolojileri konusunda eğitilmesi, onların yarının dünyasına hazırlanması ve Türkiye'nin farklı şehirlerinden gelen gençlerin bilgi temelli toplumun ve ekonominin bir parçası haline gelmelerini sağlamaktır.

Paramı Yönetebiliyorum: Bu proje gençlerin sağlıklı finansal gelecek oluşturmaları konusunda bilinçlenmeleri ve sürdürülebilir kalkınma ya katkı sunmalarını hedeflemektedir. İlerleyen yıllarda projenin hedef kitlesi büyütülmüş ve mavi yakalılar, çiftçiler ve girişimciler de bu projeye dahil edilmiştir. Türkiye'de yaşayanların bireysel mali kaynaklarını, bütçeleri ve finans hizmetlerini doğru şekilde kullanmalarına yardımcı olacak bir eğitim olanağı sunmaktadır.

Cebindeki Gelecek: Bu proje tekstil işçilerine finans bilinç düzeylerini arttırmak konusunda destek vermektedir. İşçilerin bütçe ve tasarruf yapmayı öğrenerek finansal hedeflerine ulaşmaları hedeflenmektedir.

Geleceğini Şimdi Yönet: Bu proje gençlerin kredi riski konusunda bilgilendirilmelerini, gençler arasında bilinçli borç sisteminin daha yaygın hale getirilmesini, gençlerin bütçe yönetimi ve planlaması konusunda bilgilennemelerini, kadın ve genç girişimciler ile KOBİ sahiplerinin finans sektöründeki temsilcilerle olan ilişkilerini etkili şekilde yönetmelerini hedeflemektedir. Bu temel amaçlar doğrultusunda verilen eğitimlerin sonucunda girişimcilerin, gençlerin ve KOBİ'lerin bilgilendirilmeleri yoluyla sürdürülebilir kalkınma ya da katkı sunulmaktadır.

3.2.7. Diğer Kamu, Özel ve Toplum Kuruluşlar

Ülkemizde finans eğitimi ve finansal okuryazarlık konusunda faaliyet yürüten veya bu konularda yukarıda ifade edilen kurumlarla işbirliği yapan daha farklı kurum ve kuruluşlar da bulunmaktadır. Bu kurumlardan bazıları şu şekilde sıralanabilir:

- Takasbank.
- Merkezi kayıt kuruluşu.
- Vadeli işlem ve opsiyon borsası.
- İstanbul altın borsası.
- Sermaye piyasası lisanslama sicil ve eğitim kuruluşu.
- Türkiye kurumsal yatırımcı yöneticileri derneği.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ISPARTA İLİNDE BULUNAN SMMM'LERİN FİNANSAL OKURYAZARLIK DÜZEYLERİNİN ÖLÇÜLMESİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Tez çalışmasının bu aşamasında literatür taramasına, Isparta ilinde faaliyet gösteren serbest muhasebeci ve mali müşavirlerin finansal okuryazarlık seviyelerini ortaya koymak amacıyla yapılan çalışmanın amacına, önemine, literatüre yapacak olduğu katkıya, hipotezlerine, varsayımlarına, sınırlayan faktörlere, yöntemine ve araştırmadan elde edilen bulgulara değinilecektir.

4.1. Literatür Taraması

Finansal okuryazarlığın öneminin kavranması ile birlikte bu alanda çalışmalar hız kazanmıştır. Literatürde finansal okuryazarlık konusunu farklı açılardan ele alan birçok araştırma bulunmaktadır. Bu bölümde önce Dünya'da ardından Türkiye'de finansal okuryazarlık ile ilgili yürütülen araştırmalara ve bu araştırmalardan elde edilen bulgulara değinilecektir.

Danes ve Hira (1987) tarafından finansal okuryazarlık düzeyini belirlemek amacıyla yapılan araştırmada Iowa State Üniversitesi'nde okuyan 323 öğrencinin finans konusundaki temel bilgi düzeyini belirleyen anket uygulanmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgularda erkeklerin bayanlara kıyasla finans konusunda daha fazla bilgiye sahibi olduğu, üst sınıflarda okuyanların alt sınıflarda okuyanlara kıyasla daha bilgili oldukları saptanmıştır.

Bernheim ve arkadaşları (1997) tarafından yapılan bir başka araştırmada da finansal okuryazarlık ile tasarruf davranışları arasındaki ilişki tespit edilmiştir. Araştırmada veri olarak bir yatırım bankasının orta yaş yatırımcılarının hesap hareketleri kullanılmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre finansal okuryazarlık düzeyi arttıkça tasarruf eğiliminin de arttığı saptanmıştır. Bu tespitin finansal okuryazarlığın bireylerin finansal kararları üzerindeki etkisini göstermesi açısından önemli olduğu belirtilmiştir.

Chen ve Volpe (1998) araştırmalarında üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeylerinin karakteristik özelliklerini, finansal bilgi ve kararlarını nasıl

etkilediğini incelemeyi amaçlamaktadırlar. Tesadüfi yöntemle seçilen 924 üniversite öğrencisine uygulanan anket sonucunda öğrencilerin %53'ünün sorulara doğru yanıt verdikleri görülmüştür. Bunun yanında bayanların, 30 yaşının altında olanların, finans konusunda eğitim almayanların, üniversite birinci sınıfta okuyan öğrencilerin, finansal okuryazarlık konusundaki bilgi düzeylerinin düşük olduğu saptanmıştır. Araştırma sonucunda finansal okuryazarlık düzeyi düşük olan öğrencilerin yeterli bilgiye sahip olmadıkları ve yanlış finansal kararlar verdikleri belirlenmiştir.

Beal ve Delpachitra (2003) yürüttükleri araştırmalarında Avustralya'daki Southern Queensland Üniversitesi birinci sınıf öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeylerini ölçmeyi amaçlamışlardır. Tesadüfi yöntemle belirlenen 789 öğrenciye finans alanındaki temel kavramlar, planlama, ürünler, karar verme ve bütçeleme ile ilgili anket uygulanmıştır. Araştırma sonucunda öğrencilerin finansal okuryazarlık seviyelerinin düşük olduğu gözlemlenmiştir. Öğrencilerin finansal okuryazarlık seviyelerinin düşük olmasının nedeninin ise üniversite öncesinde yeterli düzeyde finansal eğitim almadıklarından kaynaklandığı belirtilmiştir.

Lusardi ve Mitchell (2005) Amerika Birleşik Devletleri'ndeki bayanların emeklilik planlamalarına yönelik faktörlerin incelenmesi amacıyla yapılan başka bir araştırmada da tasarruf, emeklilik planlaması ve finansal okuryazarlık düzeyini ölçmeye dönük hazırladığı anket sorularını 50 yaş üzeri olan katılımcılara yöneltmişlerdir. Araştırma sonucunda katılımcıların iki basit sorudan sadece yarısını doğru cevapladıkları görülmüştür. Ayrıca yaşlı bayanların finansal okuryazarlık seviyelerinin daha düşük olduğu finansal okuryazarlık konusunun planlaması ile ilişkili olduğu gözlemlenmiştir. Araştırmada finansal okuryazarlık düzeyi düşük olan katılımcıların emeklilik planlaması konusunda başarısız olduğu, bunun yanında finansal okuryazarlık düzeyi yüksek olan katılımcıların ise emeklilik planlamasını daha başarılı şekilde yaptıkları görülmüştür.

Hathaway ve Khatiwada (2008) çalışmalarında tüketicilere uygulanan finansal eğitim programlarının başarı şansları üzerinde çalışmışlardır. Araştırmada finansal eğitim ile tüketicilerin finansal kararlarını etkileme olanağı olup olmadığı araştırılmıştır. Araştırmacılar gelecekte yapılması planlanan eğitim programları için dikkate alınması gereken noktaları belirlemiştir. Bunlardan ilki hedef kitlenin dar tutularak eğitim

verilmesi diğ erinin ise finansal kararın hemen öncesinde verilmesi gerekliliğ idir. Buna göre ev satın alma kararı verecek olan bireyin bu kararı vermeden hemen önce ev satın almada kullanabileceğ i finansal ürünleri içeren detaylı bir eğitim programına tabi tutulmasının bireyin bu konudaki finansal kararını etkileyebilecek özellikte olmasına vurgu yapılmıştır.

Tomaskova ve arkadaşları (2011) araştırmalarında finansal okuryazarlığın sorunlarını uluslararası boyutta ele almışlardır. Araştırmada nüfusun bilgi seviyesini arttırarak finansal okuryazarlık düzeyinin arttırılmasına katkı sunulacağı savunulmuştur. Finansal ürünlerin ve hizmetlerin piyasada aktif davranabilmesi için bireylerin finansal okuryazarlık bilgi ve becerilerinin arttırılması gerektiğ i böylece bireylerin hem kendi bütçelerini yönetebilecekleri hem de fiyat ve para konusundaki sorunlarla daha rahat baş edebilecekleri savunulmuştur.

Chlouba ve arkadaşları (2011) araştırmalarında Bilgi Yönetimi Fakültesi'nde okuyan öğrencilerin finansal okuryazarlık eğitimi ihtiyaçlarını belirlemeye yönelik anket uygulaması yapılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre öğrencilerin finans konusunda iyi veya kötü karar almalarında finansal okuryazarlık bilgisine sahip olmadıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Vieira ve Simoes (2012) ise çalışmalarında finansal okuryazarlık ikilemine yönelik literatür incelemesi yapmışlardır. Buna göre ailelerin ve bireylerin mali konularda karar almalarının son dönemlerde önemli olduğ u, yatırım kararları ve finansal okuryazarlık ile emeklilik programları arasında pozitif bir ilişki olduğ u, bugüne değ in yapılan araştırmalarda yaş, cinsiyet, gelir ve eğitim düzeyi gibi finansal bilgi, tutum ve davranışları etkileyen sosyo ekonomik değ işkenlerin var olduğ una vurgu yapılmıştır.

Klapper ve arkadaşları (2013) ise 2008 ve 2009 yıllarında 1000 Rus vatandaşına uyguladıkları panel anket uygulaması sonucunda finansal kriz sürecinde harcanmayan gelir düzeyinin finansal okuryazarlık ile yüksek düzeyde ilişkili olduğ u sonucuna ulaşımlardır. Dolayısıyla beklenmeyen makroekonomik ve gelir şokunun bireylere finansal okuryazarlık konusunda yardımcı olduğ u sonucuna ulaşılmıştır.

Altıntaş (2009) da emeklilik planlamasında finansal okuryazarlığın önemini araştırmıştır. Araştırmada katılımcıların finansal okuryazarlık düzeylerinin ölçülmesi ve yatırımla ilgili temel konularda çözüm yolları geliştirmek amaçlanmıştır. Ankara'daki

vakıf üniversitesi çalışanlarına ve bireysel emeklilik sistemi adayı durumunda olan 26 kişiye uygulanan başarı testinde finansal bilgi, emeklilik sistemi ve yatırım araçları ile ilgili toplam 20 soru yer almaktadır. Araştırmacı testi iki grup ve iki aşamalı şekilde planlamıştır. Grupların birine finansal eğitim verilirken diğerine finansal eğitim verilmemiş ve bu test iki gruba da uygulanmıştır. Yapılan ilk test analizinde iki grup arasında anlamlı bir farkın bulunmadığı bunun yanında grupların ortalama %65'inin sorulara "bilmiyorum" şeklinde cevap verdikleri görülmüştür. İkinci kısımda ise eğitim alan grubun diğer gruba kıyasla bilgi birikiminde yükselişler ve farklılıklar gözlemlenmiştir. Araştırma sonucunda eğitimin emeklilik planlamasında katılımcıların bilgi birikimlerini arttırdığı bulunmuştur.

Akyol (2010) yaptığı araştırmasında 34 soruluk anketi rassal örnekleme yöntemi ile belirlediği 375 banka çalışanına uygulamıştır. Araştırma sonucunda özel bankada çalışanların aldıkları yüksek eğitim, faaliyette buldukları çalışma alanı ve mesleki tecrübelerinden dolayı finansal farkındalık, finansal danışmanlık ve finansal eğitim hizmetlerinde finansal okuryazar olmaları gerektiği belirlenmiştir.

Bayram (2010) tarafından yürütülen başka bir çalışmada da finansal okuryazarlık ve para yönetimi davranışları Anadolu Üniversitesi öğrencileri üzerinden incelenmiştir. Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinde okuyan öğrenciler ile Porsuk Meslek Yüksek Okulu öğrencilerinin temel düzey finansal okuryazarlık durumlarının ve buna bağlı para yönetimi davranışlarının belirlenmesi amaçlanan çalışmada finansal okuryazarlığın öğrenciler tarafından dar bir kavram şeklinde düşünüldüğü belirlenmiştir. Araştırma sonucuna göre öğrenciler finansal okuryazarlığı düzenli şekilde para biriktirme alışkanlığı ve finans kayıtlarını saklama alışkanlığı şeklinde dar bir yapıda düşünmektedir. Bunun yanında araştırmada öğrencilerin finansal durumlarını yönetmede farklı bir algılamaya içerisinde oldukları ortaya konmaktadır. Genel olarak finansal okuryazarlık düzeyleri düşük olmasına karşın öğrencilerin bu durumun farkında olmadıkları gözlemlenmiştir. Araştırmada iktisadi ve idari bilimler fakültesi öğrencilerinin Porsuk Meslek Yüksek okulu öğrencilerine kıyasla finansal okuryazarlık konusunda daha bilinçli oldukları gözlemlenmiştir.

Gerek ve Kurt (2010) Bilgisayar ve öğretim teknolojileri eğitimi bölümlerinde ekonomi yazarlığı ilişkisini araştırmayı amaçladıkları çalışmada, Türkiye'deki

bilgisayar ve öğretim teknolojileri eğitimi dersini veren 28 üniversitede araştırma yapılmıştır. YÖK'ün oluşturduğu ders programlarında finansal okuryazarlığa yönelik göstergelerin varlığı araştırılmak istenmiştir. Araştırmada doküman analizleri sonunda oluşturulan eğitim programlarında ulusal ve uluslararası önemde finansal okuryazarlık konusunun yalnızca Gazi Üniversitesi'nde sekizinci yarıyılında seçmeli ders şeklinde yer aldığı görülmüştür. Araştırmacıların 2011 yılında yaptıkları çalışmada ise finansal okuryazarlığı belirlemeye dönük ölçek geliştirilmesi amaçlanmıştır. Ölçeğin oluşturulmasında Anadolu Üniversitesi Fen Eğitim Fakültesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi ve Eğitim fakültesi bölümlerinde okuyan toplam 355 öğrenciye 38 maddelik sorudan oluşan bir ölçek uygulanmıştır. Ölçeğin güvenirlik ve geçerlilik analizleri sonucunda yükseköğretim kurumlarındaki öğrencilere ve yetişkinlere uygulanabileceği sonucuna ulaşılmıştır.

Temizel ve Bayram (2011) tarafından yapılan başka bir araştırmada da Anadolu Üniversitesi'nde okuyan öğrencilerin temel düzey finansal okuryazarlık seviyelerini belirlemek amaçlanmıştır. Araştırmada elde edilen bulgulara göre öğrenciler finans durumlarını yönetebilmede kendilerini olduklarından daha başarılı şekilde algılamaktadır. Araştırmacılar finansal okuryazarlık seviyesini yükseltmeyi amaçlayan program içeriklerinin müfredatlarda yer almasını, finansal okuryazarlıkla ilgili yaygın eğitim sunabilecek internet mecralarının kullanılmasını önermektedir.

Araz, (2012) finansal okuryazarlık ve kredi kartı sorunlarına dönük araştırmasında finansal okuryazarlığın kredi kartı sorunları üzerindeki etkisini incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışmada özellikle kredi kartlarının verimsiz şekilde kullanılmasının mı yoksa beklenmeyen dış şartların finansal zorluklara ve kredi kartı temerrütlerine neden olduğu sorgulanmaktadır. Çalışmada finansal okuryazarlık bilgi, aktiflik ve sofistikelik seviyesi şeklinde üç boyutta tanımlanmıştır. Çalışmanın ikinci aşamasında ikili lojit modeli kullanılarak kart temerrütlerinin belirleyici faktörleri açıklanmıştır. Bu faktörlerde açıklayıcı değişkenler olarak sosyo-ekonomik değişkenler, beklenen şoklar, kart sahibinin harcama eğilimi ve finansal okuryazarlık değişkenleri kullanılmıştır. Araştırma sonucunda dış şokların finansal zorlukları belirleyen bir faktör olduğu tespit edilmiştir. Bunun yanında finansal okuryazarlığın zenginlik ve gelir modelinde etkili olmadığı, dış etkenlere maruz kalan bireylerin finansal

okuryazarlıkları, gelirleri ve hane halkı sayıları yüksek ise bu etkinin üstesinden gelebildikleri ve temerrüde düşmedikleri görülmüştür.

Sarıgül (2014) üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık seviyeleri ile demografik özellikleri arasındaki ilişkiyi ortaya koymak ve finansal okuryazarlık düzeyini yükseltmek amacıyla strateji geliştirmeye yardımcı olabilecek bilgileri sağlamayı amaçlamaktadır. Selçuk Üniversitesi, Necmettin Erbakan Üniversitesi ve Mevlana Üniversitesi olmak üzere üç üniversiteden 1127 öğrenciye uygulanan anket sonucunda yapılan regresyon ve varyans analizleri ile öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyleri ile demografik özellikleri arasında istatistiki olarak anlamlı bir ilişki olduğu gözlemlenmiştir.

Uçar (2014) araştırmasında risk alma, duygusal zeka, finansal okuryazarlık ve demografik faktörlerin bireylerin emeklilik fon tercihlerindeki önemini belirlemeyi ve finansal danışmanlara yatırımcı tavsiyeleri konusunda rehber olacak değişkenleri belirlemeyi amaçlamıştır. İstanbul, Ankara, Adana ve Bursa'da yaşayan 214 katılımcıya uygulanan finansal okuryazarlık ölçeği sonucunda elde edilen verilerin analizinde bireylerin fon tercihinde yaş, risk alma durumu ve eğitimin önemli etkisinin bulunduğu buna karşın zeka ve ileri düzey finansal okuryazarlık düzeyinin düşük olduğu tespit edilmiştir.

Ergün ve arkadaşları (2014) tarafından yapılan araştırmada ise Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi'nde işletme bölümünde okuyan öğrencilerin finansal okuryazarlık seviyelerini ölçmek amaçlanmıştır. Öğrencilerin finansal okuryazarlık seviyelerinin demografik değişkenler ile olan ilişkisinin incelendiği ve 275 kişiye uygulanan anket sonucunda elde edilen bulgular ki-kare bağımsızlık testi ile değerlendirilmiştir. Araştırma sonucunda elde edilen bulgularda borsa ve enflasyon gibi sorulara verilen doğru cevapların yanlış cevaplara göre daha az olduğu görülmüştür. Araştırmacılar elde ettikleri sonuçlardan hareketle öğrencilerin temel düzeyde finansal okuryazar olduklarını savunmaktadır. Araştırma yapılan bölümlerin ders programlarının ise diğer üniversitelerdekine benzer olduğu ancak öğrencilerin finansal eğitim konusunda bilgilenmeleri için üniversitede derslere ağırlık verilerek ders içeriklerinin dikkatli şekilde hazırlanması gerekliliğine vurgu yapılmıştır. Araştırmada mezun olacak öğrencilerin büyük çoğunluğunun finansal okuryazar olacakları belirtilmiştir. Araştırma

sonucunda öğrencilerin temel düzeyde finansal okuryazar olduğu, öğrencilerin temel düzey enflasyon bilgilerinin öğrenim şekillerine, cinsiyetlerine, aylık ortalama gelirlerine göre farklılaştığı; borsanın temel işlevleri konusundaki bilgilerinin cinsiyetlerine göre farklılaştığı; faiz oranlarının tahvil fiyatları üzerinde oluşturduğu etkiye yönelik bilgi düzeylerinin eğitim şekillerine göre farklılaştığı; hisse senedi çeşitlerine yönelik bilgi düzeylerinin cinsiyetlerine göre farklılaştığı ve varlık çeşitlendirilmesi konusundaki bilgilerinin ise aylık ortalama gelirlerine göre farklılaştığı gözlemlenmiştir.

Saraç (2014) Dumlupınar Üniversitesi'nde eğitim gören öğrencilerin finansal okuryazarlık seviyelerini ölçmek amacıyla araştırmasına 797 kişiyi dahil etmiştir. Örneklemine 35 sorudan oluşan anket uygulayan araştırmacı anket sonucunda elde edilen verileri ANOVA, frekans ve t-testi uygulayarak analiz etmiştir. Araştırma sonucunda elde edilen sonuçlara göre öğrencilerin finansal okul yazarlık düzeylerinin düşük olduğu ancak öğrencilerin bu durumdan haberdar olmadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Bunun yanında finansal eğitimin küçük yaşlardan itibaren başlayarak üniversite eğitimine kadar sistemli bir şekilde verilmesi gerekliliğine vurgu yapılmıştır.

Öztürk (2014) Süleyman Demirel Üniversitesi'ndeki akademik personelin finansal okuryazarlık düzeyleri ve para yönetimi seviyelerini belirlemeyi amaçlayan başka bir araştırmada da literatürden derlediği 36 sorudan oluşan anketi 325 akademik personele uygulamıştır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgularda akademik personellerin %27.1'inin başarılı, %55.7 sinin ise orta düzeyde başarılı oldukları görülmüştür. Akademik personelin finansal okuryazar olmalarının nedeninin ise finansal eğitimden kaynaklandığı belirtilmiş bunun yanında finansal eğitimin ise aileden başladığına vurgu yapılmıştır. Akademik personellerin akademik seviyeleri ile finansal durumlarını yönetme seviyeleri arasında ters ilişki olduğu saptanmıştır. Finansal okuryazarlık seviyesi yüksek olan personellerin para yönetimi ve finansal eğitim konusunda oluşturulması planlanan eğitimlere katılım gösterecekleri konusunda eğilimleri olduğu görülmüştür.

Eskici (2014) Türkiye başta olmak üzere diğer ülkelerde finansal okuryazarlık düzeyi ile tasarruf eğilimi arasında bir ilişkinin var olup olmadığını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Araştırmada finansal okuryazarlık ve tasarruf kavramlarının önemine

vurgu yapılmış ve seçilen ülkelerin finansal okuryazarlık düzeyleri ile tasarruf eğilimleri tek tek karşılaştırılmış ve yorumlanmıştır.

Sarıgül (2015) tarafından yürütülen bir başka araştırmada da tasarruf ve harcama başta olmak üzere bireylerin finansal tutum ve davranışlarını belirlemede kullanılabilecek bir ölçme aracı geliştirilmesi amaçlanmıştır. Deneme formu şeklinde hazırlanan ölçek 21 maddeden oluşmuş ve 407 üniversite öğrencisine uygulanmıştır. Elde edilen veriler üzerinde yapılan faktör analizi ile sonucunda 14 maddeden oluşan değişkenlerin %49.24'ünü açıklayan dört faktör tespit edilmiştir. Ölçeğin toplam puanında ve alt faktörlerde iç tutarlılığa ve test güvenliğine sahip olduğu belirlenmiş dolayısıyla geliştirilen ölçeğin geçerli ve güvenilir bir veri toplama aracı olduğu belirlenmiştir. Beşli likert tipinde olan ve 14 maddeden oluşan söz konusu bu ölçek Mevlana Üniversitesi'nin farklı bölümlerinde okuyan 407 öğrenciye uygulanmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen veriler çerçevesinde ölçeğin hem faktörler hem de genel için güvenilir ölçümler yaptığı ve tasarruf ve harcama başta olmak üzere bireylerin finansal tutum ve davranışlarını belirlemede kullanılabilecek güvenilir ve geçerli bir ölçek olduğu sonucuna varılmıştır.

Dağdelen (2017) araştırmasında Aydın ilinde bulunan serbest muhasebeci ve mali müşavirlerin finansal okuryazarlık düzeyini ölçmek amacıyla 175 adet serbest muhasebeci ve mali müşavire anket uygulaması yapmıştır. Araştırma sonucundan elde edilen bulgulara serbest muhasebeci ve mali müşavirlerin finansal okuryazarlık düzeyinin yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Yapılan literatür araştırmalarından hareketle;

- Erkeklerin bayanlara göre finansal okuryazarlık konusunda daha fazla bilgi sahibi olduğu.
- Finansal okuryazarlığın tasarruf eğilimini artırdığını.
- Finansal eğitim alan kişilerin finansal okuryazarlık konusunda daha fazla bilgi sahibi olduğu.
- Demografik değişkenlerin etkisinin var olduğu sonuçlarının ortaya çıktığı gözlemlenmiştir.

Aşağıdaki tabloda yazarın kendisi tarafından oluşturulan özet literatür tablosu verilmiştir.

Tablo 2. Literatür Özet Tablosu

Yazar	Yıl	Amaç	Sonuç
Danes ve Hira	1987	Finans konusundaki temel bilgi düzeyini ölçmek.	Erkeklerin bayanlara kıyasla finans konusunda daha fazla bilgiye sahibi olduğu, üst sınıflarda okuyanların alt sınıflarda okuyanlara kıyasla daha bilgili oldukları saptanmıştır.
Bernheim ve arkadaşları	1997	Finansal okuryazarlık ve tasarruf davranışları arasındaki ilişkiyi ölçmek	Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre finansal okuryazarlık düzeyi arttıkça tasarruf eğiliminin de arttığı saptanmıştır.
Chen ve Volpe	1998	Öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin karakteristik özelliklerini nasıl etkilediğini incelemek.	Araştırma sonucunda finansal okuryazarlık düzeyi düşük olan öğrencilerin yeterli bilgiye sahip olmadıkları ve yanlış finansal kararlar verdikleri belirlenmiştir.
Beal ve Delpachitra	2003	Öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerini ölçmek.	Araştırma sonucunda öğrencilerin finansal okuryazarlık seviyelerinin düşük olduğu gözlemlenmiştir
Lusardi ve Mitchell	2005	Bayanların emeklilik planlamalarına yönelik faktörleri incelemek.	Araştırmada finansal okuryazarlık düzeyi düşük olan katılımcıların emeklilik planlaması konusunda başarısız olduğu bunun yanında finansal okuryazarlık düzeyi yüksek olan katılımcıların ise emeklilik planlamasını daha başarılı şekilde yaptıkları görülmüştür.
Hathaway ve Khatiwada	2008	Finansal eğitim ile tüketicilerin finansal kararlarını etkileme olanağı olup olmadığının araştırmak	Finansal ürünleri içeren eğitim programlarının bireyin satın alma kararını etkilediğine vurgu yapılmıştır.
Tomaskova ve arkadaşları	2011	Finansal okuryazarlığın uluslararası boyutta sorunlarını araştırmak.	Araştırmada nüfusun bilgi seviyesini arttırarak finansal okuryazarlık düzeyinin arttırılmasına katkı sunulacağı savunulmuştur.

Chlouba ve arkadaşları	2011	Bilgi Yönetimi Fakültesi'nde okuyan öğrencilerin finansal okuryazarlık eğitimi ihtiyaçlarını belirlemek.	Araştırma sonuçlarına göre öğrencilerin finans konusunda iyi veya kötü karar almalarında finansal okuryazarlık bilgisine sahip olmadıkları sonucuna ulaşılmıştır.
Vieira ve Simoes	2012	Finansal okuryazarlık ikilemine yönelik literatür incelemesi yapmak.	Finansal okuryazarlık ile emeklilik programları arasında pozitif bir ilişki olduğu, sosyo ekonomik değişkenlerin var olduğuna vurgu yapılmıştır
Klapper ve arkadaşları	2013	Finansal kriz sürecinde harcanmayan gelir düzeyinin finansal okuryazarlık düzeyinin ilişkisini incelemek	Beklenmeyen makroekonomik ve gelir şokunun bireylere finansal okuryazarlık konusunda yardımcı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
Altıntaş	2009	Emeklilik planlamasında finansal okuryazarlığın önemini araştırmak.	Araştırma sonucunda eğitimin emeklilik planlamasında katılımcıların bilgi birikimlerini arttırdığı bulunmuştur.
Akyol	2010	Banka çalışanlarının finansal okuryazar olma gerekliliğini araştırmak.	Araştırma sonucunda özel bankada çalışanların finansal okuryazar olmaları gerektiği belirlenmiştir.
Bayram	2010	Finansal okuryazarlık ve para yönetimi davranışlarını incelemek.	Araştırmada iktisadi ve idari bilimler fakültesi öğrencilerinin meslek yüksek okulu öğrencilerine kıyasla finansal okuryazarlık konusunda daha bilinçli oldukları gözlemlenmiştir.
Gerek ve Kurt	2010	Bilgisayar ve öğretim teknolojileri eğitimi bölümleri ile ekonomi yazarlığı ilişkisini araştırmak	Araştırma sonucunda ölçek geliştirilmiş yükseköğretim kurumlarındaki öğrencilere ve yetişkinlere uygulanabileceği sonucuna ulaşılmıştır
Temizel ve Bayram	2011	Öğrencilerin temel düzey finansal okuryazarlık seviyelerini belirlemek.	Araştırmada elde edilen bulgulara göre öğrenciler finans durumlarını yönetebilmede kendilerini olduklarından daha başarılı şekilde algıladıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Araz	2012	Finansal okuryazarlığın kredi kartı sorunları üzerindeki etkisini incelemek	Araştırma sonucunda dış şokların finansal zorlukları belirleyen bir faktör olduğu tespit edilmiştir.
Sarıgül	2014	Finansal okuryazarlık seviyeleri ile demografik özellikleri arasındaki ilişkiyi ortaya koymak.	Finansal okuryazarlık düzeyleri ile demografik özellikleri arasında istatistiki olarak anlamlı bir ilişki olduğu gözlemlenmiştir.
Uçar	2014	Risk alma, duygusal zeka, finansal okuryazarlık ve demografik faktörlerin bireylerin emeklilik fon tercihlerindeki önemini belirlemek.	Bireylerin fon tercihinde yaş, risk alma durumu ve eğitimin önemli etkisinin bulunduğu buna karşın zeka ve ileri düzey finansal okuryazarlık düzeyinin düşük olduğu tespit edilmiştir.
Ergün ve arkadaşları	2014	Öğrencilerin finansal okuryazarlık seviyelerini ölçmek.	Araştırma sonucunda öğrencilerin temel düzeyde finansal okuryazar olduğu tespit edilmiştir.
Saraç	2014	Öğrencilerin finansal okuryazarlık seviyelerinin ölçmek.	Araştırma sonucunda elde edilen sonuçlara göre öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin düşük olduğu ancak öğrencilerin bu durumdan haberdar olmadıkları sonucuna ulaşılmıştır.
Öztürk	2014	Akademik personelin finansal okuryazarlık düzeyleri ve para yönetimi seviyelerini belirlemek.	Akademik personellerin akademik seviyeleri ile finansal durumlarını yönetme seviyeleri arasında ters ilişki olduğu saptanmıştır.
Eskici	2014	Finansal okuryazarlık düzeyi ile tasarruf eğilimi arasındaki ilişkiyi incelemek.	Seçilen ülkelerin finansal okuryazarlık düzeyleri ile tasarruf eğilimleri tek tek karşılaştırılmış ve yorumlanmıştır.
Sarıgül	2015	Bireylerin finansal tutum ve davranışlarını belirlemede kullanılabilecek bir ölçme aracı geliştirilmek.	Araştırma sonucunda elde edilen veriler çerçevesinde tasarruf ve harcama başta olmak üzere bireylerin finansal tutum ve davranışlarını belirlemede kullanılabilecek ölçek geliştirilmiştir.
Dağdelen	2017	Serbest muhasebeci ve mali müşavirlerin finansal okuryazarlık seviyelerini ölçmek.	Araştırma sonucundan elde edilen bulgulara göre serbest muhasebeci ve mali müşavirlerin finansal okuryazarlık seviyelerinin yüksek olduğu tespit edilmiştir.

4.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Çalışmanın bu bölümünde araştırmanın amacına, literatüre yapacak olduğu katkıya, test edilen hipotezlere, araştırmanın varsayımlarına, yöntemine ve araştırma sonuçlarından elde edilen bulgulara değinilecektir.

4.2.1. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı Isparta ilinde faaliyet göstermekte olan serbest muhasebeci mali müşavirlerin demografik durumlarına göre finansal okuryazarlık seviyelerinin ölçülmesi olup, gruplar arasındaki finansal okuryazarlık seviyesi ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

4.2.2. Araştırmanın Önemi

Günümüzde hemen hemen tüm bireyler ve şirketler muhasebe ve finans kavramıyla ilişki halindedir. Bireylerin ve şirketlerin mali durumlarını takip eden ve bunlara ait verileri saklamakla yükümlü olan serbest muhasebeci mali müşavirlerdir. Bireylere ait tüm mali verileri takip altında tutan serbest muhasebeci ve mali müşavirler için finansal okuryazar olma konusu büyük önem arz etmektedir. Serbest muhasebeci ve mali müşavirlerin mükelleflerinin gelir seviyesini arttırmak, yatırımları ve tasarrufları konusunda danışmanlık hizmeti sağlamak amacıyla finansal konular hakkında bilgi sahibi olmaları gerekmektedir. Araştırmanın amacı serbest muhasebeci mali müşavirlerin parasal konuda kararlar alırken ne denli finansal davranış sergiledikleri ve bu kararları alırken sahip oldukları finansal bilgiyi ne derece kullandıklarıdır. Son dönemde yaşanan gelişmelere bağlı olarak bireyler tarafından kolay para kazanma isteğinin artması bireylerin daha çok dolandırılma riski ile karşı karşıya olduklarını göstermiştir. Sonuç olarak finansal okuryazarlığın önemi ortaya çıkmaktadır. Ülkemizde finansal okuryazarlık araştırmaları konusunda serbest muhasebeci mali müşavirlere yönelik az çalışmaya rastlanması nedeniyle çalışmanın hem Isparta iline hem de ülkemizde finansal okuryazarlık kapsamında yapılacak çalışmalara yardımcı bir kaynak olması amaçlanmaktadır.

4.3. Araştırmanın Varsayımları

Araştırmada;

- * Örneklem grubunda Isparta ili sınırları içerisinde yalnızca büro çalıştıran SMMM'ler (serbest muhasebeci mali müşavir) üzerine anket çalışması uygulanmıştır.
- * Araştırma grubuna dâhil olan serbest muhasebeci ve mali müşavirlerin soruları verdikleri cevaplar doğru olarak kabul edilmiştir.
- * Araştırmaya grubuna dâhil olan serbest muhasebeci ve mali müşavirlerin soruları cevaplarken gönüllü oldukları varsayılmıştır.

4.4. Araştırmanın Yöntemi

Araştırma Isparta ilinde faaliyet gösteren bürosu bulunan serbest muhasebeci mali müşavirlere uygulanmıştır. Veri toplama aracı olarak anket formu kullanılmıştır. Araştırmaya dâhil edilen serbest muhasebeci mali müşavirler rastgele örneklem yöntemiyle seçilmiştir.

Araştırma kapsamında Isparta ilinde bürosu bulunan 168 tane serbest muhasebeci mali müşavirden 119 tanesine anket uygulanmıştır. Araştırma kapsamında 119 tane serbest muhasebeci mali müşavire Nisan/2019- Mayıs/2019 tarihleri arasında anket uygulaması yapılmıştır. Araştırmaya katılan serbest muhasebeci mali müşavirler ile yüz yüze görüşme sağlanmış anketler de bu görüşmeler sırasında uygulanmıştır.

Araştırmada serbest muhasebeci mali müşavirlerin finansal okuryazarlık seviyelerini ölçmek amacıyla Tarık Dağdelen'in 2017 yılında Yüksek Lisans tez çalışması kapsamında Aydın ili ve ilçelerinde bulunan serbest muhasebeci mali müşavirlerin finansal okuryazarlık seviyelerini ölçmek için geliştirilmiş olduğu ölçekten yararlanılmıştır(Dağdelen;2017:113).

Geliştirilen ölçekte demografik özelliklerin ortaya çıkarılması amacıyla 3 adet ve finansal okuryazarlık düzeyini ölçmek amacıyla da 35 adet soru sorulmuştur. Ölçek için oluşturulan 35 adet sorunun 29'u likert tipi ölçme yönteminden yararlanılarak oluşturulmuş diğer 6 tanesi ise çoktan seçmeli sorulardan oluşturulmuştur. Bu araştırmada kullanılan ölçek, "1 Kesinlikle Katılmıyorum", "2 Katılmıyorum", "3

Kararsızım", "4 Katılıyorum", "5 Kesinlikle Katılıyorum" şeklinde 5'li likert tipi bir derecelendirme ölçeğine sahiptir (Dağdelen; 2017:113)

4.5. Araştırmanın Analizi ve Bulgular

Araştırmada kullanılan örneklemden toplanan veriler SPSS 18 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Finansal okuryazarlık ölçeğine dair sorulan 35 önermenin temel istatistik sonuçları ortalamalara göre sıralanarak aşağıda verilmiştir.

Tablo 3. Finansal Okuryazarlık Ölçeğindeki Likert Bölümüne Ait Betimsel İstatistikler

	n	Skewness	Kurtosis	Ortalama	Standart Sapma
Aylık harcamaları kontrol etmek önemlidir.	119	-.79	-.88	4.64	.50
Aylık tasarruf yapmak önemlidir.	119	-.56	-1.24	4.59	.51
Aylık harcama planına sahip olmak ve buna uymak önemlidir.	119	-.96	-.05	4.56	.59
Faturalarımı geciktirmeden öderim.	119	-1.25	2.99	4.53	.69
Bütçeye uymak önemlidir.	119	-.52	-.85	4.51	.55
Gelecek için finansal/mali hedefleri belirlemek önemlidir.	119	-.19	-1.25	4.46	.53
Taksitli alışveriş yaparken uygun taksit seçeneklerini karşılaştırmak önemlidir.	119	-.53	-.62	4.45	.59
Uzun vadede hedeflere ulaşmak için düzenli yatırım yapmak önemlidir.	119	-.65	-.53	4.43	.63
Ekstra faizden kaçınmak için kredi kartlarımı tam zamanında öderim.	119	-.89	.51	4.42	.66
Kredi kartının tüm borcunu ödemek önemlidir.	119	-1.43	4.82	4.42	.66
Mali durumumu kontrol etmekten memnun/tatmin olurum.	119	-1.63	3.41	4.38	.73
Bugün paramı tuttuğum yol geleceğimi etkileyecektir.	119	-.96	.49	4.37	.67
Alışveriş yaparken fiyatları kıyaslarım.	119	-1.36	2.41	4.33	.75
Yüksek tutarlı satın alımlardan önce mali durumumu analiz ederim.	119	-.39	-.67	4.32	.64
Taksitli alışveriş yaptığımda uygun taksit seçeneklerini kıyaslarım.	119	-.55	3.80	4.29	1.02
Olası borç ve hatalardan kaçmak için kartımı ve faturalarımı	119	-1.04	3.86	4.24	.69

kontrol ederim.					
Harcamalarım için haftalık ve aylık planlara uyarım.	119	.13	1.24	4.22	.98
Kredi kartımı kullanırken ne kadar harcayacağımı belirlerim.	119	-.99	1.72	4.19	1.20
Kişisel harcamalarımı not eder ve kontrol ederim.	119	-1.12	2.29	4.17	.94
Aylık tasarruf yaparım.	119	-1.04	.42	4.08	1.02
Harcamalarımı yönetmede etkili olmak için uzun vadeli hedefler koyarım.	119	-1.32	1.58	4.04	.89
Tasarruf yaptığım için bazı pahalı şeyleri alabilirim.	119	-.78	-.35	3.87	1.15
Harcama için para olmadığında kredi kartımı ya da ek hesabımı kullanırım.	119	-1.23	.24	3.81	.72
Paramı en iyi nasıl yöneteceğim konusunda endişe duyarım.	119	-1.46	-1.01	3.18	1.30
Aylık gelirim % 10'undan fazlasını kredi kartı ödemelerimde kullanırım.	119	-1.35	-.60	3.50	1.15
Beklenmedik durumda kullanmak için aylık gelirim 3 katı kaynağım vardır.	119	-.35	-1.10	3.40	1.31
Harcamalarımı dengelemeden 1 aydan fazla yol alırım.	119	-1.40	-1.27	3.02	1.31
Finansal ürünleri paramı tasarruf etmek ve peşin alışveriş yapmak için alırım.	119	.11	-1.18	2.94	1.32
Ani kararlar/hareketle/dürtü ile alışveriş yaparım.	119	.87	.06	2.24	1.12

Tablo 3’de finansal okuryazarlık ölçeğine dair sorulan 29 önermenin temel istatistik sonuçları verilmiştir. Bu sorular 5’li likert ölçekte kodlandığı için ortalamanın 3’ün üstünde olması yüksek katılım eğilimini, 3’ün altında olması ise düşük katılma eğilimini göstermektedir.

Tablo 3 incelendiğinde en yüksek ortalamaya sahip önermenin “Aylık harcamaları kontrol etmek önemlidir.” önermesi olduğu gözükmektedir. Ayrıca en düşük ortalamaya sahip önermenin ise “Ani kararlar/hareketle/dürtü ile alışveriş yaparım.” önermesi olduğu gözükmektedir. Ayrıca serbest muhasebeci ve mali müşavirlerin çoğunluğu, “Aylık harcamaları kontrol etmek önemlidir, aylık tasarruf yapmak önemlidir, bugün paramı tuttuğum yol geleceğimi etkileyecektir, aylık harcama planına sahip olmak ve buna uymak önemlidir, kredi kartının tüm borcunu ödemek önemlidir, taksitli alışveriş yaparken uygun taksit seçeneklerini karşılaştırmak

önemlidir, bütçeye uymak önemlidir, uzun vadede hedeflere ulaşmak için düzenli yatırım yapmak önemlidir, ekstra faizden kaçınmak için kredi kartlarımı tam zamanında öderim, harcamalarım için haftalık ve aylık planlara uyarım, mali durumumu kontrol etmekten memnun/tatmin olurum, faturalarımı geciktirmeden öderim, aylık tasarruf yaparım ve tasarruf yaptığım için bazı pahalı şeyleri alabilirim” önermelerine kesinlikle katılıyor iken, “Gelecek için finansal/mali hedefleri belirlemek önemlidir, paramı en iyi nasıl yöneteceğim konusunda endişe duyarım, kişisel harcamalarımı not eder ve kontrol ederim, harcamalarımı yönetmede etkili olmak için uzun vadeli finansal hedefler koyarım, kredi kartımı kullanırken ne kadar harcayacağımı belirlerim, harcamalarım için para olmadığında kredi kartımı ya da ek hesabımı kullanırım, taksitli alışveriş yaptığımda uygun taksit seçeneklerimi kıyaslarım, aylık gelirim %10’undan fazlasını kredi kartı ödemelerimde kullanırım, olası borç ve hatalardan kaçınmak için kredi kartımı ve faturalarımı kontrol ederim, beklenmedik durumlarda kullanabilmek için aylık gelirim üç katı mali kaynağım vardır, alışveriş yaparken fiyatları kıyaslarım ve yüksek tutarlı satın alımlardan önce mali durumumu analiz ederim” önermelerine katılma eğilimleri yüksek iken; “Harcamalarımı dengelemeden 1 aydan fazla yol alırım, ani kararlar/hareketle/dürtü ile alışveriş yaparım ve finansal ürünleri paramı tasarruf etmek ve peşin alışveriş yapmak için satın alırım” önermelerine ise düşük katılma eğiliminde oldukları görülmektedir.

Tablo 4. Finansal Okuryazarlık Ölçeğindeki Bilgi Bölümüne Ait Betimsel İstatistikler

	n	Skewness	Kurtosis	Ortalama	Standart Sapma
Ali'ye bugün 10000 TL Ayşe'ye de 3 yıl sonra 10000 TL miras kalacağını farz edin. Bu miraslara göre hangisi daha varlıklıdır?	119	-1.27	.75	.82	.41
Uzun bir zaman periyodunu göz önünde bulundurursak örneğin 10 yıl; aşağıdakilerden hangisinin getirisi en yüksek oranlıdır?	119	-.59	-1.69	.64	.48
Aşağıdakilerden hangisi hisse senedi piyasasının fonksiyonunu en iyi açıklar?	119	-.55	-1.73	.63	.49
Bugün tasarruflarınıza uygulanan yıllık faiz oranının %6 ve enflasyon oranının %10 olduğunu farz edin. 1 yıl sonra aynı parayla ne kadar alım yapabilirsiniz?	119	-.51	-1.77	.62	.49
100000 TL paranız var. Yıllık faiz oranı %10'dur. 5 yıl sonra ne kadar paranız birikir?	119	-.40	-1.87	.60	.49
Aşağıdaki durumlardan hangisi doğrudur?	119	-.33	-1.93	.58	.50

Tablo 4 incelendiğinde en yüksek ortalamaya sahip önermenin “Ali'ye bugün 10000 TL Ayşe'ye de 3 yıl sonra 10000 TL miras kalacağını farz edin. Bu miraslara göre hangisi daha varlıklıdır?” önermesi olduğu gözükmektedir. Bu durum araştırmaya katılan serbest muhasebeci mali müşavirlerin paranın zaman değeri konusunda yeterli düzeyde bilgi sahibi olmaları ile açıklanabilir. Tablo 4 incelendiğinde en düşük ortalamaya sahip önermenin ise “Aşağıdaki durumlardan hangisi doğrudur?” ifadesi ile başlayan önerme olduğu gözükmektedir. Bu durum ölçeğe katılan serbest muhasebeci mali müşavirlerin yatırımların getirisi konusunda daha az bilgi sahibi olmaları ile açıklanabilir. Serbest muhasebeci ve mali müşavirler, “100.000 TL paranız var. Yıllık faiz oranı %10' dur. 5 yıl sonra ne kadar paranız birikir” sorusunu %71 oranında, “Bugün tasarruflarınıza uygulanan yıllık faiz oranının %6 ve enflasyon oranının %10 olduğunu farz edin. 1 yıl sonra aynı parayla ne kadarlık alım yapabilirsiniz” sorusunu %74 oranında, “Ali'ye bugün 10.000 TL Ayşe'ye de 3 yıl sonra 10.000 TL miras kalacağını farz edin. Bu miraslara göre hangisi daha varlıklıdır” sorusunu %96

oranında, “Aşağıdakilerden hangisi hisse senedi piyasasının fonksiyonunu en iyi açıklar” sorusunu %75 oranında, “Uzun bir zaman periyodunu göz önünde bulundurursak örneğin 10 yıl; aşağıdakilerden hangisinin getirisi en yüksek oranlıdır” sorusunu %76 oranında ve “Aşağıdaki durumlardan hangisi doğrudur” sorusunu %69 oranında doğru cevaplandırmışlardır.

Çalışmanın devamında yapılan analizlerde temel varsayımlardan biri verilerin normal dağılımasıdır. Normal dağılım tezde basıklık çarpıklık değerleri yardımıyla incelenmiştir. Tablo 3 ve Tablo 4 de anket sorularının basıklık ve çarpıklık sonuçları verilmiş olup, çoğu önermenin ± 2 aralığında olduğu gözükmemektedir. George ve Mallery (2016)’a göre bu aralık verilerin normal dağıldığını göstermektedir. Ayrıca Tablo 5’de ve Tablo 6’ da ölçeğe ait geçerlilik istatistiği sunulmuştur.

Tablo 5. Finansal Okuryazarlık Ölçeğinin Likert Bölümüne Ait Güvenirlilik Analizi Sonuçları.

Cronbach Alfa	Cronbach’ın Standartlaştırılmış Öğelerine Dayalı Alfa	N
.644	.709	29

Tablo 6. Finansal Okuryazarlık Ölçeğinin Likert ve Bilgi Bölümlerine Ait Güvenirlilik Analizi Sonuçları

Cronbach Alfa	Cronbach’ın Standartlaştırılmış Öğelerine Dayalı Alfa	N
.615	.665	35

Tablo 5 ve tablo 6 incelendiğinde ölçekteki tüm maddelere verilen yanıtlar doğrultusunda Cronbach’s α güvenilirlik katsayısı, ölçeğin 29 soruluk likert bölümü için 0.64, ölçeğin tamamı için 0.62 olarak tespit edilmiştir. Bu bulgular, ölçeğin güvenilirliğinin orta seviyede ve kabul edilebilir düzeyde olduğunu göstermektedir. (Kalaycı, 2006: 30).

4.6. Araştırma Bulguları

4.6.1. Araştırmaya Katılanlara Dair Demografik Bulgular

Araştırmaya katılan örneklem grubuna ait demografik bilgiler, frekans ve yüzde analizi kullanılarak analiz edilmiş olup analizler sonucunda ortaya çıkan bulgular Tablo 7’de sunulmuştur.

Tablo 7. Katılımcıların Demografik Özelliklerine Ait Frekans ve Yüzde Analizleri

		N	%(Yüzde)
Cinsiyet	Erkek	84	70.6
	Kadın	35	29.4
	Toplam	119	100
Yaş Grubu	25-34	25	21
	35-44	69	58
	45-54	20	16.8
	55-64	5	4.2
	Toplam	119	100
Eğitim Durumu	Üniversite	91	76.5
	Yüksek Lisans	21	17.6
	Doktora	7	5.9
	Toplam	119	100

Tablo 7’deki bulgulara göre, katılımcıların % 70.6’sını oluşturan 84 kişinin erkek ve % 29.4’ünü oluşturan 35 kişinin kadın olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca katılımcılar yaş grupları bakımından incelenmiş ve katılımcıların % 21’ini oluşturan 25 kişinin 25-34, % 58’ini oluşturan 69 kişinin 35-44, % 16.8’ini oluşturan 20 kişinin 45-54 ve % 4.2’sini oluşturan 5 kişinin 55-64 yaş aralığında olduğu tespit edilmiştir. Buna ek olarak katılımcıların % 76,5’ini oluşturan 91 kişinin üniversite, % 17,6’sını oluşturan 21 kişinin yüksek lisans ve % 5.9’unu oluşturan 7 kişinin doktora mezunu olduğu tespit edilmiştir. Bu bağlamda araştırmanın örneklem grubu büyük oranda, 35-44 yaş aralığında üniversite mezunu erkeklerden oluşmaktadır.

4.6.2. Katılımcıların Finansal Okuryazarlık Seviyeleri ile Cinsiyet Faktörü Arasındaki Etkileşim

Çalışmada 2 kategorik değişken olan cinsiyet faktörü ile katılımcıların finansal okuryazarlık seviyeleri arasındaki etkileşim bağımsız örneklem t testi yardımıyla incelenmiştir. Bu test iki kategorik değişken arasındaki istatistiksel farklılıkları incelerken iki temel varsayıma sahiptir. Varsayımlardan ilki normal dağılım olup Tablo 3 ve Tablo 4 'de incelenmiş, diğer varsayım olan varyansların homojen dağılımı Levene testi yardımıyla incelenmiştir. Ayrıca cinsiyet faktörü ölçekteki 29 önerme ile analize dahil edilmiş, istatistiksel olarak anlamlı olanlar çalışmada raporlanmıştır. Araştırma konusuna ilişkin temel hipotezler aşağıdaki gibidir.

H₀: Katılımcıların cinsiyeti ile aylık harcamaları kontrol etmenin önemli olduğu düşüncesi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.

H₁: Katılımcıların cinsiyeti ile aylık harcamaları kontrol etmenin önemli olduğu düşüncesi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır.

Aşağıda Tablo 8'de, katılımcıların cinsiyeti ile aylık harcamaları kontrol etmenin önemli olduğu düşüncesi arasındaki etkileşimi ölçen modelde Levene Testi sonuçları verilmiştir. Tablo 8 incelendiğinde F Testi anlamlılık seviyesinin, 05'den küçük çıkması varyansların homojen dağılmadığını göstermektedir.

Tablo 8. Cinsiyete Göre Katılımcıların Aylık Harcamaları Kontrol Etmenin Önemli Olduğu Düşüncesine Dayalı Levene Testi Sonuçları

Aylık Harcamaları Kontrol Etmenin Önemi		Levene Testi	
		F	Anlamlılık Düzeyi
	Varyanslar eşit ise		
	Varyanslar eşit değil ise	16.657	.000

Tablo 9 . Cinsiyete Göre Katılımcıların Aylık Harcamaları Kontrol Etmenin Önemli Olduğu Düşüncesine Dayalı Bağımsız Gruplar T Testi Sonuçları

Aylık Harcamaları Kontrol Etmenin Önemi	n	Ortalama	Standart Sapma	T	Serbestlik Derecesi	Anlamlılık Düzeyi
	84	4.58	.52	-1.891	117	.044
	35	4.77	.43	-2.052	77.089	

Tablo 9’da katılımcıların cinsiyeti ile aylık harcamaları kontrol etmenin önemli olduğu düşüncesi arasındaki etkileşimi ölçen t testi sonuçları verilmiştir. Sonuçlar incelendiğinde varyansların eşit olmadığı durumdaki anlamlılık seviyesi, 05’den küçük çıktığı için H_0 hipotezi reddedilmiştir [$t_{77.089} = -2.052$, $p = .044$]. Bu sonuca göre katılımcıların cinsiyeti ile aylık harcamaları kontrol etmenin önemli olduğu düşüncesi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Analiz sonuçlarına göre kadın katılımcıların soruya verdikleri cevapların ortalaması daha yüksek olup, kadın katılımcıların erkek katılımcılara göre daha çok harcama kontrolü yapmanın önemli olduğu düşüncesine sahip olduğu görülmektedir.

4.6.3. Katılımcıların Finansal Okuryazarlık Seviyeleri ile Yaş Grupları Arasındaki Etkileşim

Çalışmada 2’den fazla kategorik değişken olan yaş faktörü ile katılımcıların finansal okuryazarlık seviyeleri arasındaki etkileşim One Way Anova Testi yardımıyla incelenmiştir. Bu test ikiden fazla kategorik değişken arasındaki istatistiksel farklılıkları incelerken iki temel varsayıma sahiptir. Varsayımlardan ilki normal dağılım olup Tablo 3 ve Tablo 4 ‘de incelenmiştir. Diğer varsayım olan varyansların homojen dağılımı levene testi yardımıyla incelenecektir. Ayrıca yaş faktörü ölçekteki 29 önerme ile analize dahil edilmiş, istatistiksel olarak anlamlı olanlar çalışmada raporlanmıştır. Araştırma konusuna ilişkin temel hipotezler aşağıdaki gibidir.

H₀: Katılımcıların yaş grupları ile harcamalarını dengelemeden 1 aydan fazla yol alabileceklerinin önemli olduğu düşüncesi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.

H₁: Katılımcıların yaş grupları ile harcamalarını dengelemeden 1 aydan fazla yol alabileceklerinin önemli olduğu düşüncesi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır.

Tablo 10. Yaşa Göre Katılımcıların Harcamalarını Dengelemeden 1 Aydan Fazla Yol Almalarına İlişkin Betimsel İstatistikleri

	Levene Testi			N	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma
	Df ₁	Df ₂	Anlamlılık Düzeyi			
Harcamaların Dengelemeden 1 Aydan Fazla Yol Alınması				25	2.92	1.22
				69	2.81	1.30
	3	115	.369	20	3.90	1.12
				5	2.80	1.48
				119	3.02	1.31

Tablo 10'daki sonuçlar incelendiğinde, levene testinde F olasılık değerinin ,05'den büyük çıkması varyansların homojen dağıldığını gösterirken, yaş gruplarının ortalama sonuçları verilmiştir.

Tablo 11. Yaşa Göre Katılımcıların Harcamalarını Dengelemeden 1 Aydan Fazla Yol Almalarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi (Anova) Sonuçları

		Kareler Toplamı	Df	Kareler Ortalaması	F	Anlamlılık Düzeyi
Harcamaların Dengelemeden 1 Aydan Fazla Yol Alınması	Gruplararası	18.976	3	6.33		
	Grupiçi	182.991	115	1.59	3.975	.010
	Toplam	201.966	118			

Tablo 11'de ise Anova Testi sonuçları verilmiş olup F testi olasılık değerinin ,05'den küçük çıktığı gözükmemektedir. [$F(3,115)=3.975$, $p=.010$]. Bu sonuca göre H_0 hipotezi reddedilmiş olup katılımcıların yaş grupları ile harcamalarını dengelemeden 1 aydan fazla yol alabileceklerinin önemli olduğu düşüncesi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir.

Anlamlı çıkan bir diğer önerme için hipotezler aşağıda verilmiştir.

H₀: Katılımcıların yaş grupları ile taksitli alışveriş yaptıklarında uygun taksit seçeneklerini kıyaslamalarının önemli olduğu düşüncesi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.

H₁: Katılımcıların yaş grupları ile taksitli alışveriş yaptıklarında uygun taksit seçeneklerini kıyaslamalarının önemli olduğu düşüncesi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır.

Tablo 12. Yaşa Göre Katılımcıların Taksitli Alışveriş Yaptıklarında Uygun Taksit Seçeneklerini Kıyaslamalarına İlişkin Betimsel İstatistikleri

	Levene Testi			n	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma
	Df ₁	Df ₂	Anlamlılık Düzeyi			
Taksitli Alışveriş Yaptıklarında Uygun Taksit Seçeneklerini Kıyaslamaları				25	3.92	0.91
				69	4.36	0.59
	3	115	.807	20	4.40	0.60
				5	4.60	0.55
				119	4.29	0.69

Tablo 12'deki sonuçlar incelendiğinde, levene testinde F olasılık değerinin ,05'den büyük çıkması varyansların homojen dağıldığını gösterirken, yaş gruplarının ortalama sonuçları verilmiştir.

Tablo 13. Yaşa Göre Katılımcıların Taksitli Alışveriş Yaptıklarında Uygun Taksit Seçeneklerini Kıyaslamalarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi (Anova) Sonuçları

		Kareler Toplamı	df	Kareler Ortalaması	F	Anlamlılık Düzeyi
Taksitli Alışveriş Yaptıklarında Uygun Taksit Seçeneklerini Kıyaslamaları	Gruplararası	4.504	3	1.50		
	Grupiçi	51.782	115	0.45	3.334	.022
	Toplam	56.286	118			

Tablo 13'de ise Anova Testi sonuçları verilmiş olup F testi olasılık değerinin ,05'den küçük çıktığı gözükmemektedir. [$F_{(3,115)}=3.334, p=.022$]. Bu sonuca göre H_0

hipotezi reddedilmiş olup katılımcıların yaş grupları ile taksitli alışveriş yaptıklarında uygun taksit seçeneklerini kıyaslamalarının önemli olduğu düşüncesi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir.

Anlamlı çıkan bir diğer önerme için hipotezler aşağıda verilmiştir.

H₀: Katılımcıların yaş grupları ile olası borç ve hatalardan kaçınmak için kredi kartlarını ve faturalarını kontrol etmelerinin önemli olduğu düşüncesi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.

H₁: Katılımcıların yaş grupları ile olası borç ve hatalardan kaçınmak için kredi kartlarını ve faturalarını kontrol etmelerinin önemli olduğu düşüncesi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır.

Tablo 14. Yaşa Göre Katılımcıların Olası Borç ve Hatalardan Kaçınmak için Kredi Kartlarını ve Faturalarını Kontrol Etmelerine İlişkin Betimsel İstatistikleri

	Levene Testi			N	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma
	Df ₁	Df ₂	Anlamlılık Düzeyi			
Olası Borç ve Hatalardan Kaçınmak için Kredi Kartlarını ve Faturalarını Kontrol Etmeleri				25	4.36	0.57
				69	4.13	0.77
	3	115	.799	20	4.55	0.51
				5	3.80	1.10
				119	4.24	0.72

Tablo 14'deki sonuçlar incelendiğinde, levene testinde F olasılık değerinin , 05'den büyük çıkması varyansların homojen dağıldığını gösterirken, yaş gruplarının ortalama sonuçları verilmiştir.

Tablo 15. Yaşa Göre Katılımcıların Olası Borç ve Hatalardan Kaçınmak İçin Kredi Kartlarını ve Faturalarını Kontrol Etmelerine İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi (Anova) Sonuçları

		Kareler Toplamı	df	Kareler Ortalaması	F	Anlamlılık Düzeyi
Olası Borç ve	Gruplararası	4.076	3	1.36		
Hatalardan Kaçınmak	Grupiçi	57.336	115	0.50		
İçin Kredi Kartlarını	Toplam	61.412	118		2.725	.047
ve Faturalarını						
Kontrol Etmeleri						

Tablo 15’de ise Anova Testi sonuçları verilmiş olup F testi olasılık değerinin ,05’den küçük çıktığı gözükmemektedir [$F_{(3,115)}=2.725, p=.047$]. Bu sonuca göre H_0 hipotezi reddedilmiş olup katılımcıların yaş grupları ile olası borç ve hatalardan kaçınmak için kredi kartlarını ve faturalarını kontrol etmelerinin önemli olduğu düşüncesi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir.

4.6.4. Katılımcıların Finansal Okuryazarlık Seviyeleri ile Öğrenim Durumları Arasındaki Etkileşim

Çalışmada 2’den fazla kategorik değişken olan öğrenim durumu faktörü ile katılımcıların finansal okuryazarlık seviyeleri arasındaki etkileşim One Way Anova Testi yardımıyla incelenmiştir. Bu test ikiden fazla kategorik değişken arasındaki istatistiksel farklılıkları incelerken iki temel varsayıma sahiptir. Varsayımlardan ilki normal dağılım olup Tablo 3 ve Tablo 4’de incelenmiştir. Diğer varsayım olan varyansların homojen dağılımı levene testi yardımıyla incelenecektir. Ayrıca öğrenim durumu faktörü ölçekteki 29 önerme ile analize dahil edilmiş, istatistiksel olarak anlamlı olanlar çalışmada raporlanmıştır.

Araştırma konusuna ilişkin temel hipotezler aşağıdaki gibidir.

H₀: Katılımcıların eğitim durumları ile harcamalarını yönetmede etkili olmak için uzun vadeli finansal hedefler koymalarının önemli olduğu düşüncesi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.

H₁: Katılımcıların eğitim durumları ile harcamalarını yönetmede etkili olmak için uzun vadeli finansal hedefler koymalarının önemli olduğu düşüncesi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır.

Tablo 16. Öğrenim Durumuna Göre Katılımcıların Harcamalarını Yönetmede Etkili Olmak İçin Uzun Vadeli Finansal Hedefler Koymalarına İlişkin Betimsel İstatistikleri

	Levene Testi			n	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma
	Df ₁	Df ₂	Anlamlılık Düzeyi			
Harcamalarını Yönetmede Etkili Olmak için Uzun Vadeli Finansal Hedefler Koymaları				91	4.15	.79
				21	3.67	1.06
				7	3.71	1.25
				119	4.04	.89
	2	116	.054			

Tablo 16'daki sonuçlar incelendiğinde, levene testinde F olasılık değerinin ,05'den büyük çıkması varyansların homojen dağıldığını gösterirken, öğrenim durumu gruplarının ortalama sonuçları verilmiştir.

Tablo 17. Öğrenim Durumuna Göre Katılımcıların Harcamalarını Yönetmede Etkili Olmak için Uzun Vadeli Finansal Hedefler Koymalarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi (Anova) Sonuçları

		Kareler Toplamı	df	Kareler Ortalaması	F	Anlamlılık Düzeyi
Harcamalarını Yönetmede Etkili Olmak için Uzun Vadeli Finansal Hedefler Koymaları	Gruplararası	4.849	2	2.42	3.198	.044
	Grupiçi	87.941	116	.76		
	Toplam	92.790	118			

Tablo 17'de ise Anova Testi sonuçları verilmiş olup F testi olasılık değerinin ,05'den küçük çıktığı gözükmemektedir. [$F_{(2,116)}=3.198, p=.044$]. Bu sonuca göre H_0 hipotezi reddedilmiş olup katılımcıların öğrenim durumu ile harcamalarını yönetmede etkili olmak için uzun vadeli finansal hedefler koymalarının önemli olduğu düşüncesi arasından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir.

Anlamlı çıkan bir diğer önerme için hipotezler aşağıda verilmiştir.

H₀: Katılımcıların eğitim durumları ile tasarruf yaptıkları için bazı pahalı şeyleri alabilmelerinin önemli olduğu düşüncesi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.

H₁: Katılımcıların eğitim durumları ile tasarruf yaptıkları için bazı pahalı şeyleri alabilmelerinin önemli olduğu düşüncesi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır.

Tablo 18. Öğrenim Durumuna Göre Katılımcıların Tasarruf Yaptıkları için Bazı Pahalı Şeyleri Alabilmelerine İlişkin Betimsel İstatistikleri

	Levene Testi			n	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma
	Df ₁	Df ₂	Anlamlılık Düzeyi			
Tasarruf Yaptıkları için Bazı Pahalı Şeyleri Alabilmeleri	2	116	.068	91 21 7 119	4.05 3.33 3.14 3.87	1.06 1.32 1.07 1.14

Tablo 18'deki sonuçlar incelendiğinde, levene testinde F olasılık değerinin ,05'den büyük çıkması varyansların homojen dağıldığını gösterirken, öğrenim durumu gruplarının ortalama sonuçları verilmiştir.

Tablo 19. Öğrenim Durumuna Göre Katılımcıların Tasarruf Yaptıkları için Bazı Pahalı Şeyleri Alabilmelerine İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi (Anova) Sonuçları

		Kareler Toplamı	df	Kareler Ortalaması	F	Anlamlılık Düzeyi
Tasarruf Yaptıkları için Bazı Pahalı Şeyleri Alabilmeleri	Gruplararası	12.860	2	6.43		
	Grupiçi	142.249	116	1.23	5.244	.007
	Toplam	155.109	118			

Tablo 19'da ise Anova Testi sonuçları verilmiş olup F testi olasılık değerinin ,05'den küçük çıktığı gözükmemektedir [$F_{(2,116)}=5.244, p=.007$]. Bu sonuca göre H_0 hipotezi reddedilmiş olup katılımcıların öğrenim durumu ile tasarruf yaptıkları için bazı

şeyleri pahalı alabilmelerinin önemli olduğu düşüncesi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir.

Anlamlı çıkan bir diğer önerme için hipotezler aşağıda verilmiştir.

H₀: Katılımcıların eğitim durumları ile finansal ürünleri paralarını tasarruf etmek ve peşin alışveriş yapmak için satın almalarının önemli olduğu düşüncesi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.

H₁: Katılımcıların eğitim durumları ile finansal ürünleri paralarını tasarruf etmek ve peşin alışveriş yapmak için satın almalarının önemli olduğu düşüncesi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır.

Tablo 20. Öğrenim Durumuna Göre Katılımcıların Finansal Ürünleri Paralarını Tasarruf Etmek ve Peşin Alışveriş Yapmak İçin Satın Almalarına İlişkin Betimsel İstatistikleri

	Levene Testi			n	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma
	Df ₁	Df ₂	Anlamlılık Düzeyi			
Finansal Ürünleri Paralarını Tasarruf Etmek ve Peşin Alışveriş Yapmak için Satın Almaları				91	2.77	1.26
				21	3.52	1.40
				7	3.43	1.40
				119	2.94	1.32
	2	116	.698			

Tablo 19'deki sonuçlar incelendiğinde, levene testinde F olasılık değerinin ,05'den büyük çıkması varyansların homojen dağıldığını gösterirken, öğrenim durumu gruplarının ortalama sonuçları verilmiştir.

Tablo 21. Öğrenim Durumuna Göre Katılımcıların Finansal Ürünleri Paralarını Tasarruf Etmek ve Peşin Alışveriş Yapmak için Satın Almalarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi (Anova) Sonuçları

		Kareler Toplamı	df	Kareler Ortalaması	F	Anlamlılık Düzeyi
Finansal Ürünleri Paralarını Tasarruf Etmek ve Peşin Alışveriş Yapmak için Satın Almaları	Gruplararası	11.482	2	5.74	3.449	.035
	Grupiçi	193.106	116	1.66		
	Toplam	204.588	118			

Tablo 20’de ise Anova Testi sonuçları verilmiş olup F testi olasılık değerinin ,05’den küçük çıktığı gözükmemektedir [$F_{(2,116)}=3.449$, $p=.035$].Bu sonuca göre H_0 hipotezi reddedilmiş olup katılımcıların öğrenim durumu ile finansal ürünleri paralarını tasarruf etmek ve peşin alışveriş yapmak için satın almalarının önemli olduğu düşüncesi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir.

Aşağıda Tablo 22’ de finansal okuryazarlık ölçeğinde likert ve bilgi bölümünde yer alan sorulara verilen cevaplar sonucunda genel ortalamalar verilmiştir.

Tablo 22. Finansal Okuryazarlık Ölçeğinin Likert ve Bilgi Bölümlerindeki Genel Ortalamaya İlişkin Sonuçlar

	N	Minumum	Maksimum	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma
Likert Bölümü	119	1	5	4.07	.31
Bilgi Bölümü	119	0	1	.65	.27

Araştırma sonucunda serbest muhasebeci ve mali müşavirlerin finansal okuryazarlık anketinin likert bölümünden elde ettikleri puanların aritmetik ortalaması ve standart sapması ($\bar{x}=4.07$; $ss=.31$) olarak tespit edilmiştir. Ayrıca anketin bilgi bölümündeki puanların aritmetik ortalaması ve standart sapması ($\bar{x}=.65$; $ss=.27$) olarak tespit edilmiştir. Bu bulgular, serbest muhasebeci mali müşavirlerin finansal okuryazarlık anketinin hem likert bölümünden hem de bilgi bölümünden yüksek puanlar aldığını göstermektedir. Bu bağlamda, araştırma kapsamındaki serbest muhasebeci ve mali müşavirlerin finansal okuryazarlık düzeylerinin yüksek olduğunu söylemek mümkündür.

SONUÇ

Günümüzde teknolojik ilerleme ve ekonomik gelişmeler finansal sisteme entegre olan kullanıcı sayısını artırsa da hala birçok bireyin temel düzeyde finans bilgisinden yoksun oldukları görülmektedir. Bu durum bireylerin finans sisteminden uzaklaşmalarına veya finansal sistem içerisinde kötü bir sicil edinmelerine, dolayısıyla finans piyasasının etkinliğinin kısıtlanmasına neden olmaktadır. Yine de bireyler kazançlarını arttırmak için finansal ürünlerle daha çok ilgilenmekte ve finansal girişimlere daha çok ilgi duymaktadır. Finansal ürünlere duyulan bu ilgi beraberinde bazı riskleri de ortaya çıkarmaktadır. Ülkemizde 1990'lı yıllarda yaşanan Jetpa Holding vakası ve yakın zamanda yaşanan Çiftlik Bank hadisesi bu risklere bir örnek teşkil etmektedir. Ülkemizde finansal ürünlere duyulan yatırım isteği ve yatırımlar bu tür faaliyetler ile suiistimal edilmektedir. Bu tür yaşanan olumsuz olaylardan ders çıkarılmamaktadır. Yaşanan bu olayların topluma verdiği zararların azaltılması finansal girişimlerin daha güvenilir bir şekilde yapılabilmesi için, her bireyin finansal okuryazarlık seviyesinin gelişmesi çok önem teşkil etmektedir. Toplumdaki finansal okuryazarlık düzeyinin yüksek olması, toplumsal refaha katkı sağlayacaktır. Finansal okuryazarlık düzeyindeki artış enflasyon, işsizlik ve faiz oranları gibi birçok alanda ülke ekonomisine katkı sağlayacaktır.

Bireylerin ve girişimcilerin finansal girişimlerinin odağında yer alan serbest muhasebeci mali müşavirlerin finansal okuryazarlık durumları da bu açıdan önemlidir. Şirketlerin kuruluş aşamasından itibaren son güne kadar tüm mali takibini yapmak serbest muhasebeci mali müşavirlerin görevidir. Şirketlerin alacağı kararlarda finansal ürün ve hizmetlerden nasıl yararlanılacağına ve bu konularda nerelere dikkat edilmesi gerektiğine yardımcı olacak kişiler serbest muhasebeci mali müşavirlerdir. Bu hususlardan dolayı toplumun her bir bireyi kadar serbest muhasebeci ve mali müşavirlerin de finansal okuryazar olmaları konusu ve bu konuda kendilerini geliştirmeleri önem arz etmektedir.

Yapılan bu çalışmada Isparta ili sınırları içerisinde bulunan serbest muhasebeci ve mali müşavirlerin finansal okuryazarlık düzeyleri belirlenmeye çalışılmıştır. Serbest muhasebeci ve mali müşavirlerin finansal okuryazarlık düzeyleri belirlenirken finansal

okuryazarlık seviyesinin demografik faktörlere göre farklılık gösterip göstermediği de araştırılmıştır.

Araştırmada kullanılan ölçeğin geçerlilik ve güvenilirlik analizi yapılmış olup ölçeğin Cronbach's α güvenilirlik katsayısı likert bölümünde 0.64, ölçeğin tamamında ise 0.62 olarak belirlenmiştir. Bu bulgu, ölçeğin güvenilirliğinin orta seviyede ve kabul edilebilir düzeyde olduğunu göstermektedir.

Araştırma çerçevesinde verilere uygulanan analizler sonucunda aşağıdaki sonuçlar ortaya çıkmıştır.

Araştırmaya katılan serbest muhasebeci mali müşavirlerin cinsiyet faktörünün etkisine araştırmak amacıyla Bağımsız Gruplar T Testi uygulanmıştır. Ankete verilen cevaplar çerçevesinde elde edilen toplam puanlar temel alındığında yapılan analize göre kişinin cinsiyeti ile aylık harcamaları kontrol etmenin önemli olduğu düşüncesi arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Kadın katılımcıların aylık harcamaları kontrol etme düşüncesinde erkek katılımcılara göre daha yüksek puan aldıkları belirlenmiştir.

Çalışmanın bir diğer aşamasında yaş faktörünün finansal okuryazarlık seviyesi üzerine etkisi araştırılmıştır. Yapılan ANOVA analizi sonucunda farklı yaş grupları arasında, kişinin yaş grupları ile taksitli alışveriş yaptıklarında uygun taksit seçeneklerini kıyaslamaları, olası borç ve hatalardan kaçınmak için kredi kartlarını ve faturalarını kontrol etmeleri, harcamalarını dengelemeden 1 aydan fazla yol alabilecekleri düşünceleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuç katılımcıların yaş ve buna bağlı olarak mesleki deneyimlerinin artmasının, finansal anlamda maliyetlerin düşürülmesi ve daha ihtiyatlı davranma olgusunu beraberinde getirdiği şeklinde yorumlanabilir.

Çalışmanın bir diğer aşamasında, serbest muhasebeci mali müşavirlerin eğitim durumları göz önüne bulundurulmuş olup finansal okuryazarlık seviyesine etkisi araştırılmıştır. Yapılan ANOVA analizi sonucunda üç farklı eğitim grubu arasında kişinin harcamalarını yönetmede etkili olmak için uzun vadeli finansal hedefler koyması, tasarruf yaptıkları için bazı pahalı şeyleri alabilmeleri, finansal ürünleri paralarını tasarruf etmek ve peşin alışveriş yapmak için satın aldıkları, düşünceleri

arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuç katılımcıların eğitim seviyelerinin yükselmesinin gelecek planlamalarına dair daha temkinli davranmalarını beraberinde getirdiği şeklinde yorumlanabilir.

Araştırma sonuçlarından hareketle bulgular, serbest muhasebeci ve mali müşavirlerin finansal okuryazarlık anketinin hem likert bölümünden hem de bilgi bölümünden yüksek puanlar aldığını göstermektedir. Araştırma da kullanılan ölçeğin geliştirildiği tez çalışmasında da (Dağdelen: 2017) serbest muhasebeci ve mali müşavirlerin yüksek puanlar aldıkları gözlemlenmiştir. Bu bağlamda, araştırma kapsamındaki serbest muhasebeci ve mali müşavirlerin finansal okuryazarlık düzeylerinin yüksek olduğunu söylemek mümkündür. Bu durumun Isparta ili özelinde danışmanlık hizmeti alan mükellefler, il ticari hayatı ve ekonomisi açısından da olumlu sonuçlar getireceği şeklinde yorumlanabilir.

KAYNAKÇA

- Akbaş, M. S. (2015). *Büyükşehirlerde Yaşayan Yüksek Öğrenim Görmüş Kişilerin Finansal Okuryazarlığı Üzerine Araştırma* (Yüksek Lisans Tezi, Okan Üniversitesi).
- Aktaş, B. (2011). *Finansal Farkındalık ve Finansal Eğitim Hazine Perspektifi*. İstanbul: http://www3.tcmb.gov.tr/konferanslar/financial_education/session5/Burhanettin_Aktas_Presentation.pdf (30.03.2019).
- Akyol, C. (2010). *Finansal Farkındalığın Yatırımcı Tercihlerine Etkileri: Özel Bankacılık Çalışanlarında Finansal Farkındalık Üzerine Bir Araştırma*. Yüksek lisans tezi, Eskişehir Üniversitesi, Eskişehir.
- Altıntaş, K. (2009). Belirlenmiş Katkı Esaslı Emeklilik Planlarında Finansal Eğitimin Önemi: Katılımcıların Finansal Okur Yazarlığı Çerçevesinde Alternatif Bir Yatırım Eğitimi Modeli (Cilt 5, Sayı 9). Çankaya Üniversitesi Çankaya Meslek Yüksekokulu: *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*.
- Altıntaş, K. M. (2008). Bireysel Yatırımcılar Açısından Finansal Eğitimin Önemi “Toplumda Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Yükseltilmesi ve Bireylerde Asgari Finans Kültürünün Oluşturma Süreci. *Türk Sigorta Enstitüsü Vakfı*, 14.
- Altıntaş, K. M. (2012). Belirlenmiş Katkı Esaslı Emeklilik Planlarında Finansal Eğitimin Önemi: Katılımcıların Finansal Okur Yazarlığı Çerçevesinde Alternatif Bir Yatırım Eğitimi Modeli. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 5(9), 151-176.
- Atkinson, A. ve Messy, F. (2012). “Measuring Financial Literacy: Results of the OECD/International Network on Financial Education (INFE) Pilot Study”. Erişim: 25 Şubat 2016, OECD Çalışma Tebliği No. 15.
- Avni, Z. (1989). *Bankacılar İçin Para ve Kredi Bilgisi*. Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayını, Ankara.

- Barmaki, N. (2015). *Üniversite Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık Düzeylerini Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma: Hacettepe Üniversitesi Örneği*. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi.
- Bayram, S. S. (2010). Finansal Okuryazarlık ve Para Yönetimi Davranışları: Anadolu Üniversitesi Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans*). *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir*.
- Bayram, S. S. (2014). Finansal Okuryazarlık Ve Para Yönetimi Davranışları: Anadolu Üniversitesi Öğrencileri Üzerine Uygulama. *Business ve Management Studies: An International Journal*, 2(2), 105-135.
- Beal, D. ve Delpachitra, S. (2003), Financial Literacy Among Australian University Students, *Economic Papers*, 22(1).
- Bernheim, B. D., Garrett, D. M., ve Maki, D. M. (2001). Education and saving:: The long-term effects of high school financial curriculum mandates. *Journal of public Economics*, 80(3), 435-465.
- Bodie, Z. (2006). A note on economic principles and financial literacy. *Networks Financial Institute Policy Brief*, (2006-PB), 07.
- Capuano, A., ve Ramsay, I. (2011). What causes suboptimal financial behaviour? An exploration of financial literacy, social influences and behavioural economics. *An Exploration of Financial Literacy, Social Influences and Behavioural Economics (March 23, 2011)*. *U of Melbourne Legal Studies Research Paper*, (540).
- Chen, H. ve Volpe, R.P. (1998). "An Analysis Of Personal Financial Literacy Among College Students". *Financial Services magazine* 7(2).
- Chlouba, T., Šimková, M., ve Němcová, Z. (2011). Application for education of financial literacy. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 28, 370-373.

- Cihangir, M. ve Ergin. E. (2015), “Finansal Okuryazarlığın Temel Düzeyde İncelenmesi: Osmaniye İlinde Ankete Dayalı Bir Araştırma”, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Yıl, 3, 492-511.
- Dağdelen, T. (2017). *Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Belirlenmesi ve Aydın İlindeki Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Üzerine Bir Uygulama*. Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Aydın
- Danes, S. M., ve Hira, T. K. (1987). Money management knowledge of college students. *Journal of Student Financial Aid*, 17(1), 1.
- Das, S. (2016). “Financial Literacy: Measurement and Determinants”, *EPRA International Journal of Economic Business Review*, 4(6), 88-93.
- Davis, R., ve Carnes, L. (2005). Employers Perspectives of Employees Personal Financial Literacy. *Delta Pi Epsilon Journal*, 47(1).
- Ekşit, A. ve Ertan, G. (2011), “Finans Eğitimi İlgili AB Faaliyetleri”, *Sermaye Piyasası Dergisi*.
- Er, F. Temizel, F. Özdemir, A ve Sönmez H. (2014) “Lisans Eğitim Programlarının Finansal Okuryazarlık Düzeyine Etkisinin Araştırılması: Türkiye Örneği” *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(4), s. 114.
- Ercan, Metin; (2012), “*Mali Okuryazarlık Faaliyetleri*”, Radikal Gazetesi.
- Ergün, B., Şahin, A., Ergin, E. (2014). Finansal Okuryazarlık: İşletme Bölümü Öğrencileri Üzerine Bir Çalışma. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 7(34): 1307-9581.
- Ergün, K. (2018). *Üniversite Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlığı: Balıkesir Üniversitesi Örneği*. Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Balıkesir.

- Eskici, Y. (2014). *Seçilmiş Ülke Örnekleriyle Finansal Okuryazarlığın Önemi ve Tasarruflar Üzerindeki Etkileri*. Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- George, D., & Mallery, M. (2016). *IBM SPSS Statistics 23 Step by Step: A Simple Guide and Reference, Fourteenth Edition*, New York.
- Gerek, S. ve Kurt, A. (2010). Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümlerinde Ekonomi Okuryazarlığına İlişkin Göstergeler (Cilt/ 9). Gaziantep : *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*.
- Gerek, S. ve Kurt, A.A. (2011) “Ekonomi Okuryazarlığı Ölçeğinin Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışması” *Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, XXX (1), s.61.
- Gökmen, H. (2012). *Finansal Okuryazarlık*, 1.Baskı, Hiperlik Yayınları, İstanbul.
- Hathaway, I., & Khatiwada, S. (2008). Do financial education programs work?. *Federal Reserve Bank Of Cleveland Working Paper 08-03*.
- Haydari, A.,N., (2018), *Bireylerin Finansal Okuryazarlık, Finansal Eğitim ve Finansal Erişim Düzeyleri Üzerine Bir Araştırma: İstanbul İli Örneği*, Muğla Sıtkı kocaman üniversitesi, sosyal bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Muğla.
- Hayta, A. B. (2011). *Aile finans sistemi ilişkileri*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Hilgert, M. A., Hogarth, J. M., ve Beverly, S. G. (2003). Household financial management: The connection between knowledge and behavior. *Fed. Res. Bull.*, 89, 309.
- Hogarth, J. M. (2006). Financial education and economic development. In *G8 International Conference on Improving Financial Literacy*.
- Holden, K., Kalish, C., Scheinholz, L., Dietrich, D., ve Novak, B. (2009), *Financial Literacy Programs Targeted on Pre-School Children: Development and*

Evaluation. Working Paper, La Follett School of Public Affairs, Madison, Wisconsin: University of Wisconsin. minds.wisconsin.edu/handle/1793/36314.

http://ec.europa.eu/internal_market/finservicesretail/docs/capability/information_note_en.pdf, (09.05.2019).

<http://www.spk.gov.tr/duyurugoster.aspx?aid=20120305&subid=0&ct=c>, (01.04.2019).

<https://childfinanceinternational.org/cyfi/about.html>, (10.05.2019).

<https://habitatdernegi.org/habitat-hakkinda/>, Erişim Tarihi, 15.05.2019.

https://read.oecd-ilibrary.org/economics/financial-education-programmes-in-schools_gen_papers-v2008-art18-en#page19 (30.03.2019).

<https://www.borsaistanbul.com/kurumsal/borsa-istanbul-hakkinda/hakkimizda>, Erişim tarihi, 15.5.2019.

<https://www.fo-der.org/foder-hakkinda/> Erişim Tarihi, 15.05.2019.

Hung, A. A., Parker, A. M. ve Yoong J. K. (2009). Defining and measuring financial literacy. *RAND Working Paper Series*, No.708.

Işık, İ. (2011). “Dünyada ve Türkiye’de Finansal Hizmetlere Erişim ve Finansal Eğitim”, *Ankara, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası*.

Kaderli, Y., Gümüş, U.T. ve Eskici, Y. (2016). Seçilmiş Ülke Örnekleriyle Finansal Okuryazarlığın Önemi Ve Tasarruflar Üzerindeki Etkileri. *Leges Hukuk Dergisi*. 7(73-75), 85-122.

Kalaycı, Ş. (2006). *Faktör analizi. Spss uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri*. Şeref Kalaycı (Ed.). Ankara: Asil Yayın Dağıtım.

Klapper, L., Lusardi, A., ve Panos, G. A. (2013). Financial literacy and its consequences: Evidence from Russia during the financial crisis. *Journal of Banking & Finance*, 37(10), 3904-3923.

- Klinsky, Petnies .C. (2009), "Issues of Financial Literacy Education," *Procedia Social and Behavioral Sciences* 28.
- Knoll, M. A. ve Houts, C. R. (2012). The financial knowledge scale: An application of item response theory to the assessment of financial literacy. *Journal of Consumer Affairs*, 46(3), 381-410.
- Kozup, J., ve Hogarth, J. M. (2008). Financial literacy, public policy, and consumers' self-protection—More questions, fewer answers. *Journal of Consumer Affairs*, 42(2), 127-136.
- Küçükaslan, A. (2017). *Finansal Okuryazarlık: Kayseri İli Serbest Muhasebeci Ve Mali Müşavirleri Üzerine Bir Araştırma* (Yüksek Lisans Tezi, Gümüşhane Üniversitesi).
- Lusardi, A. ve Mitchell, S. (2005). *Financial Literacy and Planning: Implications for Retirement Wellbeing*, Michigan Retirement Research Center. Working Paper: WP2005-108.
- Lusardi, A., ve Mitchell, O. S. (2008). How much do people know about economics and finance. Financial illiteracy and the importance of financial education. *Michigan Retirement Research Center. Policy Brief*, (5).
- Lusardi, A., ve Mitchell, O. S. (2008). Planning and financial literacy: how do women fare?. *American Economic Review*, 98(2), 413-17.
- Mandell, Lewis; (2006), Financial Literacy: If It is so important, Why is not Improving? , *Networks Financial Institute at Indiana State University Policy Brief*.
- Mandell, L. (2008). The financial literacy of young American adults: Results of the 2008. *Report of The Jumpstart Coalition for Personal Financial Literacy*, Washington.
- Mason, C. L., ve Wilson, R. (2000). Conceptualising financial literacy. *Loughborough University*.

- McCormick, M. H. (2009). The effectiveness of youth financial education: A review of the literature. *Journal of Financial Counseling and Planning*, 20(1).
- Meier, S., ve Sprenger, C. (2010). Present-biased preferences and credit card borrowing. *American Economic Journal: Applied Economics*, 2(1), 193-210.
- OECD (2009), *Financial Literacy and Consumer Protection: Overlooked Aspects of the Crisis*.
- OECD, (2013). *Advancing National Strategies for Financial Education*, OECD Publishing, France.
- OECD, (2005), *Improving Financial Literacy Analysis Of Issues And Policies Organisation*, OECD, Paris
- OECD, (2005). *Recommendation on Principles and Good Practices for Financial Education and Awareness*, France, July s.6-7.
- Orton, L. (2007). *Financial literacy: Lessons from international experience*. Canadian Policy Research Networks, Incorporated.
- Özçam, M. (2006). *Yatırımcı Eğitimi: Dünya Uygulamaları ve Türkiye için Öneriler*. Sermaye Piyasası Araştırma Raporu, Ankara.
- Özgüler, İ. (2013). *Bireysel finansal kaynakların yönetiminde bir araç olarak finansal eğitimde dünya uygulamaları ve Türkiye karşılaştırması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Eskişehir.
- Özgüler, İ. ve Temizel, F. (2015) “Finansal Eğitime Bakış” *Uluslararası İşletme ve Yönetim Dergisi*, 3 (1), s.3.
- Öztürk, E. (2014). *Finansal Okuryazarlık ve Para Yönetimi: Süleyman Demirel Üniversitesi Akademik Personel Üzerine Bir Uygulama*. Yüksek lisans tezi, Isparta Üniversitesi, Isparta.

- Öztürk, E., ve Demir, Y. (2015). Finansal okuryazarlık ve para yönetimi: Süleyman Demirel Üniversitesi akademik personel üzerine bir uygulama. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (68), 113-134.
- Remund, L. David, (2010), "Financial Literacy Explicated: The Case For A Clearer Definition in an Increasingly Complex Economy", *The Journal of Consumer Affairs*, 44(2), ss.276-295.
- Robb, C. A. (2007). *College students and credit card use: The effect of personal financial knowledge on debt behavior* (Doctoral dissertation, University of Missouri--Columbia).
- Robson, J. (2013). *The Case for Financial Literacy: Assessing the effects of financial literacy interventions for low income and vulnerable groups in Canada*. Social and Enterprise Development Innovations.
- Saraç, E. (2014). *Finansal Okuryazarlık ve Dumlupınar Üniversitesi Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık Düzeylerinin Ölçülmesi Üzerine Bir Araştırma*. Yüksek lisans tezi, Kütahya Üniversitesi, Kütahya.
- Sarıgül, H. (2014). A Survey of Financial Literacy Among University Students. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*. Ekim: 207-224.
- Sarıgül, H. (2015). Finansal Okuryazarlık Tutum ve Davranış Ölçeği: Geliştirme, Geçerlik Ve Güvenirlik. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 13(1), 200-218.
- Satoğlu, S. (2014). *Bireysel yatırımcıları koruma aracı olarak finansal okuryazarlık ve Türkiye uygulaması*. Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü Bankacılık Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul
- Schmeiser, M. D. ve Seligman, J. S. (2013). Using the right yardstick: Assessing financial literacy measures by way of financial well-being. *The Journal of Consumer Affairs*, 47(2), 243-262.

- Simoës, Vieira, E. F. (2012). What do we know about financial literacy? A literature review.
- Sönmez, H. (2014). Lisans eğitim programlarının finansal okuryazarlık düzeyine etkisinin araştırılması: Türkiye örneği. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(4), 113-125.
- Şarlak, Z. (2012). *Aile Bütçesi ve Kaynak Yönetimi* (2.Baskı). T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü, İstanbul: Nakış Ofset.
- Şarlak, Z., (2011), “Finansal Okuryazarlık”, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, *Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yayınları*, Ankara.
- Taşçı, M. (2011). Okullarda Temel Finans Eğitimi Verilmesinin Önemi, Dünya Uygulamaları, Öneriler. *Sermaye Piyasası Dergisi; Sermaye Piyasası Meslek Personeli Demeği Yayını*.5.
- TCMB VE SPK (2011), “Finansal Eğitim Ve Finansal Farkındalık: Zorluklar, Fırsatlar Ve Stratejiler”, *Uluslararası Konferans Notları*, 9-11 Mart 2011, İstanbul, Türkiye.
- TCMB, (2015). “Finansal Eğitim”, TCMB Bülten, Ankara, No.37, Mart
- Temizel, F. (2010). *Mavi Yakalılarda Finansal Okuryazarlık*. Beta Yayınları. 1. Baskı. İstanbul.
- Temizel, F., ve Bayram, F. (2011). Finansal okuryazarlık: Anadolu üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi (İİBF) öğrencilerine yönelik bir araştırma. *CÜ İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 12(1), 73-86.
- Tomaskova, H., Mohelska,H., Nemcova, Z. (2011). Issues of Financial Literacy Education, *Procedia- Social and Behavioral Sciences* 28: 365. http://www.researchgate.net/profile/Hana_tomaskova/puplication/235744601:Issu esof Financail Literacy Education.

- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) (2015). [http://www.tuik.gov.tr/ MicroVeri /GYKA_2011/turkce/metaveri/tanim/gelirleilgili- kavramlar/index.html](http://www.tuik.gov.tr/MicroVeri/GYKA_2011/turkce/metaveri/tanim/gelirleilgili-kavramlar/index.html).
- Uçar, A. R. (2014). *Bireysel Emeklilik Fon Tercihlerinde Davranışsal Finans Eğilimleri*. Gebze: Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ünal, P. (2018). *Finansal Okuryazarlık ve Forex Piyasası*. Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü Bankacılık Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Vitt, L. A., Anderson, C., Kent, J., Lyter, D. M., Siegenthaler, J. K., ve Ward, J. (2000). Personal finance and the rush to competence: Financial literacy education in the US. *Institute for Socio-Financial Studies Working Paper*, [http://www. isfs. org/documentspdfs/rep-finliteracy. pdf](http://www.isfs.org/documentspdfs/rep-finliteracy.pdf).
- Wagland, Sharon ve Taylor, S. ; (2009), “When it Comes to Financial Literacy, is Gender Really an Issue Ustralasian”, *Accounting Business and Finance Journal*, Vol. 3 (1).
- Willis, L., E. (2008). Evidence and Ideology in Assessing the Effectiveness of Financial Literacy Education: *Faculty Scholarship*. 197(94): 1-20.

EKLER

Ek :1 Anket Formu

SERBEST MUHASEBECİ VE MALİ MÜŞAVİRLERİN FİNANSAL OKURYAZARLIK DÜZEYLERİNİN BELİRLENMESİNE YÖNELİK ANKET SORULARI	KESİNLİKLE KATILMIYORUM	KATILMIYORUM	KARARSIZIM	KATILYORUM	KESİNLİKLE KATILYORUM
1) Aylık harcamaları kontrol etmek önemlidir.	1	2	3	4	5
2) Gelecek için finansal/mali hedefleri belirlemek önemlidir.	1	2	3	4	5
3) Aylık tasarruf yapmak önemlidir.	1	2	3	4	5
4) Bugün paramı tuttuğum yol geleceğimi etkileyecektir.	1	2	3	4	5
5) Aylık harcama planına sahip olmak ve buna uymak önemlidir.	1	2	3	4	5
6) Kredi kartının tüm borcunu ödemek önemlidir.	1	2	3	4	5
7) Taksitli alışveriş yaparken uygun taksit seçeneklerini karşılaştırmak önemlidir.	1	2	3	4	5
8) Bütçeye uymak önemlidir.	1	2	3	4	5
9) Uzun vadede hedeflere ulaşmak için düzenli yatırım yapmak önemlidir.	1	2	3	4	5
10) Ekstra faizden kaçınmak için kredi kartlarımı tam zamanında öderim.	1	2	3	4	5
11) Paramı en iyi nasıl yöneteceğim konusunda endişe duyarım.	1	2	3	4	5
12) Kişisel harcamalarımı not eder ve kontrol ederim.	1	2	3	4	5
13) Harcamalarımı yönetmede etkili olmak için uzun vadeli finansal hedefler koyarım.	1	2	3	4	5
14) Harcamalarım için haftalık ve aylık planlara uyarım.	1	2	3	4	5
15) Harcamalarımı dengelemeden 1 aydan fazla yol alırım.	1	2	3	4	5
16) Mali durumumu kontrol etmektan memnun/tatmin olurum.	1	2	3	4	5
17) Faturalarımı geciktirmeden öderim.	1	2	3	4	5
18) Kredi kartımı kullanırken ne kadar harcamayacağımı belirlerim.	1	2	3	4	5
19) Harcamalarım için para olmadığında kredi kartımı ya da ek hesabımı kullanırım.	1	2	3	4	5
20) Taksitli alışveriş yaptığımda uygun taksit seçeneklerimi kıyaslarım.	1	2	3	4	5
21) Aylık gelirim %10'undan fazlasını kredi kartı ödemelerimde kullanırım.	1	2	3	4	5
22) Olası borç ve hatalardan kaçınmak için kredi kartımı ve faturalarımı kontrol ederim.	1	2	3	4	5
23) Aylık tasarruf yaparım.	1	2	3	4	5
24) Tasarruf yaptığım için bazı pahalı şeyleri alabilirim.	1	2	3	4	5
25) Beklenmedik durumlarda kullanabilmek için aylık gelirim üç katı mali kaynağım vardır.	1	2	3	4	5
26) Alışveriş yaparken fiyatları kıyaslarım.	1	2	3	4	5
27) Yüksek tutarlı satın alımlardan önce mali durumumu analiz ederim.	1	2	3	4	5
28) Ani kararlar/hareketle/dürtü ile alışveriş yaparım.	1	2	3	4	5
29) Finansal ürünleri paramı tasarruf etmek ve peşin alışveriş yapmak için satın alırım.	1	2	3	4	5

- 30) 100000 TL paranız var. Yıllık faiz oranı %10' dur. 5 yıl sonra ne kadar paranız birikir?
- 150000 TL den fazla
 - 150000 TL
 - 150000 TL den az
 - Bilmiyorum
- 31) Bugün tasarruflarınıza uygulanan yıllık faiz oranının %6 ve enflasyon oranının %10 olduğunu farz edin. 1 yıl sonra aynı parayla ne kadarlık alım yapabilirsiniz.
- Bugünden fazla
 - Bugünle aynı
 - Bugünden az
 - Bilmiyorum
- 32) Ali'ye bugün 10000 TL Ayşe'ye de 3 yıl sonra 10000 TL miras kalacağını farz edin. Bu miraslara göre hangisi daha varlıklıdır.
- Ali
 - Ayşe
 - İkiside Aynı
 - Bilmiyorum
- 33) Aşağıdakilerden hangisi hisse senedi piyasasının fonksiyonunu en iyi açıklar ?
- Alıcı ve satıcının karşılaşmasına imkan sağlar
 - Hisse senedi getirilerini önceden bilmek
 - Hisse senedi fiyatını yükseltmek
 - Bilmiyorum
- 34) Uzun bir zaman periyodunu göz önünde bulundurursak örneğin 10 yıl; aşağıdakilerden hangisinin getirisi en yüksek oranlıdır?
- Mevduat
 - Tahvil
 - Hisse senedi
 - Bilmiyorum
- 35) Aşağıdaki durumlardan hangisi doğrudur?
- Yatırımın geri ödemesine bir kere yatırım yapmak, parayı ilk yılda geri almaya imkân tanımaz
 - Yatırımın geri ödemesi birçok varlığa bağlıdır, örneğin hisse senedi ve tahviller
 - Hiçbirisi
 - Bilmiyorum.